23 ՅՈՒՆԻՍ 2007 ՇԱԲԱԹ 118 (3770)

Ազգ
Azg

Ինչ կա ինտերնետում
նոր ու հետաքրքիր
www.SupremeMasterTV.com
Դիտեք ուղիղ եթերում
24 ժամյա ինտերնետ հեռուստացույցով
Գերագույն Ուսուցչի Հեռուստատեսություն
Ցուցադրվում են դրական, ոգեշնչող եւ զվարճացնող ծրագրեր
• Իմաստության խոսք
• Բուսական կերակուրի պատրաստում
• Կինոնկարների ընտրանի
• Ուշադրության արժանի նորություններ
• Ճանապարհորդություն գեղարվեստական աշխարհներով
• Միջազգային զվարճացնող ծրագրեր եւ այլն

Ամոթ է մեր օդաչուներին ենթարկել նման ստորացման

4 տարվա ընթացքում կառավարությունը «չկարողացավ» նրանց վճարել 350 հազար դոլար կազմող աշխատավարձի պարտքը

Նախօրեին կառավարության շենքի առջեւ բողոքի ցույց կազմակերպած «Հայկական ավիաուղիների» նախկին օդաչուները երեկ մամուլի ասուլիս էին հրավիրել, ներկայացնելու համար արդեն 4 տարի լուծում չստացող իրենց աշխատավարձերի պարտքի պատմությունը:

Նախկին օդաչու Վլադիմիր Պողոսյանը մասնավորապես նշեց, որ «Հայկական ավիաուղիների» սնանկ ճանաչվելուց հետո, անցած 4 տարիների ընթացքում չեն վճարվել ավիաընկերության շուրջ 500 աշխատակիցների աշխատավարձերն ու նպաստները: Սնանկացման հանձնաժողովի նախագահ Հրանտ Ղամբարյանը բացահայտորեն հայտարարել է, որ եթե գումարներ լինեն էլ, ապա այդ աշխատավարձերը չեն վճարվելու, քանի որ դրանք տրվելու են ընկերության՝ մասնագիտական հիվանդություն ձեռք բերած աշխատակիցներին:

Վլադիմիր Պողոսյանն ընդգծեց, որ «Հայկական ավիաուղիների» սնանկ ճանաչելն արհեստականորեն է արվել՝ Հայաստանի կառավարության, «Արմավիայի» եւ «Սիբիրավիայի» միջեւ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն:

Տես էջ 3

ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄ

Մեթյու Բրայզա. «Այդ սկզբունքները թույլ կտան վերջնականապես որոշել Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը համաժողովրդական հանրաքվեի ճանապարհով...»

ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ամերիկացի համանախագահ Մեթյու Բրայզան «Ամերիկայի ձայն» ռադիոկայանի ռուսական ծառայության խնդրանքով մեկնաբանելով ղարաբաղյան հարցի կարգավորման ընթացքը հունիսի 9-ին Սանկտ Պետերբուրգում կայացած Ռոբերտ Քոչարյանի եւ Իլհամ Ալիեւի հանդիպումից հետո՝ հույս է հայտնել, որ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահները կրկին կհանդիպեն մի քանի ամսից:

«Պետք է նշել վերջին տարվա ընթացքում Ադրբեջանի եւ Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարների կատարած մեծ աշխատանքը, ինչպես նաեւ գովաբանել երկու նախագահներին, որոնք կարողացան շարժել երկխոսությունը մեռյալ կետից: Գործընթացը շարունակվում է, եւ մենք հույս ունենք, որ նախագահները եւս մեկ անգամ կհանդիպեն մի քանի ամիս անց», «Հանրային ռադիոյի» փոխանցմամբ, ասել է ամերիկացի միջնորդը:

Մեկնաբանելով կասկածները, որ բանակցություններն ավելի դանդաղ կընթանան Հայաստանում, Ադրբեջանում, ԱՄՆ-ում եւ Ռուսաստանում կայանալիք ընտրությունների պատճառով, Մեթյու Բրայզան ասել է. «Չեմ կարծում, որ ընտրությունները կարող են խանգարել բանակցային գործընթացին: Վերջերս կայացած Հայաստանի խորհրդարանական ընտրություններից առաջ մենք անհանգստանում էինք. արդյոք ժամանակավորապես չի՞ կանգնեցվի ողջ բանակցային գործընթացը: Դա տեղի չունեցավ: Իսկ հիմա մենք սպասում ենք Հայաստանի նախագահական ընտրություններին»:

«Իհարկե, յուրաքանչյուր նախընտրական արշավ սահմանափակում է քաղաքական մանեւրի դաշտը, սակայն հիմքեր չկան մտածելու, որ Հայաստանում կայանալիք նախագահական ընտրությունները վերջ կդնեն բանակցային գործընթացին»:

ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ամերիկացի համանախագահ Մեթյու Բրայզան հայտարարել է, որ վերջին 2 տարիների ընթացքում քննարկվող կարգավորման սկզբունքները «կօգնեն վերջնականապես որոշել Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը համաժողովրդական հանրաքվեի ճանապարհով»:

«Արդեն երկու տարի մենք բանակցություններ ենք վարում ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի առաջարկած սկզբունքների վերաբերյալ: Այդ սկզբունքները թույլ կտան վերջնականապես որոշել Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը համաժողովրդական հանրաքվեի ճանապարհով, որն, ի դեպ, տեղի է ունենալու այլ նշանակալից իրադարձությունների ֆոնի վրա՝ Լեռնային Ղարաբաղը շրջապատող տարածքներում հայկական զորքերի վերատեղաբաշխում, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Հայաստանի միջեւ միջանցքի ստեղծում, ինչպես նաեւ տարածաշրջանում խաղաղապահ զորքերի տեղակայում: Կանխագուշակել, թե ինչպե՞ս կքվեարկի Լեռնային Ղարաբաղը, անհնար է: Ես կարող եմ ասել, որ կողմերը մոտ են համաձայնությանը, եւ մենք հույս ունենք, որ գործընթացը կվերսկսվի աշնանը», ասել է ամերիկացի դիվանագետը:

Մեկնաբանելով ղարաբաղյան կողմի բանակցային գործընթացի մեջ ներգրավման առաջարկը, Մեթյու Բրայզան նշել է, որ «անցյալում Լեռնային Ղարաբաղը մասնակցել է բանակցություններին, եւ հնարավոր է, կմասնակցի նաեւ ապագայում»: «Ներկայումս Հայաստանի եւ Ադրբեջանի առաջնորդները պետք է նոր շունչ հաղորդեն գործընթացին, որն արդեն տվել է իր արդյունքները», ասել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահը:

Ա. Հ.

1915-ի զոհերի ժառանգների հատուցումների հարցը շարունակվում է

Ամերիկահայ փաստաբաններ Վարդգես Եղիայանի, Մարկ Կիրակոսի եւ Բրայըն Քաբաթեքի՝ «Նյու Յորք Լայֆ» ապահովագրական ընկերության դեմ բացված դատով՝ 20 մլն դոլարի հատուցում տրվեց 1915-ի զոհերի ժառանգներին: Այժմ նրանք, ինչպես արդեն հաղորդել ենք, բանակցություններ են տանում ֆրանսիական «Աքսա» ընկերության հետ, որը համաձայնել է 17,5 մլն դոլար հատուցել զոհերի շառավիղներին, որից 3 մլն-ը հատկացվելու է Ֆրանսիայի հայկական կազմակերպություններին: «Աքսայի» ավանդատուները հրապարակված ցանկում իրենց անունները ճշտելու համար կարող են դիմել՝ www.armenianinsurancesettlement.com կայքէջ, մինչեւ այս տարվա հոկտեմբեր ամիսը: Փարիզի «Յառաջը» տեղեկացնում է Ֆրանսիայում նմանաբնույթ ցանկի հրապարակման դժվարությունների մասին՝ կապված կրոնական, ցեղային պատկանելիության հանգամանքներով: Հայոց ցեղասպանության զոհերի պարագայով այդ դժվարություններն արդեն հաղթահարված են:

Մայիսի սկզբներին ամերիկահայ փաստաբանները Փարիզից այցելելու էին Բեռլին՝ հանդիպելու գերմանական «Դոյչե բանկի» պատասխանատուների հետ, որոնք սակայն դժվարակամ են այս հարցում: «Յառաջը» նշում է, որ այս երեւույթների պատճառներից են այս երկրի գրքերի մեկ դարյա լռությունը, 1915-ի դեպքերին Գերմանիայի մեղսակցությունը, նաեւ Թուրքիայի գործադրած ճնշումները: Ըստ որում, ինչպես նկատում է թերթը, «Նյու Յորք Լայֆի» պարագայում այդ ճնշումը այնքան էլ զգալի չի եղել, որքան «Աքսայի» նկատմամբ, իսկ գերմանական դրամատան դեմ բացված դատի առթիվ թուրքական դեսպանատունը դիմել է դատարան՝ ցեղասպանության իրողությունը չընդունելու նամակ-պահանջով:

Նման պահանջով դատ է բացվել նաեւ «Դրեզդներ» բանկի դեմ, որը համարվում է հայ ավանդատուների գումարներ յուրացնող: Հայերը այս բանկի գանձարկղերին ի պահ էին տվել նաեւ տարբեր արժեքներ, շրջանառու է նաեւ լուրը՝ 30 տոննա ձուլածո ոսկու մասին: Գումարներից զատ Բեռլին-Բաղդադ երկաթուղուն առնչվող այլ խնդիրներ եւս առկա են, որ վերաբերում են «Դոյչե բանկին» պատկանող այս երկաթուղու շինարարության վրա աշխատող հարյուր հազարավոր հայերի վճարումներին, տեղում հաշվեհարդարի ենթարկելուց կամ Դեր Զորի անապատները քշվելուց առաջ: Հիշեցնենք, որ «Դոյչե բանկը» Բեռլին-Բաղդադ երկաթուղու շինարարության գլխավոր ներդնողն ու կապալառուն էր:

«Դոյչե բանկի» խուսափողականությունը փաստաբաններին ստիպում է հանդիպում փնտրել Գերմանիայի ֆինանսների նախարարության պաշտոնյաների հետ:

«Յառաջը» տեղեկացնում է, որ դրամատնային հաշիվների հետապնդման համար ժամանակի սահմանափակում չկա, սակայն դրամատնային արկղերում պահված ունեցվածքի վերջին պայմանաժամը մինչեւ 2016 թվականն է:

Ամերիկահայ փաստաբանները ասել են, որ «Դոյչե բանկը» հիշյալ հարցով իրենց նախաձեռնած գործը վերջինը չէ, եւ որ իրենք շարունակելու են հետապնդել Հայ դատի մինչ այսօր չբարձրացված այս հարցը առնվազն 20 տարբեր կազմակերպությունների դեմ:

Մ. Բ.

Նորվան եպս. Զաքարյանն ընտրվեց Ֆրանսիայի թեմի առաջնորդ

Երեկ Փարիզի Սբ. Հովհ. Մկրտիչ եկեղեցում տեղի են ունեցել, ինչպես տեղեկացնում է Մայր աթոռից ստացված հաղորդագրությունը, Հայ եկեղեցու Ֆրանսիայի նորաստեղծ թեմի առաջնորդի ընտրությունները: Ամենայն հայոց հայրապետի հաստատած եռանուն ցանկից (Նարեկ եպս. Շաքարյան, Նորվան եպս. Զաքարյան, Կոմիտաս վրդ. Հովնանյան) թեմի պատգամավորական ժողովում գաղտնի քվեարկությամբ առաջնորդ է ընտրվել Լիոնի շրջանի հոգեւոր հովիվ Նորվան Սրբազանը: Նա ծագումով Բեյրութից է, որտեղ ծնվել է 1940 թ.-ին: Հոգեւոր կրթությունն ստացել է Անթիլիասի դպրեվանքում, ապա, վերջինիս գրավումից հետո, Բեյթ Մերիի հոգեւոր դպրոցում, իսկ այնուհետեւ Երուսաղեմի հայոց ժառանգավորացում եւ Փարիզի կաթոլիկ ինստիտուտում: Վարդապետ է ձեռնադրվել Սերովբե արք. Մանուկյանի, իսկ եպիսկոպոս՝ Վազգեն Ա հայրապետի ձեռամբ:

Հայաստանում կստեղծվի ադամանդի մշակման հայ-ռուսական ձեռնարկություն

Ինչպես տեղեկանում ենք «Ռեգնում» գործակալությունից, ռուսական «Ալռոսա» ադամանդի արդյունահանման խոշորագույն ձեռնարկությունն ու հայկական DCA ընկերությունը մտադիր են ռուսական ադամանդի մշակման համատեղ ձեռնարկություն ստեղծել Հայաստանում: Այդ նպատակով Մոսկվայում բանակցություններ է վարել Հայ ոսկերիչների միջազգային ասոցիացիայի նախագահ Գագիկ Աբրահամյանը:

Սիմոնսը գոհ է ՆԱՏՕ-ի հետ Անհատական գործընկերության գործողությունների ծրագրի իրագործումից

Հարավային Կովկասում ՆԱՏՕ-ի գլխավոր քարտուղարի հատուկ ներկայացուցիչ Ռոբերտ Սիմոնսը, գոհունակություն հայտնելով Հյուսիսատլանտյան դաշինքի հետ Հայաստանի Անհատական գործընկերության գործողությունների ծրագրի փուլերը հաջողությամբ իրականացնելու առնչությամբ, ընդգծել է, որ գործընկերությունը չի մրցակցում այլ անվտանգության համակարգերի հետ՝ լինի դա Ռուսաստանը կամ Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունը:

ՀՀ պաշտպանության նախարարության տեղեկացմամբ, հանդիպմանը պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն անհանգստություն է հայտնել Ադրբեջանի՝ Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի պայմանագրից դուրս գալու վերջերս արած հայտարարության կապակցությամբ: Ռոբերտ Սիմոնսը հայտնել է, որ ՆԱՏՕ-ն մոտ ժամանակներս հատուկ քննարկումներ է կազմակերպելու Ռուսաստանի եւ Ադրբեջանի կողմից պայմանագրի հանդեպ մորատորիում հայտարարելու վերաբերյալ:

Ռոբերտ Սիմոնսը կարեւորել է Հայաստանի մասնակցությունը միջազգային խաղաղարար առաքելություններում, բարձր գնահատելով գործընկերությունը մասնավորապես Կոսովոյում: Կողմերն անդրադարձել են Աֆղանստանում գործող ՆԱՏՕ-ի ISAF-ի (Միջազգային անվտանգության աջակցության ուժեր) կազմում Հայաստանից բժիշկներ ներառելու հեռանկարին: Պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն, իր հերթին, տեղեկացրել է, որ Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանը մոտ օրերս կունենա զինված ուժերի հարցերով զբաղվող ներկայացուցիչ, ինչը կնպաստի երկրի զինված ուժերում մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտի ստեղծմանը:

Ա. Հ.

Վերջին մի քանի տարիներին դպրոցներից դուրս մնացած աշակերտների թիվը 4 անգամ աճել է

Կրթական վերափոխումների զեկույցը մտահոգություններ է հայտնում

Երեկ ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակում ներկայացված Մարդկային զարգացման ազգային զեկույցն այս անգամ նվիրվել է կրթական բարեփոխումներին եւ զարգացման հավանական միտումներին: Այն արտացոլում է նաեւ ոլորտում առկա իրողությունները: Ամենակարեւորը, որ ակնկալում են փորձագետներն այն է, որ այս զեկույցը կրթական բարեփոխումների վերաբերյալ հանրային քննարկումների լայն ասպարեզ կարող է բացել, ավելին, նպաստել նոր բարենորոգումների: Հայ փորձագետների խումբը ղեկավարել է **Սերոբ Խաչատրյանը**, իսկ զեկույցի միջազգային փորձագետը ԱՄՆ-ի Հարվարդի համալսարանի կրթության պլանավորման եւ կառավարման դոկտոր **Թոմաս Ուելշն է**:

Արդյո՞ք ճիշտ ուղղությամբ է ընթանալու վերջապես Հայաստանի կրթական տեսլականը՝ ռեգիոնալ ավանդույթներին զուգընթա՞ց, թե՞ սեփական հունով, յուրացնելով նաեւ այլ երկրների փորձի լավագույնը: «Հայաստանը լիովին վստահել է համաշխարհային կրթական համակարգին համընթաց գնալու եւ այնտեղ իր տեղն ունենալու իրավունքը», երեկ զեկույցի շնորհանդեսի ժամանակ այսպիսի լավատեսություն հայտնեց կրթության ու գիտության նախարար **Լեւոն Մկրտչյանը**:

Կրթական համակարգը երեւի թե մեր ազգային անվտանգության խնդիրներին ամենից ավելի կապված ոլորտն է, քանի որ, ի վերջո, նրա զարգացման մակարդակից ու վիճակից է կախված, թե բարոյական ինչպիսի արժեքների է դավանելու մեծացող սերունդը, ժամանակակից կրթական չափանիշներին ինչքանո՞վ համապատասխան են լինելու նրա ստացած կրթությունն ու դաստիարակությունը: Մեր կրթական համակարգում, իհարկե, անցած տարիներին բազմաթիվ դրական փոփոխություններ եղել են եւ ֆինանսավորման չափերի մեծացման, եւ նորմատիվ դաշտում, եւ հատկապես դպրոցներ ծառայող հին ու խարխլված շենքերն ու տնակային կառույցները նորակառույցներով փոխարինելու առումով: Սակայն իշխում է նաեւ այն տեսակետն ու իրողությունը, որ չնայած անցումային շրջանի բազմաթիվ փորձարարություններին ու բարեփոխումներին, մեր կրթական համակարգն ավելի շատ պահպանողական վարքագիծ դրսեւորեց՝ չհարմարվելով

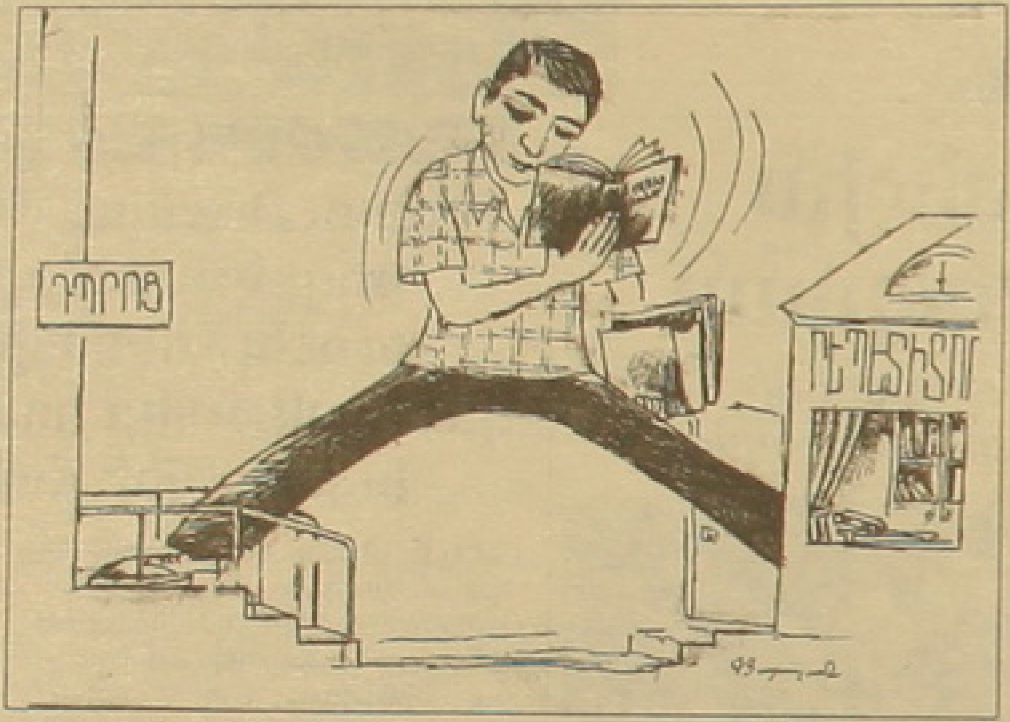

զարգացման ժամանակակից միտումներին:

Ասել է թե, այն ճկունություն չցուցաբերեց, եւ այդ հատկանիշը հիմա ներարկել նրան, բավական դժվար է լինելու: Մանավանդ եթե նկատի ենք առնում նաեւ այն արատավոր իրողությունները, որոնցից համակարգը չի կարողացել ձերբազատվել: Եթե հաշվի ենք առնում այն տվյալները, որ ներկայացված են, օրինակ՝ «Կրթությունը Հայաստանում» տարեգրքում: Այդ տվյալները եւս ներկայացնում է զեկույցը: Ըստ այդմ, հանրապետությունում արձանագրվում է դպրոցից դուրս մնացող երեխաների թվի բավականին զգալի աճ: Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում այդ թիվը 4 անգամ աճել է: 2002-2003 ուսումնական տարում դպրոցներից դուրս եկած աշակերտների թիվը եղել է 1531, 2006-թվականին՝ 6482:

Մտահոգիչն այն է, որ դպրոցից դուրս մնացած երեխաների 40 տոկոսն այն հարցմանը, թե ինչո՞ւ է լքել դպրոցը, պատասխանել է, որ չի ուզում սովորել:

Հայաստանից արտագաղթող աշակերտների թիվը եւս շարունակում է գերազանցել ներգաղթողների քանակին, թեեւ վերջին տարիներին այդ տարբերությունը մի քիչ մեղմացել է:

2003-ին Հայաստանից արտագաղթել է 4647 աշակերտ, ներգաղթել՝ 1789, իսկ 2006-ին այդ ցուցանիշները համապատասխանաբար եղել են 3094 եւ 2209:

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի տվյալների համաձայն, Հայաստանը հետընթաց է արձանագրել նաեւ տարրական դասարաններում սովորողների ընդգրկվածության (մինչեւ 5-րդ դասարան դպրոց հաճախողների), չափահասների գրագիտության ցուցանիշներով: Արդյունքում՝ Հայաստանը 12-րդ տեղից նահանջել է 29-րդ տեղը:

Զեկույցը բանաձեւում է մի քանի դրույթներ, որոնք պիտի նպաստեն իրատեսական ու իսկապես արդյունավետ կրթական քաղաքականության իրականացմանը: Դրանցից առաջինն առաջարկում է կրթական քաղաքականությունը գնահատել ուսումնառության արդյունքով, ինչպես է ցանկացած փոփոխության, գիտափորձի ու փորձարարության դեպքում: Այդ արդյունքի մեջ պիտի հասկանալ եւ ավարտական քննությունները, եւ ուսումը շարունակող շրջանավարտների ցուցանիշը, եւ շրջանավարտի հմտությունների համապատասխանումը աշխատաշուկայի պահանջներին: Նշված բոլոր ասպարեզներում տարիներ չլուծված ու կուտակված հիմնախնդիրներ կան, եւ ամենից առաջ դպրոցական կրթության որակի կտրվածքով:

Զեկույցն ամրագրում է այն իրողությունը, որ դպրոցական գիտելիքները գերակշիռ մեծամասնությամբ չեն բավարարում, որպեսզի շրջանավարտը բուհ ընդունվի: Այս առթիվ համապատասխան ուսումնասիրությունների արդյունքը եւս այդ է ապացուցում: Հարցումները ցույց են տվել, որ միջնակարգ դպրոցի շրջանավարտների 47 տոկոսն օգտվում է կրկնուսույցի (ռեպետիտորի) ծառայություններից, երբեմն՝ երկու, երեք առարկաներից, շաբաթական ծախսելով 30-35 ժամ, տարեկան ծախսելով 200 հազարից մինչեւ 500 հազար դրամ: Դա նշանակում է, որ 10-րդ դասարանցին ընկնում է գերծանր բեռնվածության տակ: Պետական դպրոցում ուսուցումը դառնում է ձեւական, ծնողը շատ հաճախ նախընտրում է գործարքի մեջ մտնել ուսուցչի, տնօրենի հետ, վճարել, որպեսզի երեխան դպրոց չգնա եւ կրկնուսույցի մոտ պարապելու հնարավորություն ունենա: Սա իր հերթին նպաստում է կոռուպցիոն ռիսկերի ծաղկմանը եւ դպրոցի վարկաբեկմանը: Այսինքն, կրթական համակարգը կորցրել է գիտելիքներ, հմտություններ, բարոյական արժեքներ տարածողի եւ գերիշխողի դերակատարումը: Երեխաները գնում են դպրոց, որովհետեւ պարտավոր են գնալ, իսկ բուհ ընդունվելու համար հարկադրված են լրացուցիչ պարապել:

Մյուս կողմից, բավական թանկ կրկնուսույցի ինստիտուտը մրցակցային անհավասար պայմաններ է ստեղծում բուհի այն դիմորդների համար, ովքեր կրկնուսույցների ծառայություններից օգտվելու ֆինանսական միջոցներ չունեն: Դա հատկապես վերաբերում է գյուղական դպրոցների շրջանավարտներին:

Սա նշանակում է, որ կրթությունը եւս դարձել է հասարակության սոցիալական բեւեռացման արտահայտություններից մեկը:

Մյուս կողմից, ավանդաբար կրթասեր եւ ուսումնապաշտ մեր ժողովրդի մեջ, կարծես թե, աստիճանաբար այդ մեծ ու անգնահատելի սերը տեղի է տալիս այլ արժեքների: Կրթական համակարգում չընդգրկվածության վերաբերյալ հետազոտության տվյալներով 3-65 տարեկան հետազոտված բնակչության շուրջ 70 տոկոսը ընդգրկված չէ կրթական օղակի որեւէ փուլում: Այդպիսին է 30-44 տարեկանների 99,7 տոկոսը, եւ մինչեւ 30 տարեկանների 42 տոկոսը: 45-65 տարեկան հարցվածներից ոչ ոք չի պատասխանել, թե զբաղվում է իր գիտելիքների կատարելագործմամբ:

Նման պայմաններում այն ուղերձները, որ հղում է Մարդկային զարգացման զեկույցը կրթական ոլորտի առաջնահերթությունների վերաբերյալ, տեսլական մնալու մտավախություն են առաջացնում: Նման հեռանկարի չարժանանալու համար, անշուշտ, պետք է լրջորեն հետազոտել հասարակության տրամադրությունները այս հարցերի վերաբերյալ, գտնել այն հանգուցային խնդիրներն ու դրույթները, որոնց վերաբերյալ նա միասնական դիրքորոշում ունի:

ԿԱՐԻՆԵ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

Ե՞րբ բողոքարկի շրջանավարտը, եթե դեռ չի ստացել քննության պատասխանը

Վերաքննություն կհանձնի 633 շրջանավարտ

Հունիսի 1-ից մեկնարկած հայոց լեզվի թեստային ավարտական քննություններին, որոնք անցկացվել են դպրոցներում, մասնակցել է 37 հազար 936 շրջանավարտ: Ավարտական թեստային քննության արդյունքները, այսինքն՝ գնահատականների ցուցակները հունիսի 21-ի կեսօրից տրամադրվել են մարզային կրթության վարչություններին, որպեսզի արդյունքները հասցվեն դպրոցներ: Երեկվա դրությամբ սակայն ոչ բոլոր մարզերի դպրոցներն ունեին քննությունների արդյունքները: Երեկ այս մասին «Հայացք» ակումբում հայտարարեց կրթության եւ գիտության նախարարության գիտելիքների գնահատման եւ թեստավորման կենտրոնի (ԳԹԿ) տնօրեն Վանյա Բարսեղյանը, ում կարծիքով քննական գնահատականների ցուցակների ուշացումը քերություն չէ: Լրագրողներիս մտավախությունը, թե դրանց ուշացումը կարող է կասկածի տեղիք տալ, քանի որ կարող են դրանց գնահատականներում փոփոխություններ մտցվել, ԳԹԿ տնօրենը անհիմն համարեց:

Ընդհանուր առմամբ, ինչպես եւ սպասելի էր, ԳԹԿ կենտրոնի տնօրենը ավարտական քննությունների համակարգի գործարկումը վատ չի համարում. «Համակարգը գործել է շատ հստակ եւ մյուս երկրների համեմատ, որտեղ այսպիսի ծավալով քննություն չի անցկացվել, արդյունքը բոլոր սպասելիքներից բարձր է եղել»: Վանյա Բարսեղյանի գնահատմամբ, նոր համակարգի բացը եղել է միայն տեխնիկական կամ էլ անկազմակերպվածության հետեւանքով: Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հազար 4 հարյուր դպրոցներում անցկացված հայոց լեզվի թեստային ավարտական քննությանը մասնակցել են նաեւ էքստեռն կարգով քննություն հանձնողներն ու մեդալակիրները: Վանյա Բարսեղյանի ներկայացմամբ, 37 հազար 936 շրջանավարտներից 6 հարյուր 33-ը կամ նրանց 1,3 տոկոսը չի կարողացել հաղթահարել 8 միավորի շեմը, որի համար հարկավոր էր պատասխանել հարցերից 12-ին: 20 միավոր ստացել են քննություն հանձնողների 2,9 տոկոսը միայն կամ հազար 490 շրջանավարտ: 19 միավոր ստացել է 4 հազար 39 շրջանավարտ կամ 8 տոկոսը, իսկ 18 միավոր ստացել են 6 հազար 91 շրջանավարտներ: 39 հազար 936 շրջանավարտներից 712-ը բացակայել են քննությունից:

ԳԹԿ կենտրոնի տնօրեն Վանյա Բարսեղյանի խոսքով, եղել են նաեւ դիմում բողոքներ, որոնք եղել են իրենց կանխատեսած քանակի շրջանակներում՝ 2 հազար 6 հարյուր բողոք: Ակումբի հյուրը հայտարարեց նաեւ, որ քննությունների արդյունքներից դժգոհ շրջանավարտների համար նոր քննություն կկազմակերպվի, որոնց համար ներկայացվող հայտերը կընդունվեն մարզերում, տեղերում: Դիմումների վերջին ժամկետը, կենտրոնի տնօրենի խոսքով, մինչ երեկվա ժամը 18-ն էր: Շատ հետաքրքրական է. որոշ դպրոցներ երեկվա դրությամբ դեռ նույնիսկ քննության գնահատականների ցուցակները չէին ստացել, ու արդեն ավարտվեց նաեւ բողոքարկելու համար սահմանված ժամանակը:

Վանյա Բարսեղյանի խոսքով, անբավարար ստացած 6 հարյուր 33 շրջանավարտների համար եւս վերաքննություն կնշանակվի՝ հուլիսի առաջին տասնօրյակում, հավանաբար հուլիսի 9-ին:

Գ. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՀԱՄԻՐՔ

Ալեքսան Արզումանյանի գործը փակուղի չի մտել

ՀՀ Ազգային անվտանգության ծառայության մամուլի կենտրոնից տեղեկացանք, որ նախկին ԱԳ նախարար Ալեքսան Արզումանյանի գործով շարունակվում է անհրաժեշտ քննչական գործողությունների կատարումը, այդ թվում՝ Մոսկվա է գործուղվել քննչական խումբ, որը մասնակցում է ՌԴ ԴԱԾ եւ գլխավոր դատախազության աշխատակիցների կողմից իրականացվող քննչական գործողություններին՝ պարզելու Ա. Արզումանյանին Մոսկվայի «Առեւտրային ֆինանսավորման բանկի» միջոցով գումար փոխանցած անձանց ինքնությունը, գումարների ծագման աղբյուրները, ինչպես նաեւ գումարները փոխանցելու նպատակը: Իսկ Ալեքսան Արզումանյանի մասնակցությամբ քննչական գործողություններ չեն իրականացվում, քանի որ վերջինս մինչ այսօր, օգտվելով իր իրավունքներից հրաժարվում է ցուցմունք տալ:

Մ. Մ.

Խմբ. կողմից.-Ինչպես եւ սպասվում էր, ԱԱԾ մամուլի կենտրոնը ոչինչ չի ասում այն հիմնական հարցադրման մասին, որն այժմ ժամանակ առպարացիորեն հնչում է մամուլում՝ Ալ. Արզումանյանն իսկապե՞ս այդքան վտանգավոր անձ է, որ չի կարելի նրան կալանքից ազատել եւ հետաքննությունն այդ կերպ շարունակել:

Դեռահաս է զոհվել նռնակի պայթյունից

Հունիսի 21-ին, ժամը 21.35-ին Գավառ քաղաքի Հացառատ թաղամասի Հենրիկ Աբրահամյան փողոցի տներից մեկում հրդեհ է բռնկվել: 13-ամյա Ավետիք Մկրտչյանը համակարգչային խաղի ժամանակ, համակարգչի մոնիտորի պայթյունի հետեւանքով բազմաթիվ բեկորային վնասվածքներով տեղափոխվել է Գավառի հիվանդանոց, որտեղ էլ նա մահացել է:

Գեղարքունիքի փրկարար ծառայության մարզային վարչության պետ, գնդապետ Մարտին Բարսեղյանը իրազեկեց, որ դեպքի վայրում իրավապահները քննարկել են համակարգչի, կայծակի եւ գազի պայթյունների վարկածները: Մարզի դատախազության քննիչ, արդարադատության խորհրդական Գագիկ Հովսեփյանը դեպքի վայրի զննությունից ու դիահերձումից հետո պարզել է, որ տեղի է ունեցել նռնակի պայթյուն: Հայտնաբերվել են նռնակի օղակը իր ծողով, մետաղի բեկորներ: Հունիսի 22-ին, ժամը 13.30-ին Գեղարքունիքի դատախազությունից հաղորդեցին, որ քրեական գործ է հարուցվել ՀՀ քր. օրի 235 եւ 109 հոդվածների հատկանիշներով: Իսկ երեխայի մահվան պատճառը ՌԳԴ-2 տեսակի ծեռքի նռնակի պայթյունն է:

Մ. ՄԱԿԱՐՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հասարակական-քաղաքական ժշ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010 Հանրապետության 47
Ֆաքս 374 10 562863
e-mail: azg@azg.am
azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԷՏԻՔԵԱՆ / հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ 529221
Լրագրողների սենյակ / հեռ 581841
Համակարգչ. ծառայություն / հեռ 582483
Շտապօգնության լրահավաք ծառայություն / հեռ 529353
Համակարգչային շարվածքը «Ազգ» թերթի
Թերթի նյութերի ամբողջական թե մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսությամբ առանց խմբագրության գրավոր համաձայնության խստիվ արգելվում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի
Նյութերը չեն գրախոսվում ու չեն վերադարձվում
Գ տառով յոդվածները գովազդային են, որոնց բովանդակության համար խմբագրությունը պատասխանատվություն չի կրում:
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

ՏՏ կարիերայի առաջին տոնավաճառը Երեւանում

Երեւանի տնտեսական, ճարտարագիտական, ամերիկյան, հայ-ռուսական համալսարանների, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ձեռնարկությունների միության եւ ԱՄՆ ՄԶԳ ֆինանսավորմամբ իրականացվող «Մրցունակ մասնավոր սեկտոր Հայաստանում» ծրագրի կազմակերպած Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կարիերայի առաջին տոնավաճառի այցելու ուսանողները մեծ ոգեւորությամբ էին անցնում տաղավարից-տաղավար, թողնում իրենց տվյալները կամ ծանոթանում ներկայացված ընկերությունների աշխատանքային առաջարկներին:

Boomerang Software, Virage Logic, Broncoway, Instigate, Synergy, VivaCell եւ այլ, ընդհանուր թվով 28 ընկերությունների ներկայացուցիչները ոչ միայն ներկայացնում էին իրենց կազմակերպությունները, այլեւ բավականին մանրամասն բացատրում, թե ինչ է ենթադրում այս կամ այն աշխատանքային առաջարկը: «Այդպիսի հնարավորություններ չեն լինում երբեք, գնում ենք ընկերությունից-ընկերություն, հենց որ առաջարկում մեր տվյալները, թողնում կոորդինատներ: Այս անգամ էլ այստեղ մի քանիսի մոտ թողել ենք մեր տվյալները, բայց թե կզանգեն, դեռ կլինենք, թե ձեւական է՝ պարզ կլինի հետո», «Ազգի» հետ զրույցում սեփական մոտեցումներին ծանոթացրեցին Երեւանի տնտեսական համալսարանի մի քանի ուսանողներ:

Նրանց վկայությամբ, ավելի հաճախ նորավարտ մասնագետներին կամ էլ հենց ուսանողական տարիներին առաջարկվում են աշխատանքներ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում, որ լավ են վարձատրվում ու հարմար պայմաններ են առաջարկում: «Բայց դրանք այնքան քիչ դեպքեր են, որ մյուսների համար մնում է ուժեղ մրցակցությունը, կամ էլ գնում են Հայաստանից», պարզաբանեցին ուսանողները:

Ամեն դեպքում, կարիերայի ցուցահանդեսի անդրանիկ իրագործումը հնարավորություն էր երիտասարդների համար աշխատանքային շուկայում կողմնորոշվելու ու մրցունակ լինելու ունակություններ զարգացնելու համար: Ցուցահանդեսին ներկայացած ընկերություններն էլ, բնականաբար, հնարավորություն են ձեռք բերում գտնելու ավելի պատրաստված ու համապատասխանող կադրեր: Ինչեւէ, ցանկալի կլիներ մյուս մասնագիտությունների գծով եւս նման միջոցառումների իրագործումը, քանի որ ՏՏ ոլորտում այպես, թե այնպես մասնագետներն ու գործատուները գտնում են միմյանց, եւ ոլորտն էլ, իր հերթին, շահեկանորեն տարբերվում է մյուսներից երիտասարդներին ընձեռվող հնարավորություններով եւ մրցակցության առկայությամբ:

Ա. Հ.

«Մեղավոր չեմ, որ վրաերթի եմ ենթարկվել», ասում է Մ. Մակարյանը

Երեկ Կենտրոն եւ Նորք Մարաշ առաջին ատյանի դատարանում (դատավոր՝ Գ. Կարախանյան) շարունակվեց մեր թերթի աշխատակցուհի Մարիետա Մակարյանի հայցի լսումն ընդդեմ «Բի լայն» ՍՊԸ-ի տնօրեն, ավտովարորդ Արտակ Զաքարյանի: Վերջինիս հայցվորը ներկայացնում է 1,866 355 դրամի փոխհատուցման պահանջ: Հիշեցնենք, որ 2006 թվականի նոյեմբերի 16-ին «Բի լայն» ՍՊԸ-ի տնօրեն Արտակ Զաքարյանն իր «Սուզուկի» մակնիշի 959 OL 64 պետհամարանիշի մեքենայով, խախտելով ճանապարհաերթեւեկության կանոնները, Տիգրան Մեծի պողոտայում գտնվող «Սքար» խանութի մոտակայքում կանգնած Մ. Մակարյանին վրաերթի է ենթարկել՝ պատճառելով նրան մարմնական վնասվածքներ, ինչպես նաեւ հոգեկան ցնցում: Ա. Զաքարյանը խնդրել է Մ. Մակարյանին չբողոքել եւ խոստացել հաջորդ օրն առավոտյան տանել բժշկի: Սակայն իր խոստումը չի կատարել եւ բացի տուժողին տուն հասցնելուց եւ իր այցեքարտը նրան թողնելուց, այլեւս չի հետաքրքրվել նրա առողջական վիճակով, մինչդեռ Մ. Մակարյանը հավատացել է նրան եւ սկզբնական շրջանում չի դիմել ո՛չ ոստիկանությանը եւ ո՛չ էլ բուժաշխատողներին՝ ապացուցողական վկայություններ ձեռքբերելու համար: Երեկվա դատական նիստին Մ. Մակարյանի փաստաբան Անժելա Հոբոսյանը կասկածի տակ դրեց Ա. Զաքարյանի մարդասիրական մղումները եւ տուժածին տուն հասցնելն ու նրա խոստումները որակեց դիտավորություն, քանի որ դրանից հետո Ա. Զաքարյանը չի կատարել իր խոստումներից ոչ մեկը:

Ի դեպ, Ա. Զաքարյանը բացակայում էր դատական նիստից հարգելի պատճառով, օրեր առաջ մահացել է նրա մայրը: Սակայն պատասխանող կողմի ներկայացուցիչները ցանկություն չհայտնեցին դատը հետաձգելու եւ պատշաճ համբերատարությամբ լսեցին հայցվոր կողմի առարկություններն իրենց նախորդ նիստին հնչեցրած առարկություններին: Պատասխանող կողմը դատական նիստից հետո հրաժարվեց զրուցել մեզ հետ, չնայած դա կօգներ երկուստեք լուսաբանված հրապարակում ունենալուն: Իսկ հայցվոր կողմի փաստաբանը օգտվեց իրեն ընձեռված հնարավորությունից: «Ես գտնում եմ, որ հայցի ծախսային մասին անդրադառնալը պատասխանողի կողմից բոլորովին բարոյական նորմերի շրջանակում չի, մանավանդ որ նա վճարունակ է եւ ներկայացնում է համբավավոր կազմակերպություն», ասաց Ա. Հոբոսյանը:

Դատական նիստը կշարունակվի հուլիսի 6-ին, ժամը 14.00-ին:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

Ամոթ է մեր օդաչուներին ենթարկել նման ստորացման

1-ին էջից

Նպատակը այս ընկերություններին «Հայկական ավիաուղիների» շուկան տալն էր: Դրա դիմաց «Արմավիան» 10 տարվա ընթացքում պետք է վճարի 10 մլն դոլար: Նախկին օդաչուներն ու մյուս աշխատակիցները գտնում են, որ իրենց 8-9 ամիսների չվճարված աշխատավարձերն ու նպաստները կարող են վճարել թեկուզ այդ գումարից:

Աշխատավարձերի վճարման մեկ այլ տարբերակ է Սեւանի ավազանում «Հայկական ավիաուղիներին» պատկանող 26 հա հողերի վաճառքը եւ դրանից ստացվելիք գումարը: Եթե այդ հողի 1 քմ-ն վաճառվի 20 դոլարով, ապա ստացված գումարը ավելի քան բավարար է բոլոր տեսակի պարտքերը մարելու համար:

«Ի վերջո որքա՞ն է կազմում այդ պարտքը» լրագրողների հարցին օդաչուների տված պատասխանը պարզապես զարմանք առաջացրեց: Պարզվում է, որ խոսքն ընդամենը մոտ 350 հազար դոլար գումարի մասին է, որը սնանկ ճանաչված պետական ավիաընկերության օդաչուներին կառավարությունը չի կարողանում վճարել ամբողջ 4 տարվա ընթացքում: Ճիշտ է, օդաչուների ներկայացուցիչների հետ հանդիպման ժամանակ կառավարության աշխատակազմի ղեկավար-նախարար Մանուկ Թոփուզյանը խոստացել է հանձնաժողով ստեղծել եւ լուծումներ գտնել, ինչի մասին հայտնեց Վլադիմիր Պողոսյանը, բայց այն վիճակը, որում հայտնվել են մեր օդաչուները, այլ կերպ, քան խայտառակ համարել չի կարելի:

Մի՞թե, օրինակ, խորհրդային տարիներին շինարարական կոոպերատիվներ ստեղծած մարդկանց չգիտես թե ինչ տրամաբանությամբ փոխհատուցման գումարներ տրամադրող կառավարությունը միջոցներ չի կարողացել գտնել 4 տարվա ընթացքում օդաչուների՝ այդ դժվարին եւ խիստ յուրահատուկ մասնագիտություն ունեցող եւ աշխատանք կատարող մարդկանց աշխատավարձերը վճարելու համար: Պարզապես ամոթ է մեր օդաչուներին ենթարկել նման ստորացումների, հարկադրել նրանց դուրս գալու բողոքի ցույցի կառավարության առջեւ: Եթե այդ գումարն անհրաժեշտ լիներ մեր բարձրաստիճան պետական պաշտոնյաների, դատախազների, դատավորների կամ պատգամավորների աշխատավարձերը կամ արտագա թոշակները կտրուկ բարձրացնելու համար, ապա պետական բյուջեից անմիջապես կգտնվեր վերոնշյալ 350 հազար դոլարը մի քանի անգամ գերազանցող գումար:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Քաղաքական խաղադաշտում խորհրդարանական ընտրություններին, խաղարկային վերջաբանով, թե՞ զորեղ սցենար խաղարկային նրբերանգներով

Խորհրդարանական ընտրությունների աղմուկը հազիվ մարած՝ ոտք ու ձեռքով ընկել ենք դեռ հեռվում գտնվող, դեռ մեզ մի լավ էլ «չմոտեցած» նախագահական ընտրությունների հորձանուտը: Բավական անակնկալներով լեցուն խորհրդարանական ընտրությունները, որոնց արդյունքները որոշ առումներով չտեղավորվեցին անգամ իշխանական սոցիոլոգների ներկայացրած հարցումների արդյունքների շրջանակներում, արդեն համարում ենք պատմության քարտեզ կազմակերպված-անցկացված-մարսված փուլ ու հիմա էլ «պատրաստվում ենք» նախագահականին: Նույնիսկ չհասցրինք մի լավ ոգեւորվել միջազգային կառույցների դրական գնահատականից, կամ էլ մի լավ նեղվել «Freedom House» իրավապաշտպան կազմակերպության «դանդաղընթաց» գնահատականից, որտեղ, ի դեպ, բավական անորոշ էր, թե մեր երկրում անցկացված որ թվականի ընտրություններն են կեղծվել, ու շարժվեցինք առաջ:

Ի՞նչ պետք անի էս ամեն ինչի հետ կապ չունեցող խեղճ ժողովուրդը, ի՞նչ պետք սպասի նման անլուրջ մոտեցումներ ցուցաբերող քաղաքական որոշ ուժերից: Խորհրդարան անցած կամ չանցած քաղաքական ուժերից շատերը ընտրությունների օրն իսկ զբաղված էին ընտրախախտումների մասին եւ մինչ Սահմանադրական դատարան դիմելու՝ ընտրությունների արդյունքները վիճարկող հայցն էին պատրաստում, ձեռքի հետ էլ ի լուր աշխարհի հայտարարում էին, որ մասնակցելու են 2008 թ. նախագահական ընտրություններին: Հանրապետականների հաղթանակած բացօթյա հյուրասիրությանը, «Բարգավաճ Հայաստանի» ուշացած հրավառությանը, Դաշնակցության քաղցած ուրախությանը զուգահեռ խորհրդարան չանցածները թմբկահարում էին ընտրախախտումների մասին ու նորից սկսում ժողովրդին հույսերով «կերակրել», թե նախագահական ընտրություններին մասնակցելու են, որոնցերն էլ՝ թե դրանք նույնիսկ կարող են արտահերթ լինել:

Իսկ ի՞նչ կարող է լինել նախագահական ընտրությունների ժամանակ: Քանի որ մենք էլ բավական գրել ենք ընտրախախտումների եւ չընտրախախտումների մասին եւ դեռ մինչ նախագահական ընտրությունները ժամանակ ունենք, կարող ենք, չէ՞, սպասվելիքի մասին ենթադրություններ անել: Երեւի կարող ենք, քանի որ սեփական կարծիք ունենալը (որն, ի դեպ, պարտադիր չէ, որ բացարձակ ճշմարտություն լինի) մեր սահմանադրական իրավունքն է: Նախագահական ընտրությունների գործընթացի զարգացումն, ըստ մեզ, պետք է որ երեք հիմնական տարբերակ ունենա:

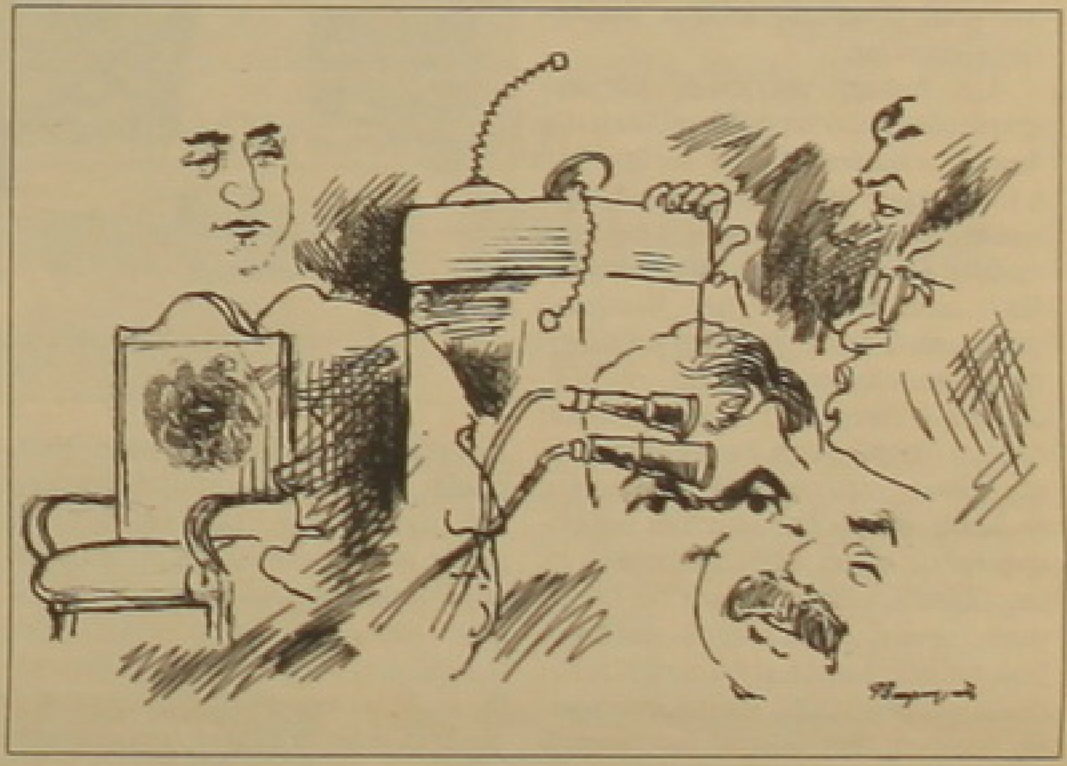

Յուրաքանչյուր իշխանություն, բնական է, որ իր պաշտոնավարման ավարտից հետո կամ պետք թողնի իշխանությունն ու հեռանա՝ ասպարեզը զիջելով եկող ուժին, կամ էլ իր իշխանության շարունակության համար վերարտադրի մի նոր իշխանություն, որտեղ դեմքերը գուցե նախկին դերերում չլինեն, բայց գործնականում երկրի կառավարումը կշարունակվի նույն ուժի կողմից: Հիմա մեր դեպքում: Կարելի է մտածել, որ 10 տարի երկիրը ղեկավարող Ռոբերտ Քոչարյանը իշխանության շարունակությունը պահելու համար ամեն ինչ անելու է Սերժ Սարգսյանին նախագահ դարձնելու համար՝ հետագայում, ինչու չէ, նաեւ հետքայլի հնարավորություն ունենալու նպատակով:

Տես էջ 4

«Արարատբանկը» միջազգային վարկանիշ ստացավ

Global Rating Group միջազգային վարկանիշային կազմակերպությունը երեկ հայկական «Արարատբանկին» շնորհել է B- (կայուն եւ կանխատեսելի) վարկանիշ: Երեկ Երեւանում տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի ժամանակ կազմակերպության նախագահ Ռիչարդ Հեյնսվորթը կարծիք է հայտնել, որ վարկանիշի շնորհումը բանկին վկայում է նրա թափանցիկ գործունեության մասին:

Կենտրոնական բանկի նախագահ Տիգրան Սարգսյանը նշել է, որ «Արարատբանկը» ի վիճակի է բարձրացնել իր վարկանիշը, քանի որ դրա համար ունի անհրաժեշտ ներուժ: ԿԲ նախագահը, ընդգծելով Հայաստանի բանկային համակարգի ավելի հասկանալի դառնալը օտարերկրյա ներդրողների համար, տեղեկացրել է, որ արտասահմանյան 5 բանկերից հետո Հայաստանի բանկային համակարգ մտնելու ցանկություն են հայտնել եւս 2 բանկ:

«Արարատբանկի» գործադիր տնօրեն Աշոտ Օսիպյանն իր հերթին ասել է, որ անցյալ տարվա նոյեմբերից սկսած բանկի ակտիվներն աճել են 3 անգամ, կապիտալը՝ 1,5 անգամ, հաճախորդներին առաջարկվել են բանկային նոր գործիքներ:

Ա. Մ.

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

«Մեր տունը» ապավեն է մանկատան նախկին սաներին

Երբ 2007-ի սկզբին Էջմիածնում սկսեց գործել «Մեր տունը» հասարակական կազմակերպությունը, քաղաքի բնակիչները զարմանալով հետաքրքրվեցին՝ ովքե՞ր են բնակվում այս գեղեցիկ տանը, որի վրա այդպես վստահաբար հայտարարված է՝ մե՛ր տունը: Պարզեցին, որ իրենց նոր հարեւանուհիները Գավառի մանկատան երբեմնի սաներն են, որ արդեն չափահաս են, բայց ապրելու տեղ եւ սեփական տարական կարիքները հոգալու համար հնարավորություն չունեին: Թերեւս այդ է պատճառը, որ տանտիրուհիների համար «Մեր տունը» հասկացությունը մի քիչ այլ է: Դա նոր ճանապարհի նախամուտք է եւ միջանկյալ օղակ, որ թույլ է տալիս տանիք զգալ գլխավերեւում, մինչեւ կայանան որպես մասնագետ, որպես չափահաս, ձեռք բերեն ինքնավստահություն եւ հաղթահարեն այս մեծ աշխարհում միայնակ լինելու մտահոգիչ բարդույթը:

«Այս ծրագրի ստեղծումը թելադրվեց մանկատան երբեմնի սաների վիճակով, պատմում է «Մեր տունը» ՀԿ-ի նախագահ Տիգրանուհի Կարապետյանը, որ 18 տարի հոգում է Հայաստանում մանկատանն ապրող երեխաների ռոց հոգսերը: Երբ Գավառի մանկատան սաներից մեկը մի երեկո զանգահարեց ու պատմեց, որ ինքը մնացել է փողոցում ու չգիտի որտեղ գիշերի (եռին ծեծել ու դուրս էր վռնդել ծննդազուրկ տղային), հասկացա, որ մանկատանը մեծացած եւ այնտեղից դուրս եկած երիտասարդներն ու աղջիկներն անպաշտպան են նույնչափ, որչափ մանկատուն մտնելիս: Ինձ հուզեց հատկապես աղջիկների ճակատագրի մասին մտավախությունը, քանի որ հայտնվելով մանկատան պատերից դուրս, նրանց ճակատագիրը թողնվում է փողոցին ու պատահականության քմահաճույքին: Բարեբախտաբար, Գավառի մանկատանը կից ստեղծված համապատասխան հանրակացարանը հուսեց ելքը»: Տիգրանուհին եւ նրա ամուսինը, որ ամերիկահայերի ստեղծած CASP ծրագրի նախկին պատասխանատուներն են Հայաստանում, սկսում են հովանավորներ փնտրել՝ մանկատան ճանապարհին անցած երիտասարդներին ժամանակավոր անկյունով ապահովելու համար: Ամերիկահայ բարերարներ Ջոյի եւ Կլեմենս Աբրգյանները, որոնք CASP-ի եռախտավորներն են, նորից բերում են իրենց սերն ու նվիրումը Հայաստանի երեխաներին եւ սփյուռքահայերից նվիրատվություն են հավաքում «Մեր տան» համար: Առանձնատունը «Մեր տան» համար գնվել է Ֆիլադելֆիայում բնակվող սրտաբան Կառ Ղարիբյանի նվիրատվությամբ: Տիգրանուհին պատմում է, թե ինչ արագությամբ ու հոգատարությամբ է վերանորոգել Ջոյայի փողոցում գնված ընդարձակ առանձնատունը, վերածելով բազմաթիվ սենյակներով երկհարկանի տան, որ հարմարավետությունն ու ջերմությունը 17-23 տարեկան աղջիկներին նույն օրոն են ասում, ինչ դեռ չունեցած հարազատ օջախինը: Այս պահին ծրագրի խնամարկյալներն են տասն աղջիկներ, որոնք ոչ միայն ապահով ապրում են «իրենց տանը», այլեւ կրթություն են ստանում: Նրանց սննդի հարցն էլ Էջմիածնի քաղաքապետարանն է լուծում, որի աշխատակիցները աղջիկների համար սպասված հյուրեր են: «Լոս Անջելեսի հայ կրթական հիմնարկությունը, մի շատ բարի անձնավորություն՝ Հրանտ Տեր-Սարգսյանի ղեկավարությամբ գումար հատկացրեց, որով երկու տարի կհոգանք երեք աղջիկների համալսարանական կրթությունը Էջմիածնի Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ համալսարանում մանկավարժության եւ հոգեբանության ֆակուլտետում (ի դեպ, Հրանտ Տեր-Սարգսյանի հավաքած գումարի շնորհիվ ավելի քան 50 ծնողազուրկ կամ սոցանապահով ընտանիքների երեխաներ Հայաստանի տարբեր մարզերից իրենց ուսումնական վարձերը փակելու հնարավորություն ունեն): Մասնավոր դասընթացների են գնում մյուս աղջիկները, որոնցից մեկը խոհարար, մյուսները՝ բուժքույր, գորգագործ, դիզայներ եւ այլ մասնագետներ կդառնան: Բացի այդ, նրանցից յուրաքանչյուրին ամսական 3000 դրամ ենք հատկացնում սեփական հայեցողությամբ ծախսելու համար»: Տիգրանուհին աղջիկների կենցաղավարությունն այստեղ կարեւորում է այն հանգամանքով նաեւ, որ շատ վաղուց ընտանեկան հարկի կարգ ու կանոն չտեսած աղջիկները պատկերացում կազմեն դրանց մասին: «Չէ՞ որ վաղը հարս են գնալու, պատրաստ լինեն ընտանիք ունենալու», ասում է Տիգրանուհին: Նա նաեւ նշում է, որ աղջիկները հարմարվելու եւ վերափոխման խնդիր ունեն, քանի որ նրանց համար անսովոր է մի հարկի տակ միեւնույն պարտականություններով եւ իրավունքներով ապրելը: «Սկզբում իրարից խռովում էին, ամիսներով իրար հետ չէին խոսում, հիմա աստիճանաբար հարմարվեցին», ասում է Տիգրանուհին:

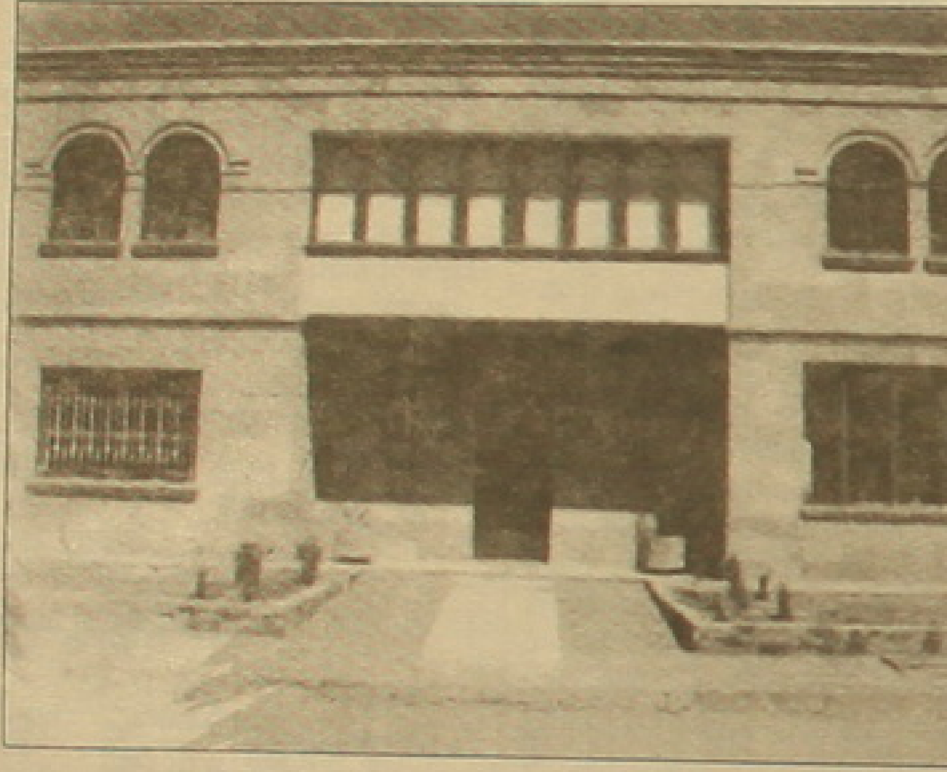

Դիանան 18 տարեկան է: Ծնողներից որեւէ տեղեկություն չունի: Ասում է, որ Ղարաբաղից Գավառի մանկատուն է տեղափոխվել ութ տարեկանում, երկրորդ տեղափոխությունը յոթ ամիս առաջ էր՝ եկավ «Մեր տուն»: «Եթե այս տունը չլիներ, Տիգրանուհին չլիներ, ես չգիտեմ ո՞ւր պիտի գնայի», ասում է աղջիկը, որ պատրաստվում է հոգեբան-մանկավարժ դառնալ: Նա մի տեսակ պարծենկոտ է թվում. «Գորգ գործում եմ, կարում, հելունագործություն, ասեղնագործություն ու մակրամե անում եմ, շյուղով էլ գործել գիտեմ»: Դիանան երազում է անպայման ավարտել բուհը, ընտանիք եւ աշխատանք ունենալ: Իր հետ ապրող աղջիկների մասին ասում է, որ շատ տարբեր են, բայց քանի որ պարապ չեն մնում՝ առավոտից մաքրություն են անում իրենց տանը կամ գորգ են գործում, երեկոներն էլ հեռուստացույց են նայում, կարծես վարժվում են միմյանց: 17-ամյա Լիլիթը վարդենիսցի է, սովորում է Դիանայի հետ նույն ֆակուլտետում: «Ոչ մի բանի պակաս չունեմ», հավատացնում է նա: Մեր խնդրանքով նա իր գիտակցած ճշմարտություններից մեկն է բարձրաձայնում. «Պետք չէ քննադատել այն ծնողին, որ գուցե աշխատանք չունենալով, կարիքից դրդված երեխային մանկատուն է հանձնում: Պետք է հասկանալ նրա վիճակը, ներել նրան»: 21-ամյա մի աղջիկ էլ պատմում է, որ ընդամենը վերջերս է եկել «Մեր տուն»: Քույրը 5-րդ դասարանում է, ապրում է Կամոյի մանկատանը, նրա պատճառով մի քիչ ուշ միացավ «Մեր տան» բնակիչներին: Ասում է, որ իր բախտը բերել է երկու անգամ՝ մեկ անգամ մանկատանը հայտնվելով, հաջորդ անգամ՝ այստեղ: «Ավելի լավ է մանկատանը կամ այստեղ լինեմ, քան փողոցում», ասում է նա: Ապագա բուժքույրը հույս ունի, որ շուտով պետությունն իրեն հասանելիք տունը կտա, մինչ այդ «Մեր տունը» փոխառություն կտա նրան՝ ինքնուրույն մտնել կյանքի նոր փուլ: Մեր մյուս զրուցակից աղջիկները գրեթե նույն պատմությունն են պատմում, մանկատուն-մեր տուն ճանապարհը նույնկերպ են անցել ու գոհ են բախտից, որ հնարավորություն ունեն ոչ միայն ուսանելու, մասնագիտություն ստանալու, այլեւ սեփական մահճակալն ու անկյունն ունենալու, մինչեւ կյանքը ցույց կտա հաջորդ հանգրվանը:

«Զրկված են, չեն հասկանում ինչ ասել է ընտանիք: Դրա համար նրանց հետ աշխատում եմ, գրքեր եմ հանձնարարում կարդալ», ասում է Գայանե Գալստյանը: Նա եւ հերթապահում է «Մեր տանը» օրումեջ 18.00-ից մինչեւ 9.00, եւ երեխաներին արվեստի պատմություն դասավանդում: «Նրանք ձգտում են ընտանիք ստեղծել եւ այժմվանից ծրագրում են, եթե աղջիկ ունենան, ինչպե՞ս են դաստիարակելու, տղային՝ ինչպես», պատմում է զրուցակիցս: Մինչ նրանց երազանքների իրականացումը, Գայանեն պատմում է, որ ԵՊՀ-ի հոգեբանության ֆակուլտետի ուսանողները նրանց շատ գրքեր են նվիրել, եւ իրենք սիրով սպասում են նոր նվիրատվությունների՝ հատկապես գրքերի տեսքով:

Իսկ մեզ աղջիկները խնդրեցին կազմակերպել հանդիպում իրենց սիրած աստղերի հետ: Անգամ ցուցակ տվեցին, որտեղ գրված են «Մեր տան» պատվավոր անդամ եւ աղջիկների սիրելի բարեկամ Արտո Թունչբոյաջյանի, նաեւ՝ Անդրեի, Քրիստինե Պեպեյանի, Հասմիկ Կարապետյանի, Արագ Ղարեի, Արման Հովհաննիսյանի, Սիրուշոյի, Արմենչիկի, Ավետ Բարսեղյանի եւ Ֆելիքս Խաչատրյանի անունները (ինչ անենք, որ երեխաները միայն այս եւ նման անուններին են ծանոթ հեռուստատեսությունից): Աղջիկները հույս ունեն, որ թվարկված արտիստներից գոնե մի քանիսը կլսեն եւ կընդունեն իրենց հրավերը:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

Քաղաքական խարդավանքնե՞ր անհիմանալի վերջաբանով, թե՞ զորեղ սցենար խաղարկային նրբերանգներով

3-րդ էջից

Երկրորդ տարբերակի դեպքում Սերժ Սարգսյանը «ինքնուրույն» է դառնում նախագահ՝ հետագան ինքնուրույն էլ որոշելու եւ քիչ կախվածություն ունենալու համար: Երրորդ դեպքը՝ բոլոր այն հնարավորություններն ու իրավիճակներն են, որոնց կարող ենք հասնել կանխատեսելի եւ անկանխատեսելի հանգամանքների, կամ էլ ընդդիմության կողմից որոշակի քայլերի իրականացման դեպքում:

Դառնալով առաջին տարբերակին, երբ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի աջակցությամբ Սերժ Սարգսյանը կարող է դառնալ երկրի ղեկավար, իսկ Ռոբերտ Քոչարյանն էլ, չցանկանալով լինել երիտասարդ թոշակառու, սպասելի է, որ կլինի մի պատկառելի «պոստում», եւ երկիրն այսպես կկառավարվի: Այս գործոնի զորեղությունը մյուս կուսակցությունների, դեմքերի եւ դեպքերի պարագան չեզոքացնում է. այսինքն՝ մյուսները պետք է բավարարվեն այն ամենով, ինչը բարեհոգաբար կտա նրանց այս երկյակը: Հենց այս առաջին տարբերակն էլ կարելի էր քիչ թե շատ հավանական համարել՝ հատկապես այն պարագայում, երբ ջախջախված, ամբողջ օրն իշխանություններին փնովող, բայց իրենց հերթին էլ ոչինչ չանող, շունչը փչող ընդդիմությունից այլեւս ոչինչ չես էլ մտածում ակնկալել:

Բայց հանկարծ ենթադրությունների հորիզոնում հայտնվում է զարգացումների երկրորդ տարբերակը՝ Սերժ Սարգսյանը նախագահ է դառնում առանց Ռոբերտ Քոչարյանի օգնության: Հենց այսպես մտածելու համար էլ հիմք են դառնում մամուլ սպրդած կամ այս ու այն կողմում պտտվող այն ասեկոսեները, թե նախագահի ու վարչապետի հարաբերությունները լավ չեն: «Հայքը» նույնիսկ գրել էր. «սրված են»: Նախօրեին սակայն վարչապետը հերքել էր «Հայքի» այդ տեղեկությունն ու անլրջություն համարել թերթի հրապարակումը:

Այս երկրորդ տարբերակը շատ նրբերանգներ ունի: Կարող է պարզվել նաեւ, որ Դաշնակցության (ՀՅԴ) ընդդիմություն խաղալու ձեւերը «ֆուֆո» բաներ են եւ նրան էլ նախագահական ընտրություններին նախընթաց վերապահված է այն դերը, ինչը խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակ վերապահված էր «Բարգավաճ Հայաստանին» (ԲՀԿ): Այսինքն, իշխանական թեւը՝ նախագահն ու վարչապետը, հիմա էլ այս ձեւով են հասնելու իշխանության: Այս անգամ էլ ընդդիմության ձայները կարող է վերցնել ՀՅԴ-ն, ինչի համար ստեղծվել էր ԲՀԿ-ն եւ ինչի մասին անզգուշության առիթ ունեցավ «Հայացք» ակումբում հայտարարելու Հանրապետական կուսակցության (ՀՀԿ) խորհրդի անդամ, պատգամավոր Սամվել Նիկոյանը: Հետո կոալիցիոն պարտականությունից խուսափած ՀՅԴ-ն եւ կծառայեցվի իշխանությանը: Սրանք իհարկե ենթադրություններ են, որոնք որան էլ իրականության հետ կարող են աղերսներ էլ չունենալ, բայց չեն էլ բացառվում երեւի:

Իսկ եթե մի պահ պատկերացնենք, որ նախագահի եւ վարչապետի հարաբերություններն իսկապես բարվոք չեն, ապա ինչ կարող է լինել: Արարատ Զուրաբյանն օրերս հայտարարեց, որ ակնհայտ է, որ Ռոբերտ Քոչարյանը ցանկանում է պահել իշխանությունը կամ գոնե իշխանությունը լծակների կարգով: Իսկ իշխանությունը պահելու համար, ի դեպ այս դեպքում այն իշխանությունը, որտեղ Սերժ Սարգսյանի մասին խոսք չկա, նախագահը կարող է ինչ-որ մեկին դարձնել երկրի ղեկավար: Օրինակ, ինչքան էլ անհիմն հնչի, ասենք, օգտագործի արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանին: Նրան աջակցի, դարձնի նախագահ՝ միեւնույն ժամանակ լինելով իշխանության ղեկին: Ասում են, նույն այս «խնդրի» համար նախագահի թեկնածու էին համարում նաեւ արդարադատության նախկին նախարար Դավիթ Հարությունյանին, բայց նա այս գործում այլեւս դժվար թե պետք գա: Լինելով «նախագահի ոլորտի» նախարար՝ Դավիթ Հարությունյանը, կրկին ըստ նույն այդ մամուլի, կորցրել է իր «ցանկալիությունը» երկրի ղեկավարի մոտ: Ապացույց դրա վկայակոչվում է այն հանգամանքը, որ արդարադատության նախարար նշանակվեց ոչ թե Դավիթ Հարությունյանի թիմակիցը, այլ գլխավոր դատախազի տեղակալ Գեւորգ Դանիելյանը: Այս հանգամանքներում մյուս կողմից էլ դժվար է ասել, թե որքանով է հիմնավոր Վարդան Օսկանյանի ֆիգուրի օգտագործումը: Համ էլ Սերժ Սարգսյանը հո քնած չէ, կասկածից վեր է, որ նա էլ է մտածել այդ ու ոչ միայն այդ տարբերակները:

Կա նաեւ նախագահական ընտրության «օպերացիայի» երրորդ տարբերակը, որտեղ կան, Արարատ Զուրաբյանի բառն օգտագործելով նշենք, արհեստական աճեցրած թեկնածուներ, ում պարտություններից արդեն ալերգիա է առաջանում: Եվ կամ էլ ընդդիմությունը «խելքը գլուխը կհավաքի», մի կողմ կդնի «սեփ» սկզբունքները եւ միասնական թեկնածուով կպայքարի իշխանության թեկնածուի դեմ: Գուցեեւ ընդդիմությունը կարողանա այս անգամ միավորվել, բայց բացառված չէ, որ այդ բանակցություններն էլ «սիզիֆյան աշխատանք» լինեն ու ոչ մի արդյունք էլ չտան: Սա էլ ընդդիմության երկդեմ պարագան:

Բայց կարո՞ղ է իշխանության թեկնածուն լինել ոչ թե մրցակից, այլ անգամ լուրջ այլընտրանք: ՀՀՇ վարչության ղեկավարը օրերս հրապարակավ համոզմունք հայտնեց, որ 10 տարվա լռությունից հետո, Հայաստանի գլխավոր մարքսիստի խոսքով ասած, քաղաքական արենա է իջնելու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը եւ այնպիսի պայքար է լինելու, որ «իշխանությունների կանխատեսած հունից դուրս է գալու»: Այ քեզ քաոսային իրավիճակ հայոց աշխարհում: ՀՀՇ-ի վերադարձն էլ, իհարկե, խոսակցության այլ նյութ է: Շատ մեծ զանգված կա, որ դրան պատրաստ չէ: Գուցե հիմնավորումները զգայական մակարդակի վրա են, բայց շատ խոսում են՝ մարդիկ մութ ու ցուրտ են տեսել, սով ու պատերազմ: Ինչ-ինչ, բայց այս իշխանությունների օրոք «լուսավորվեցինք», գազ ու ջուր ունեցանք, էլ կարո՞ղ ենք հետ նայել:

Իսկ ինչ անի ժողովուրդը, որ չսխալվի, որ հետո չզղջա, որ էլ կուրծք չծեծի՝ ասելով, թե էլ հնար չունի վատ ապրելու՝ շեն երկիր է ուզում, ուրսացավ նախագահ:

Մի բան էլ կարող է լինել: Հեղափոխություն՝ ընդդիմության ջանքերով, որը կարող է շրջադարձային լինել: Բայց դրան չենք ուզում մի տեսակ հավատալ: Հեղափոխություն դժվար թե լինի, գոնե «հարց լուծող» հեղափոխություն, քանի որ այս իշխանությունները վաղուց ցույց են տվել, որ կարողանում են երկիրը պահել իրենց ձեռքում: Նախագահական ընտրություններին դեռ 144 օր կա՝ առջեւում հնարավորն է ու անհնարը:

ԳՈՀԱՐ ԳԱՎԱՌՅԱՆ

ԱԶԳ
23 ՅՈՒՆԻՍ 2007 ԷՋ Ա
ՀԱՎԵԼՎԱԾ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ժայռապատկերներից մինչեւ Բյուրական

Բյուրականի աստղադիտարանը Հայաստանի դիմագծերից մեկն է

Արդյո՞ք խնամում ենք մենք նրան

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հայաստանը աստղագիտության բնօրրաններից մեկն է: Երկինքը համաստեղությունների է բաժանվել Հայաստանում, սա ոչ թե մենք ենք ասում, այլ օտար հեղինակները: Օրինակ Իվանով-Գամբելիձեն իր «Հնդեվրոպական մշակույթի բնօրրանը» աշխատությունում գալիս է այն եզրակացության, որ երկինքն առաջինը համաստեղությունների բաժանող մարդիկ ապրել են պատմական Հայաստանի տարածքում: Ոչ միայն պատմական, այլեւ այսօրվա Հայաստանում գտնում ենք ձեռակերտ հուշարձաններ, որոնք խոսում են աստղագիտական անցյալի մասին՝ Գեղամա լեռների ժայռապատկերները, Մեծամորի աստղադիտարանը, որոշ մարդիկ խոսում են նաեւ Քարահունջի (ավելի ստույգ՝ գյուղից 15 կմ-ի վրա գտնվող Զորաց քարերի) մասին եւ այլն: **Արմեն Դավթյանը**, որն ուսումնասիրում է հայ-շումերական լեզվական կապերը, ցույց է տալիս, որ շումերների օգտագործած մաթեմատիկական եւ աստղագիտական տերմինները հայերենում բացատրություն ունեն. այնտեղ նրանք տերմին են, այստեղ բովանդակություն-բացատրություն ունեն: Օրինակ՝ «մոլորակ» անվանումը մոլորված է նշանակում, Ծիր Կաթինը (Milky-way) Գալակտիկայի անվան թարգմանությունն է, որը մեր դիցաբանության մեջ կոչվում է Հարդագողի ճանապարհ: Վերջին անունը նախաքրիստոնեական ծագում ունի, Հարդի անունով է կոչվում: Հարդ տերմինը կա հսկայական մի տարածքի վրա՝ Հյուսիսային Կովկասից մինչեւ Եթովպիա, Գոբի անապատից մինչեւ Աֆրիկայի ատլանտյան ափերը, եւ դա վերագրվում է արաբներին՝ արաբները քոչվոր ցեղեր են, նրանց ձիերին կերակրելու համար հարդ էր պետք... Բայց արաբները Հայաստան մտան միայն 7-րդ դարում (9-րդ դարում Հայաստանը դեռ նրանց տիրապետության տակ էր): Մինչդեռ Խորենացու մոտ արդեն կա Վահագնի եւ Հարդագողի մասին պատմությունը: Այնպես որ այս պատմությունը մեզ համար հայկական ծագում ունի, եւ մեր լեզվի մեջ եւ մշակույթում այդ, ինչպես նաեւ համանման այլ իրողությունների մասին վկայությունները շատ են: Այս բոլորը նկատի ունենալով՝ Բյուրականի աստղադիտարանի տնօրեն **Հայկ Հարությունյանն**, այդպիսով, պատահական չի համարում Բյուրականի աստղադիտարանի ստեղծումը 20-րդ դարում հենց Հայաստանի տարածքում, քանի որ հայերս գենետիկական հիշողությամբ պահպանում ենք աստղագիտության նկատմամբ մեր վերաբերմունքը: Աստղագիտությունը հայ ժողովրդական գիտություն է, ընդ որում՝ դա ոչ թե ազգային սնապարծության աղբյուր է, այլ անցյալն ապագային կապելու միջոց: Որ երկինքը համաստեղությունների է բաժանվել ամենայն հավանականությամբ մեր տարածքում՝ այդ մասին մինչեւ օրս վկայություններ կան ամենակայուն հուշարձան- մեր լեզվի մեջ: Նյութական յուրաքանչյուր մշակույթ ոչնչանում է, իսկ լեզուն պատառիկներ է պահպանում այն ամենի մասին, ինչը տեղի է ունեցել լեզվի ձեւավորման ժամանակ: Մենք ունենք անվանումներ, որոնք խոսում են աստղագիտության բարձր մակարդակի մասին 2,5-3 հազար տարի առաջ: Որոշ հետազոտողների պնդմամբ՝ ավելի շատ մենք գործածում ենք աստղագիտական անվանումների հռոմեականացված անվանումներ՝ Մարս, Յուպիտեր եւ այլն, սակայն դրանք ունեցել են հին հունական անուններ՝ Հերմես, Աֆրոդիտե, Արես եւ այլն: Դրանցից էլ առաջ հայերս ունեցել ենք նաեւ իմաստային անուններ՝ շումերաաքադական ազդեցությամբ ձեւավորված, դիցաբանական դարձած: Շատ գիտության պատմագիրների՝ այդ իմաստային անվանումները (Տիգրոն, Ֆոսֆորոս եւ այլն) համընկնում են հայկական Փայլածու, Լուսաբեր, Հրատ եւ այլ անունների հետ, այսինքն՝ անունն արտացոլել է աստղագիտական երեւույթի, տվյալ դեպքում մոլորակի բնույթը: Ընդ որում՝ հույները այդ անուններից հրաժարվեցին ավելի քան 2,5 հազար տարի առաջ: Այս կարգի բազմաթիվ եզրույթներ համադրելիս ակնհայտ է դառնում, որ Հայկական լեռնաշխարհում աստղագիտությունն ունի շատ հին պատմություն: Այն պատմական անցուդարձն ու տարբեր իրադարձությունները, որոնք կատարվել են՝ մեր պատմությունը շարունակ ջնջելով, այնուամենայնիվ ամեն ինչ չեն ջնջել, մեր լեզուն եւ նյութական մշակույթի պատառիկները աստղային երկնքին մոտ կանգնած, երկնքի քարտեզը ստեղծած, երկնային շարունակ երեւույթների օրինաչափությունները դասակարգած հնագույն մշակույթի մասին են պատմում մեր պատմական ողջ տարածքով մեկ: Այնպես որ՝ Բյուրականի աստղադիտարանը հայ ժողովրդի ու Հայաստանի համար այն չէ, ինչ ասենք Աբաստումանի աստղադիտարանը Վրաստանի համար կամ Ռուսաստանի համար Պուլկովոն: Հայաստանում աստղադիտարանը, ինչպես եւ աստղագիտությունը, դարձել են հայկական մշակույթի մաս, ինչպես որ հին ժամանակներում էր, նաեւ՝ Հայաստանի դիմագծերից մեկը:

Որքա՞ն են գնահատվում աստղադիտարանի ներկա պրոբլեմները

Ժամանակին Հայաստան եկած որեւէ պաշտոնյա այցելություն չէր շրջանցում Բյուրականի աստղադիտարանը. «Այսօր իմ կարծիքով փոխվել է վերաբերմունքն ընդհանրապես գիտության նկատմամբ, դարձել ոչ բարեհամ՝ մեղմ ասած: Առաջ են եկել խնդիրներ, որոնք, թվում է, կամ այդպես են կարծում մեր պաշտոնյաները, կարող են լուծվել առանց գիտության հետ հաշվի նստելու: Արժեք է դարձել այն, ինչ 90-ականների խոսքով՝ կարելի է դնել սեղանիկի վրա կամ հայկական շեղ սուպերմարկետներում», ցավով նկատում է աստղադիտարանի տնօրենը: Մինչդեռ գիտությունը, եւ աստղագիտությունը մասնավորապես, մեկ օրվա բան չէ, արագ արդյունքի չպետք է սպասել, սակայն նրա շարունակական զարգացումը երկրի համար նշանակում են գիտական բարձր հեղինակություն, նոր գիտական ծրագրեր, հեռանկարներ գիտության մեջ եւ երիտասարդ գիտնականների սերնդի հերթափոխ:

Աստղադիտարանի հրատապ պրոբլեմներն այս պահին գնահատվում են՝ առավելագույնը 200 հազ., նվազագույնը՝ 50 հազ. դոլարին համարժեք դրամի չափով: Մի փոքրիկ կուսակցության նվազագույն ծախսեր՝ վերջին ընտրարշավի ժամանակ: Այսինքն շատ փոքրիկ մի բան, բայց խիստ անհրաժեշտ միջազգային երբեմնի փառքի ու համբավի ժառանգությամբ ապրող, հարգված ու աշխարհին հայտնի այս գիտական օջախի համար, որպեսզի աստղադիտարանը հոգա իր տեխնիկատնտեսական խնդիրներն ու առաջ նայի: Ընդհանուր ֆինանսավորումն այս տարի 50 մլն դրամ է, որը թույլ է տալիս 25 հազար դրամ միջին աշխատավարձ ապահովել եւ 10 մլն դրամի չափ էլ թողնել մնացած բոլոր ծախսերի համար: Աստղադիտարանը 73,5 հաստիք ունի, բայց աշխատակիցների թիվը 100 է, այսինքն՝ եղած հաստիքների վրա 100 հոգի են զբաղված, իսկ1988-ին այդ թիվը 320 էր: Փաստորեն միջազգային չափանիշներով՝ Հայաստանում գիտությունը գրեթե չի ֆինանսավորվում. օրինակ Հայաստանի աստղադիտարանը ամբողջ տարվա համար ստանում է եվրոպացի 1-2 աստղագետի տարեկան աշխատավարձի չափ ֆինանսավորում, որով հոգում են եւ աշխատավարձերի, եւ տնտեսական բոլոր ծախսերը՝ էներգիա, տրանսպորտ, ինտերնետ եւ այլն: Բայց աստղադիտարան ասելով միայն տվյալ հաստատության շենքն ու բովանդակությունը չի կարելի հասկանալ. գոյություն ունեն պետական սեփականություն հանդիսացող հարակից տարածքներ, վերականգնվող շինություններ, այս բոլորի պահպանման մասին եթե պիտի մտածի աստղագետը, սա արդեն խանգարում է բուն գիտությանը: Աստղադիտարանի տնօրենը, ճիշտ է, նշում է նաեւ դրական միտումներ. օրինակ այս տարի երկար ընդմիջումից հետո առաջին անգամ աստղադիտարանը ջեռուցում է ունեցել (ակադեմիայի միջոցով), պետության միջոցներով պարսպապատվել է ամբողջ տարածքը:

Երեւանում այս տարի միջազգային աստղագիտական սիմպոզիում է անցկացվելու

Եվրոպական աստղագիտական ընկերակցությունն ամեն տարի մի երկրում համաժողով է անցկացնում, միշտ մրցույթ է լինում՝ թե տվյալ երկիրն ի՞նչ կարող է տալ եւ ի՞նչ աստղագիտական պոտենցիալ ունի: Դրա հիման վրա գործադիր կոմիտեն որոշում է կայացնում: Հայաստանում մինչեւ այժմ կազմակերպվել են միջազգային այդ աստղագիտական ընկերակցության հինգ գիտաժողով՝ դրանք համարակալված սիմպոզիումներ են՝ գիտական առանձնակի նշանակությամբ: Նախկին Խորհրդային Միության տարածքի երկրներում, այդ թվում Ռուսաստանի խոշորագույն աստղադիտարաններից ոչ մեկում մինչեւ այժմ երկուսից ավելի համարակալված գիտաժողով չի անցկացվել: Հայաստանում անցկացված հինգից վերջին երկուսն արվել են ամենածանր շրջանում՝ 1998 եւ 2001 թվականներին.«Այս տարի օգոստոսին մենք կազմակերպում ենք Հայաստանում թերեւս ամենախոշոր գիտական միջազգային միջոցառումը՝ դա Եվրոպական աստղագիտական միության համագումարն է, զուգահեռ ընթանալու են 6 սիմպոզիումներ եւ 4-5 խորհրդակցություններ: Երբեք Հայաստանն այդ չափի աստղագիտական միջոցառում չի կազմակերպել, որը թույլ կտա եվրոպական աստղագետներին եւս մեկ անգամ տեսնել-զրուցել մերոնց հետ եւ նոր համագործակցությունների դուռ բացել», ասում է Հ. Հարությունյանը:

Գիտնականներ են ժամանելու եվրոպական եւ մեր տարածաշրջանի երկրներից, ԱՄՆ-ից ու Հնդկաստանից, հրավիրյալ-զեկուցողներ կան այլ երկրներից, նաեւ՝ Ճապոնիայից: Մասնակիցների մոտավոր թիվը 400-ին մոտ է լինելու, ֆինանսավորումը հիմնականում եկողների հաշվին է, որոնք վճարում են իրենց բոլոր ծախսերը եւ անդամավճար, որը տեղական ծախսերի մի մասն է հոգում: Երեւանի պետական համալսարանն ու գիտությունների ակադեմիան տրամադրում են դահլիճներ, Բյուրականի աստղադիտարանը որոշ երկրների գիտնականների համար տալիս է բնակվելու վայր: Որոշ կազմակերպություններ ինչ-որ չափով օգնում են, բայց հիմնական ծախսն ընկնում է մասնակից-հյուրերի վրա: Սիմպոզիումն օգոստոսի 20-ից 25-ն է լինելու: Ինչպիսի՞ թեմաներ են շոշափվելու այս ներկայացուցչական գիտաժողովի ընթացքում. բարձր էներգիաների աստղաֆիզիկա, արտարեգակնային մոլորակներ, դիտողական կոսմոլոգիա, աստղային սեյսմոլոգիա, երիտասարդ աստղային օբյեկտներ՝ բռնկվող աստղեր, միգամածություններ... Բացի սրանցից՝ խորհրդակցություններ են լինելու հնաաստղագիտության, աստղագիտական ուսուցման վերաբերյալ, կներկայացվի տարբեր երկրների փորձն այդ ուղղությամբ, լինելու է վիրտուալ աստղադիտարաններին նվիրված զեկուցումների շարք՝ ամեն մի ուղղության մեջ կլինեն 30-40 զեկուցումներ:

Փաստորեն աշխարհը դեռեւս հաշվի՞ է նստում Բյուրականի հետ

Սովորաբար աշխարհը հաշվի է նստում կամ ուժի, կամ ֆինանսական հնարավորությունների հետ, գիտության մեջ էլ նույնն է: Տեխնոլոգիական հարցերի լուծումը ֆինանսական մեծ ներդրումների միջոցով թույլ է տալիս նոր աստիճանի բարձրանալ գիտության որեւէ բնագավառում: Բյուրականի աստղադիտարանը լավագույն տարիներին անգամ երբեք մրցակից չի եղել իր ունեցած տեխնիկայով: Հայկական աստղագիտական ընկերությունը գրավում է այն դիրքը, որ միջազգային աստղագիտական ընկերակցությունից այսօր Հայաստանը չի հանված, չնայած 13 տարի անդամավճար չի մուծել, մինչդեռ մեր հարեւանները բոլորը հանված են: Երկուսուկես հազար ԱՄՆ դոլար է ընդամենը տարեկան անդամավճարը, դե պատկերացրեք, թե ինչի մասին է խոսքը: Միությունում 160 անդամ կա, տեղերը որոշվում են ըստ մուծած գումարների, Հայաստանը մտնում է առաջին կատեգորիայի երկրների՝ ամենացածր գումար վճարողների մեջ, բայց դա ոչ մի նշանակություն չունի աստղագիտական նվաճումների տեսակետից. «Երբ որ որոշվում էր Եվրոպական աստղագիտական միության՝ կոնգրեսի անցկացման տեղը, մեր մրցակիցն Ուկրաինան էր, բայց եվրոպական աստղագիտական ընկերության գործադիր կոմիտեն որոշեց, որ Հայաստանն ավելի մեծ աստղագիտական տերություն է, քան Ուկրաինան, եւ որոշեց գիտական բացառիկ նշանակության սիմպոզիումը Հայաստանում անցկացնել: Աստղադիտարանն այսօր ի վիճակի է եւ կարողանում է պայմանագիր կնքել Ֆրանսիայի, Իտալիայի պես երկրների հետ, աստղագիտության բնագավառում համագործակցելու վերաբերյալ՝ նախկին Խորհրդային Միության երկրներից ոչ մեկը համաստեղ աշխատանքի այդպիսի պայմանագրեր չունի: Դա հայկական աստղագիտության արդի վիճակի գնահատականն է՝ հիշելով անցյալը: Բյուրական այցելում են եւ Բյուրականից են այցելում, եւ ավելի շատ՝ քան մեր շրջապատի որեւէ երկրից: Հայ

Շարունակությունը՝ էջ Բ

Գաղտնիք

Սկիզբը՝ «Ազգի» մայիսի 26-ի «Հասարակական-քաղաքական» հավելվածում

- Այդ ինչ «ծախս մեքենաների ծով էր», որի մասին խոսում է Գուժինսկին:

- Բացարձակ հիմարություն: Բորյան մտածված կերպով սրում էր իրավիճակը: Նա ինձ հրամայեց պահպանությունը հասցնել ուժեղացված մարտական պատրաստության: Ես իրար ետեւից 15 մարդ շարեցի, որոնց ձեռքին օդամղիչ հրազեն կար: Ակումբին մոտեցրի մեր մեքենաները:

Իրականում եւ նա, եւ ես հիանալի հասկանում էինք, որ մեզ ոչ ոք չի պատրաստվում ձերբակալել: Դա տարական ներկայացում էր՝ բեմադրված միայն Դյաչենկոյի համար:

Երբ Տատյանան շուտով եկավ ակումբ, Բերեզովսկին նրան մոտեցրեց պատուհանին՝ պատրանք ստեղծելու համար, թե՝ տես, մարդիկ արդեն զրահաբաճկոններով են, մեքենաների վրա հաղորդիչներ կան, պատրաստվում են մեզ վերցնել: Բայց չէ՞ որ դրանք իմ մարդիկ էին եւ իմ մեքենաները:

Մի խոսքով, երբ սկզբում Տատյանան ինչ-որ կերպ դիմադրում էր, ասում, որ նախ եւ առաջ պետք է պարզել ամեն ինչ, ապա այդպիսի զանգվածային մշակումից հետո սկսեց խիստ նյարդայնանալ: Պարզապես կոտրվեց:

Նրանք Տանյային նստեցրին հեռախոսի մոտ. «Զանգիր Նաինա Իոսիֆովնային, միասին մշակեք հայրիկին: Կարծես թե արդեն հեղաշրջում է սկսվել: Թող Ելցինն անմիջապես հեռացնի Կորժակովին ու Բարսուկովին, այլապես մեր բոլորի վերջը եկել է»:

Իսկ զուգահեռաբար որոշվել էր աջակցել Լեբեդին: Նրան հենց նախորդ օրը նշանակել էին Անվտանգության խորհրդի քարտուղար: Այդ պահին Բորյան ժուռնալիստ Նեւզորովի օգնությամբ ամեն կերպ թունավորում էր Լեբեդին, հավաքագրում նրան: Նրա ձեռքերով էլ հենց Բորյան որոշեց Կորժակովի եւ Բարսուկովի հարցերը լուծել: Եվ որպեսզի Լեբեդի մոտ որեւէ կասկած չառաջանար, նրան խաղի մեջ պետք է մտցներ Նաինան, Տատյանայի խնդրանքով:

Տ. Դյաչենկո - Ն. Ելցինա

Ելցինա.- Դե, նա միայն բջջային ունի:

Դյաչենկո.- Ո՞վ:

Ե.- Լեբեդը:

Դ.- Է, խոսիր բջջայինով:

Ե.- Նա հեռախոսազանգին չի պատասխանում: Ինձ չմիացրին:

Դ.- Ինչ է, նա անտառո՞ւմ է գիշերում:

Ե.- Ես նրա բնակարանի հեռախոսահամարը չունեմ: Գուցե նա նույնիսկ բնակարան չունի:

Դ.- Մամ, այդպիսի բան չի կարող լինել:

Ե.- Հիմա կհարցնեմ: Բջջայինի համարն է 968-67-92:

Դ.- Մամ, եթե նա չի պատասխանում, ապա կարելի է ուրիշ համարով:

Ե. (Ինչ-որ մեկին է դիմում)- Ասացեք, իսկ Լեբեդի տան հեռախոսահամարը չունե՞ք: Իսկ քաղաքայի՞ն որեւէ համա՞ր: Ընդունարանում չգիտեն, հա՞ (Դյաչենկոյին): Նրանք չգիտեն:

Դ.- Բայց դա ինչպե՞ս կարող է լինել, երբ անհրաժեշտություն զգացվի նրա հետ կապի մեջ մտնել: Դա չի կարող պատահել: Մամ, քեզ տարօրինակ չի՞ թվում, որ հատուկ հեռախոսակայանը չի կարողանում գտնել Անվտանգության խորհրդի քարտուղարին:

Ե.- Տանյա, կարող է պատահել, դու զանգիր նաեւ Միխայիլ Իվանիչին (Բարսուկովին-Ա. Խ.):

Դ. (Գրգռված)- Մամ, դա անօգուտ է, հասկանո՞ւմ ես: Ընտրություններում հաղթելու համար պապան միայն մեկ հնարավորություն ունի՝ երկուսին էլ հեռացնել: Մամ, դու հասկանո՞ւմ ես: Իրականում դա երկրի համար էլ լավ կլինի, որովհետեւ այսպես այլեւս անհնար է: Ես այդ ընտրություններին ուշադիր էի հետեւում: Ամեն ինչ միայն մեկ մարդ է որոշում: Այդպես չի կարելի: Եվ մեկ էլ ինչ-որ գերհզոր մեկը կլինի: Բայց դա սարսափելի է: Դու հասկանո՞ւմ ես:

Ե.- Ես այդ մարդուն էլ չեմ հասկանում: «Մոստի» հետ կապված նրան խառնեցին:

Դ.- Մամ, պապան միայն մեկ ելք ունի... Նշանակում է, փորձիր նրան համոզել այդ բանում, եւ դրա մեջ սարսափելի ոչինչ չկա:

Ե.- Բայց ես չեմ կարող:

Դ.- Ինչո՞ւ:

Ե.- Նա հայհոյում է:

Դ.- Մամա: Այլ դեպքում նա ուրիշ ելք չունի: Այնտեղ նրան արդեն ֆոռացրել են այդ տղաների վրա: Տեսնո՞ւմ ես, թե ինձ ինչպես ասաց: Նրան նախապատրաստել էին: Հատուկ նախապատրաստել էին:

Ե.- Իսկ կարող է պատահել...

Դ. /Խոսքը կտրում է/- Մամ, դա արդեն պետք չէ: Ես այդ կամպանիայով երկու օր չէ, որ զբաղվում եմ, ոչ էլ՝ մեկ շաբաթ: Ես ամեն ինչ տեսնում եմ մեկ ամսվա կտրվածքով: Դե, նա (Բարսուկովը- Ա. Խ.) ինչպե՞ս համարձակվեց ինձ ասել. «Դուք ինչ է, ուզո՞ւմ եք խառնված լինել այդ գործին»: Պարզապես փորձում էր վախեցնել... Չեռնոմիրդինին էլ ասում է, որ Լիսովսկուն ձերբակալել են: Բայց դա ինչպե՞ս կարելի է:

Ե.- Չեռնոմիրդինի՞ն: Իսկ նրան դուք զանգահարե՞լ եք:

Դ.- Զանգահարել ենք:

Ե.- Եվ ինչ:

Դ.- Դե, նրա համար Միխայիլ Իվանովիչի եւ Ալեքսանդր Վասիլեւիչի ասածները օրենք չեն: Եվ այժմ պապան պարզապես փայլուն հնարավորություն ունի երկուսին էլ հեռացնելու համար: Եվ այդ դեպքում մենք ընտրությունները կշահենք... Ասում ես Լյոշան դեռ այդտե՞ղ է: Լսափողը տուր նրան: (Լսափողը վերցնում է Տանյայի ամուսինը՝ Լեոնիդ Դյաչենկոն): Լյոշ, պապան քնե՞ց:

Լ.- Այո: Նա նոպա ունի:

Դ.- Դե, Լյոշ, երբ՝ առավոտյան պապան ուշքի գա...

Լ.- Ես կսպասեմ այդ պահին, ես չեմ քնի:

Դ.- Դե, դու սպասիր այդ պահին, եւ պետք է ասել, որ դա լավ կլինի եւ իր, եւ երկրի համար, եթե երկուսին էլ հեռացնի, եւ դրանում ոչ մի սարսափելի բան չկա: Նրան նախապատրաստել են: Տեսնո՞ւմ ես, թե նա ինձ ինչպես ասաց: Նրան նախապատրաստել են:

Լ.- Նա դա հասկանում է, ես քեզ արդեն ասել եմ:

Դ.- Լյոշ, նրան նախապատրաստել են: Եվ այսպես, պետք է նրան ասել, ու դա հատուկ են այդպես արել:

Լ.- Իսկ ՉՎՍ-ն (Չեռնոմիրդինը- Ա. Խ.) ի՞նչ ասաց:

Դ.- Դե, ՉՎՍ-ն ի՞նչ: Նա չի ղեկավարում ոչ Միխայիլ Իվանովիչին, ոչ էլ Ալեքսանդր Վասիլեւիչին:

Լ.- Դե, նա Կուլիկով ունի (ՆԳ նախարար - Ա. Խ.)

Դ.- Լյոշ, պապային ասա ամեն ինչ, ասա, թե ինչ ես մտածում եւ նրա, եւ մյուսի, եւ Շամիլի (Տարպիշչեւի - Ա. Խ.) մասին: Ահա, թե նրանք որտեղ են:

Լ.- Նրանք ինձ կքրքկացնեն:

Դ.- Լյոշ, ես քեզ խնդրում եմ: Դա պապայի միակ ելքն է, այլապես կամպանիան մենք տանուլ կտանք... Նեմցովը, այնտեղ բոլորը հոգնել են այս մարդկանցից: Նրանք են երկիրը ղեկավարում, ոչ թե նա:

Լ.- Վալյուշային (Յումաշեւ-Ա. Խ.) հեռացրե՞լ են:

Դ.- Չգիտեմ, Վալյուշան այնտեղ գնալ չի կարող:

Լ.- Չի՞ կարող գնա՞լ: Լեբեդին չգտա՞ն: Գուցե ես Պանսկովի միջոցով փնտրեմ:

Դ.- Գտիր նրան եւ ասա, որ ինձ զանգահարի բջջայինի վրա:

Լ.- Հիմա կարող եմ իմ հեռախոսն անջատել:

Դ.- Զանգահարիր, զանգահարիր: Առայժմ:

▼▼▼

Երկարատեւ որոնումներից հետո Լեբեդին գտան միայն ուշ գիշերով: Այդ ժամին Նաինա Իոսիֆովնան հրաժարվեց նրան զանգահարել: Հարկ եղավ գործին խառնել նաեւ «արտակարգ» շտաբի անդամներին: Նրանցից մեկը (հավանաբար՝ Գուսինսկին կամ Մալաշենկոն) կապ է հաստատում Լեբեդի հետ:

Անհայտ- Ա. Լեբեդ

Անհայտ- Մենք տեղեկատվություն ենք հաղորդել НТВ-ով եւ ОРТ-ով: Դուք դրանք տեսե՞լ եք:

Լեբեդ - Ես դրանց մասին չգիտեմ:

Ա.- Ես հասկացա: Հավանաբար չի հաջողվի այս գիշեր հանգստանալ... Դե, մեր միակ զենքը հրապարակայնացումն է, այլապես հայտնի չէ, թե մենք որտեղ կհայտնվենք մեկ ժամ հետո: Դրանից ելնելով, մենք հետագայում ծավալում ենք տեղեկատվական հետեւյալ հոսքը: Հարցազրույց կտանք, իսկ առավոտյան կողմ մամլո ասուլիս կհրավիրենք: Մեր խնդիրն է հասնել նրանց հրաժարականներին, նրանց խայտառակ հրաժարականներին, այդ երկու սրիկաների, եւ նրա, եւ մյուսի: Ես հույս ունեմ, որ դա կլինի: Ահա եւ ամբողջ դասավորությունը: Վերջին մանրամասնը: Այստեղ մեր կողքին է Տատյանա Բորիսովնան, որը լիովին կիսում է մեր անհանգստությունը: Ահա, այսպիսի իրադրություն է, Ալեքսանդր Իվանովիչ:

Լ.- Զորքի, ուժերի, միջոցների հարցով որեւէ մեկը ներգրավվա՞ծ է:

Ա.- Ոչ, մենք այդ մասին մտածել ենք, ուզում էինք դուրս գալ Կոլեսնիկովի վրա (գլխավոր շտաբի պետը- Ա. Խ.), բայց որոշեցինք, որ դա ավելորդ է: Մեր կարծիքով, դա չափից ավելի կլինի: Ես ձեզ անկեղծությամբ կասեմ, որ այդ տղաների ռազմավարության մասին այսպիսի կարծիք ունեմ. նրանք պարզապես կարծում էին, թե ամեն ինչ խաղաղ կընթանա, որ առանց աղմուկի կձերբակալեն մեկ-երկու կարեւոր մարդու, որի շնորհիվ էլ մեր բերանը կփակեն: Դրանից ելնելով մենք ձայն չենք հանի եւ կանենք այն, ինչ իրենք են ցանկանում: Նրանք իրադրության վերահսկողությունը կվերցնեն իրենց ձեռքը, եւ՝ վերջ: Ես չեմ կարծում, թե մեծածավալ ուժային գործողություններ են նախատեսվել, անկեղծ ասած, դա ինձ քիչ հավանական է թվում: Այդ պատճառով էլ մենք կապ չհաստատեցինք ոչ պաշտպանության, եւ ոչ էլ ներքին գործերի նախարարությունների հետ ընդհանրապես:

Լ.- Ոչ այս, ոչ էլ մյուս նախարարները ոչինչ չգիտե՞ն:

Ա.- Ամեն դեպքում, մենք նրանց տեղեկություն չենք հաղորդել: Ես կարծում եմ, որ ոչ մեկը, ոչ մյուսը ոչինչ չգիտեն: Ես ենթադրում եմ, որ գործընթացն իրականում ղեկավարում է Օլեգ Նիկոլաեւիչ Սոսկովեցը, թեեւ նա իրեն դեռեւս ոչ մի կերպ չի բացահայտել: Ես կարծում եմ, որ ահա այս եռյակն է, եւ նրանց գաղափարախոսն անշուշտ՝ Գեորգի Գեորգիեվիչ Ռոգոզինն է: Հիմնականը նա է: Ես կարծում եմ, որ նրանք չորսով գաղափարներ են արտադրում եւ փորձում են դրանք իրականացնել: Անկեղծ ասած, ինձ թվում է, որ նրանց համար առավել հավանական սցենարն այժմ այն է, որ մեկ-երկու ժամից բաց կթողնեն Լիսովսկուն եւ Եվստաֆեւին: Իսկ վաղն առավոտյան կհայտարարեն, որ պարզապես անհասկանալի է, թե ինչի մասին է խոսքը, ինչ-որ փոքրիկ միջադեպ է եղել, փոքր նշանակություն ունեցող, նույնիսկ առարկայական խոսակցության ոչ արժանի մանր մի միջադեպ: Իմ կարծիքով, սա կլինի նրանց ռազմավարությունը: Դա չի հաջողվի տեղեկատվական այն հոսքի պատճառով, որ մենք արդեն տեսանք հեռուստատեսային երկու ալիքներով: Տեղեկատվությունն արդեն գնացել է Ինտերֆաքսի եւ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի կանալներով: Այժմ այդ մասին հավանաբար կիմանա ողջ աշխարհը: Դա միանշանակ բացարձակ ճշմարտություն է: Այս առավոտվա համար դա կլինի աշխարհի թիվ 1 նորությունը:

Լ.- Եկեք այսպես պայմանավորվենք: Ես հիմա ուղղակի հեռախոսով մի քանի հրահանգներ կտամ: Տրանսպորտ կկանչեմ: Եվ ձեզ հետ կապի մեջ կլինեմ: Եթե հարկ լինի, անմիջապես կշարժվեմ: Բորիսի մո՞տ, հա՞:

Ա.- Դուք Մոսկվայից հեռո՞ւ եք գտնվում:

Լ.- Ոչ, ես Մոսկվայում եմ:

Ա.- Այդ դեպքում ամեն ինչ լավ է: Իսկ հիմա եւս մեկ, տեխնիկական հարց. Ձեզ հասցրի՞ն աշխատասենյակ տալ:

Լ.- Ոչինչ էլ չհասցրին ինձ տալ: Հենց բանն էլ դա է: Նա նախազգուշացրեց, որ չվիրավորեն իր ընկերոջը՝ Օլեգ Իվանովիչին (Լոբովին- Ա. Խ.), Անվտանգության խորհուրդ չմտնել այնքան ժամանակ, քանի դեռ ինձ պաշտոնապես չեն ներկայացրել:

Ա.- Դա մտածված է արված: Հիմա կարեւորը կապի ապահովումն է: Այդ հարցն ինձ անհանգստացնում է, որովհետեւ երեք ժամ չէին կարողանում ձեզ գտնել: Հիմա կապը կա, դա լավ է: Ինձ թվում է... Դե, Ալեքսանդր Իվանովիչ, բնականաբար որոշումը դուք եք ընդունելու... Ես կարծում եմ, որ ճիշտ կլինի, եթե կապի մեջ մտնեք այդ բարեկամների հետ եւ առաջարկեք իրադրության մասին զեկուցել ինչպես հարկն է, ամենայն մանրամասնությամբ:

Լ.- Ես դա էլ հենց պատրաստվում եմ անել:

▼▼▼

Լեբեդն իսկապես կապ հաստատեց ուժայինների հետ եւ մամուլի համար հայտարարություն արեց: Նա ասաց այն ամենը, ինչ իրենից պահանջվում էր. եւ խռովության մասին, եւ ընտրությունները տապալելու փորձի մասին, խոստանալով սեփական հետաքննություն անցկացնել:

Բայց դա միայն գործի կեսն էր: Պետք էր նաեւ Ելցինին մշակել, իսկ դա բացի իր կնոջից ուրիշ ոչ մեկը չէր կարող անել:

Տատյանան, լարված, զանգահարեց մորը՝ Նաինա Իոսիֆովնային: Մեկ լալիս էր, մեկ՝ գոռում: Նա գիտեր, թե ինչպես վերաբերվի մորը, եւ Նաինան, որը սկզբում զայրացել էր բարձրացված աղմուկի պատճառով, ի վերջո լիովին հանձնվեց...

Հիշո՞ւմ եք, չէ՞, Մարշակի խոսքը. «Այն, ինչ դուստրն է ցանկանում, պետք է անել, եւ՝ վերջ...»:

Տ. Դյաչենկո-Ն. Ելցինա

Ելցինա (Հաշվետվություն է ընդունում).- Սպասիր, իսկ ինչ է, նրանք չէի՞ն կարող սպասել մինչեւ լույսը բացվեր: Դուք այդտեղ ամեն ինչ պարզե՞լ եք: Ինչո՞ւ անմիջապես այդպիսի հաղորդագրություն տալ հեռուստաալիքներով: Ժողովուրդն ականջ է դարձել: Նրանք, ինչ է, չե՞ն հասկանում: Ինչ հեղաշրջում: Ի՞նչ է եղել, որ ինչ-որ մեկին ձերբակալել են բացատրություններ ստանալու համար: Ինչո՞ւ այսպիսի աղմուկ բարձրացնել հեռուստատեսությամբ:

Դյաչենկո.- Մամ, հա ասա, թե ինչո՞ւ են ձերբակալել:

Ե.- Լսիր, ինչ է եղել որ, ինչ-որ մեկին ձերբակալել են, ինչի՞ էր պետք այդ մասին անմիջապես հայտարարել հեռուստատեսությամբ:

Դ.- Մամա, դա միակ պաշտպանությունն է: Ուրիշը չկա: Պետք է մարդկանց վրա փոքր-ինչ օրենք կիրառել, դե, փոքր-ինչ, որ նրանք վախենան:

Ե.- Ի՞նչ վախի մասին է խոսքը: Ո՞վ է վախենում, ասա:

Դ.- Դու հասկանո՞ւմ ես, որ ուրիշ ելք չկա: Միայն մեկ ելք գոյություն ունի:

Ե.- Տանյա, հակառակը, դա սրում է լարվածությունը: Պապան շուտ կգա, եւ բոլորն էլ շուտ կգան: Պարզելու համար կարելի էր սպասել մինչեւ լույսը բացվեր, ինչո՞ւ միանգամից այդպիսի հաղորդագրություններ տարածել:

Դ. (Հանգստացնելով)- Մամոչկա, դա ճիշտ քայլ է: Ամեն ինչ բացարձակ ճիշտ է արված: Հավատա, ուրիշ ելք չկա:

Ե.- Ինչ ելքի մասին ես խոսում: Առավոտյան այդ մարդկանց բաց կթողնեն: Ինչի՞ համար է այս ամենը:

Բորիս Ելցին, Նաինա Ելցինա

Տատյանա Դյաչենկո

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԽԻՆՇՏԵՅՆ

«ԱՏՈԼԼ»-ի առեղծվածը

Բերեզովսկու գաղտնի արխիվն սկսեց խոսել

Գեներալ Լեբեդ

Շարունակությունը՝ էջ Դ

Մոհամմեդ Հասանեյն Հեյքել՝ Միջին Արեւելքի այդ իմաստուն գործիչը

ՌՈԲԵՐՏ ՖԻՍՔ

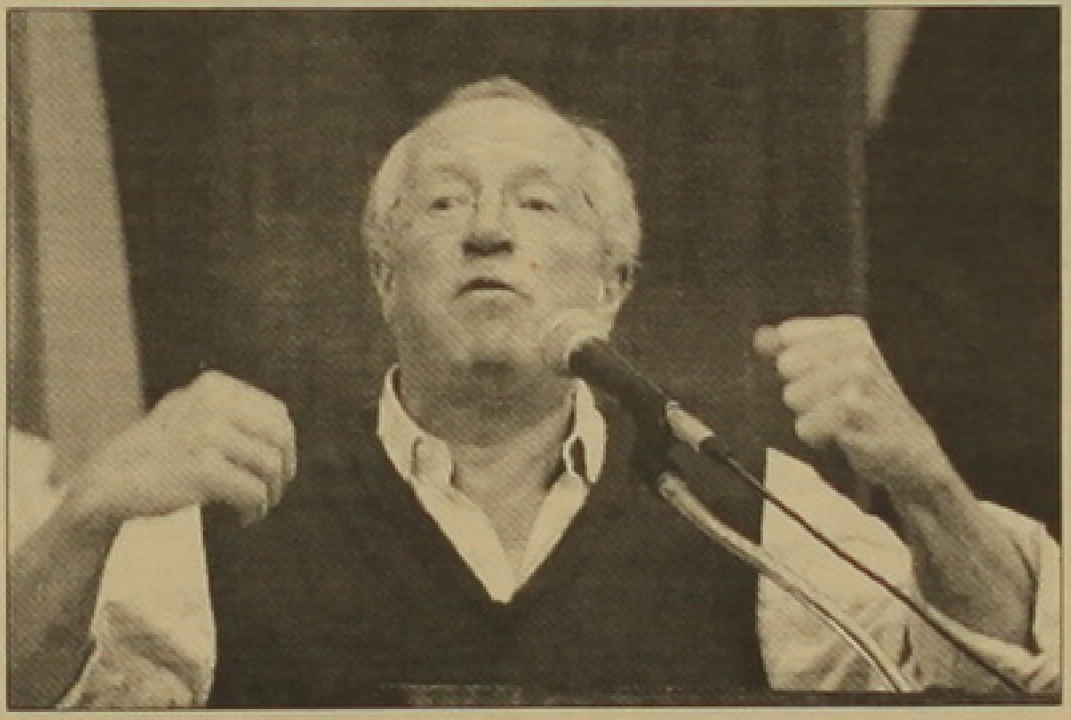

Այս անգամ «Ինդիփենդենտ» անգլիական հեղինակավոր թերթի Միջին Արեւելքի մշտական թղթակից, Հայոց ցեղասպանության հարցում իր անհողդողդ կեցվածքով մեր ընթերցողներին քաջածանոթ, միջազգային բազմաթիվ մրցանակների արժանացած լրագրող-հետաքննող ՌՈԲԵՐՏ ՖԻՍՔԸ հանդիպել է Խրուշչովից մինչեւ Սադաթ եւ դրանից հետո՝ մինչեւ մեր օրերն ընկած ժամանակահատվածում աշխարհի ամենատարբեր երկրների ղեկավարներին քննադատած եգիպտացի խոժոռագույն գրող, լրագրող եւ հասարակական գործիչ Մոհամմեդ Հասանեյն Հեյքելի հետ:

Ստորեւ թարգմանաբար ներկայացնում ենք Ֆիսքի հոդվածը՝ հրատարակված վերոնշյալ թերթի ապրիլի 9-ի համարում:

Երբեք չեմ կարող պատկերացնել Եգիպտոսի խոժոռագույն լրագրողին (եւ Միջին Արեւելքի ամենահայտնի գրչին) առանց իր «Հավանա» մակնիշի սիգարից դուրս եկող երկնագույն քուլաների, որոնք սահում-անցնում են նրա նիհարավուն, բայց ազդեցիկ դեմքի վրայից:

Անցյալում Գամալ Աբդել Նասերի խորհրդական եւ «Ալ-Ահրամ» օրաթերթի խմբագիր (երբ այն իրոք արաբական ազդեցիկ թերթ էր եւ ոչ թե ներկայիս կառավարության խոսափողը) Մոհամմեդ Հասանեյն Հեյքելը Միջին Արեւելքի վերաբերյալ պատմական մի շարք ստեղծագործությունների հեղինակ է եւ Նասերի անձնական արխիվի պահապանը:

«Խիստ» քննադատ են կոչում նրան իր ընկերները՝ ներկա նախագահի հասցեին հնչեցրած իր սուր խոսքերի համար: «Անխնա», «ջախջախող» բառերը, իմ կարծիքով, գուցե ավելի ճիշտ բնորոշեն նրան: Կարող եմ պատկերացնել, թե ինչպիսի հառաչանքներով է «Ինդիփենդենթի» այս համարը կարդալու Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը, որի մասին Հեյքելն ասում է.

«Մեր նախագահը Շարմ էլ Շեյխում երեւակայությունների աշխարհում է ապրում: Այդ մարդն այդպես էլ չհամարվեց քաղաքականությանը: Նա իր քաղաքական կյանքն սկսեց 55 տարեկանում, երբ Սադաթն իր սպանությունից առաջ նրան դարձրեց փոխնախագահ: Մուբարաքը լավ օդաչու էր: Նա եգիպտական օդուժի հրամանատար էր: Բայց քաղաքագետ դառնալը երկար ժամանակ է պահանջում եւ ամեն մարդու գործը չէ: Նա երազում էր դեսպան դառնալ, լինել «Ձերդ գերազանցությունների» թվում: Այժմ 25 տարի է, ինչ նախագահ է, մոտ 80 տարեկան է եւ դեռեւս չի կարողանում իր ուսերի վրա վերցնել պետության ծանր բեռը»:

Ես հիշեցրի Հեյքելին, որ իր սպանությունից կարճ ժամանակ առաջ Սադաթը իրեն՝ Հեյքելին հրամայել էր բանտարկել, որպես պետության համար վտանգավոր տարրի, եւ երբ Մուբարաքը նախագահ դառնալով ազատ էր արձակել նրան, Հեյքելն անվերջ փառաբանում էր նրան: Ես այդ ժամանակ Հեյքելին հանդիպել էի, երբ նա իր ընտանիքի հետ փակված էր «Մերիդիան» հյուրանոցում՝ բանտից դուրս գալուց անմիջապես հետո նիհարավուն եւ սպառված, հագուստները կախ ընկած: Նրան իսլամիստների եւ գողերի հետ նույն բանտախցում էին տեղավորել: Մուբարաքը նրա համար լույսի շող էր այդ ժամանակ, նոր Եգիպտոսի խորհրդանիշը:

«Այդ օրերին ես կարծում էի, որ նա (Մուբարաքը) որոշ բան սովորած կլինի Սադաթի կողքին լինելուց, բայց նա միայն ապահով եւ անվտանգ կյանք վարել էր սովորել նրանից»:

Եվ դա ճիշտ է: Նեղոսի ափին գտնվող Հեյքելի բնակարանից (որի կահավորանքը, ծաղիկները, պատերին կախված կարպետները, նկարները վկայում են, որ բախտը Հեյքելի հանդեպ բարյացակամ է եղել) մի փոքր այն կողմ, մի խումբ եգիպտացիներ (20-30 հոգի) ցույց էին անում: Նրանք «Քեֆայա» (թարգմանաբար՝ «բավական է») շարժման անդամներ էին, որոնք պահանջում էին վերջ դնել այսպես կոչված «արտակարգ իրավիճակին»՝ նախագահի իշխանությանը եւ խոչընդոտել այդ իշխանությունը շարունակաբար իր որդուն՝ Գամալին փոխանցելու Մուբարաքի ցանկությանը: Նրանց հետեւում էին սեւ համազգեստով անվտանգության ոստիկանության 300-ի հասնող աշխատակիցները:

«Մինչ նախագահ Բուշը շարունակում է հավաստել, որ Եգիպտոսն ավելի ժողովրդավարական է դառնում, Եգիպտոսն իրականում դժբախտ վայր է դարձել: Ընտրազանգվածի ընդամենը մեկ երրորդից էլ պակաս ձայներով ընդունված նոր օրենքը այդ «արտակարգ իրավիճակը» (որը բոլոր արաբ բռնակալների սիրած կարգախոսն է) դարձնում է «սովորական, մշտական եւ անփոխարինելի» գործընթաց»:

Հեյքելը շարունակում է. «Երկրում խիստ մեծ բեւեռացում է նկատվում աղքատների եւ հարուստների, հեղափոխականների եւ պահպանողականների, կառավարության եւ ժողովրդի միջեւ: Եվ դա տարածվում է ամբողջ արաբական աշխարհում: Երիտասարդները համալսարաններում սովորում են համակարգիչներից օգտվել, իսկ ավարտելուց հետո հայտնվում են մզկիթներում: Հսկայական մի հորձանուտ է առաջացել իշխանության եւ ժողովրդի միջեւ, մի ընդարձակ ծով, որի վրա, ճիշտ է, առայժմ քամիներ չկան, բայց երբ սկսեն փչել...»: Հեյքելը ծխում է «Հավանան»: 30 տարի է, ինչ ես սպասում եմ, որ «Սֆինքսը եւ կոմիսարը», «Կտրել առյուծի պոչը», «Սուեզը եգիպտացիների աչքերում», «Ճանապարհ դեպի Ռամադան» եւ «Ցասման աշունը» (Սադաթի սպանության մասին) գրքերի հեղինակն ինձ առաջարկի ծխել այդ հավանաներից մեկը: Ասում են, որ մի անգամ Խրուշչովը խիստ զայրացած հարցրել է գրողին. «Դու կապիտալի՞ստ ես: Ինչո՞ւ ես սիգար ծխում»:

«Պարզապես սիրում եմ», պատասխանել է Հեյքելը: Խրուշչովը կտրուկ խլել է նրա ձեռքից սիգարը եւ մոխրամանում ճզմել այն: 1958-ին նրանց հաջորդ հանդիպմանը, Հեյքելը զգուշավորություն ցուցաբերելով, սիգարը դրսում է թողել: Խրուշչովը հարցրել է, թե որտե՞ղ է սիգարը: «Ես ուզում եմ դարձյալ ճզմել այն», ասել է նա:

Կարելի է ենթադրել նաեւ, թե Սադաթն ինչու էր ցանկանում «ճզմել» նրան: Հեյքելը շատ էր ճանաչված: Ամբողջ աշխարհում ունեցած ծանոթություններով նա կարող էր նախագահի «պոչը տրորել» առանց վախենալու, որ անվտանգության օրգանի աշխատողները կարող են թակել իր շքեղ բնակարանի դուռը:

Ինչպես ամեն մի եգիպտացի, նա եւս վրդովված է երկրում «բռնատիրական բյուրոկրատիզմի» առկայությունից: Նա երիտասարդ լրագրողների համար մի նոր հաստատություն է ցանկանում հիմնել եւ գրանցել եգիպտական կառավարության պաշտոնական ատյաններում:

«Փաստաբանս ասաց, որ կարող ենք գրանցել համաձայն 2002-ին ընդունված օրենքի: Իշխանություններին ուղարկեցինք մեր հոգաբարձուների վարչության առաջին ժողովի արձանագրությունը: Հասարակական գործերի նախարարությունը մի տարօրինակ նամակ ուղարկեց մեզ, ասելով, որ «այո, թույլատրում ենք» (այդ թույլտվությունը նույնիսկ տպագրվեց մամուլում), բայց «անվտանգության օրգանների հրահանգների համաձայն, դուք պարտավոր եք մեզ տրամադրել տեղեկություններ, թե ովքե՞ր են այդ ուսանողները, ի՞նչ են անում եւ ասում, եւ այլն»:

«Սա է ընթացակարգը, բացատրում եմ նրանց, բայց ես չեմ պատրաստվում կատարել նրանց ցանկությունը: Եթե մենք պայքարում ենք լրագրության եւ լրագրողների ազատության համար, ապա ինչո՞ւ եմ ես պարտավոր նման մանրամասնություններ ներկայացնել նրանց»: Ութսուներեք տարեկանում նա միեւնույն Հեյքելն է, որ ժամանակին «տրորել է Սադաթի պոչը»: Հիշում է, որ երբ Ամերիկայում (ուր մեկնել էր երիկամների եւ շագանակագեղձի քաղցկեղի հիվանդությունը բուժելու նպատակով), բժիշկ դոկտ. Նովիկը նրան հարցրել է, թե ցանկանում է արդյոք իմանալ ինչ է անելու իր հետ, ինքը պատասխանել է. «Ոչ: Երբ 75-ն անցնում ես, դու հայտնվում ես այն «մութ սենյակի» շեմին, որտեղ գազաններ են թաքնված եւ իրար հարցնում են. «Ո՞վ է լինելու հաջորդը»:

Նա սեղանի վրայից վերցնում է «Սաութ էլ Ումմա» (Ժողովրդի ձայն) թերթի մի համարը, որի բովանդակությունը բոլորովին չի համապատասխանում խորագրին: Դա պարզապես բամբասանքների, ասեկոսեների շտեմարան է հարուստների համար»: Ահա մի հարսանիքի նկարագրություն, որը 2 մլն դոլար է արժեցել: Երկու հազար հոգի է ներկա եղել, թերթի ասելով՝ «հասարակության սերուցքը»: Երգչին վճարել են հիսուն հազար դոլար»:

«Շատ լուրջ բան է կատարվում Եգիպտոսում: Տնտեսական ճնշումը մի կողմից է հարվածում, քաղաքականը՝ մյուս: Երբեք այսքան վատ չէր եղել աղքատ խավի համար: Հաճախ եմ գնում իմ ագարակի մոտ գտնվող գյուղը եւ փորձում օգնել մարդկանց: Մյուս կողմից որոշ մարդիկ էլ երբեք այսքան լավ կյանք չեն ունեցել: Նրանք առասպելական պալատներ են կառուցել, միլիոններ են ծախսում: Զարմանալի երեւույթ է. յուրաքանչյուր հարուստ թաղամասի հարեւանությամբ խարխլված տներով մի հետնախորշ կարելի է հանդիպել: Կրքերը չբորբոքելու նպատակով անցյալ Ծննդյան տոներին կառավարությունը հանձնարարեց թերթերին այլեւս չնշել ցերեկույթների եւ հարսանիքների վրա ծախսված գումարների քանակը», պատմում է Հեյքելը:

«Ալ Ջեզիրայի» եթերում նրա պարբերաբար հայտնվելն աննախադեպ երեւույթ է դարձել: Նոր սերնդի շատ ներկայացուցիչներ ուշադիր հետեւում են նրան եւ փորձում սովորել: Նա շաբաթական էլեկտրոնային փոստով մոտ 50 հազար նամակներ է ստանում նրանցից: Երբ «Ալ Ահրամ» թերթի խմբագիրն էր, բավարարվում էր շաբաթական 25 նամակով: Դժվար չէ տեսնել այսօր, թե ինչպես են իր համախոհները պաշտում նրա դավանած խոսքի ազատությունը: Նա կարող է ասել այնպիսի բաներ, որ նախագահները երբեք չէին համարձակվի ասել:

«Ամերիկացիները տարածաշրջանին շատ վնաս են հասցրել: Նրանք Եգիպտոսին հավասարակշռությունից հանել են, ստիպել Սաուդյան Արաբիային «վազել իրենց ետեւից»: Ամերիկացիները ձախողվել, պարտվել են Իրաքում, բայց մեր կորուստները նրանցից շատ ավելի մեծ են: Ես մի ամերիկացու հետ էի ճաշում անցյալ օրը, եւ նա ինձ պատմում էր ժողովրդավարության մասին, որ իրենք ցանկանում են բերել այս տարածաշրջան: Նրան հարցրեցի, որ եթե փորձ էին ուզում անել, ինչո՞ւ հատկապես ընտրեցին Իրաքը, եւ թե ինչո՞ւ անընդհատ ընդգծում են սուննի-շիա տարբերությունը: Չէ՞ որ ժողովրդավարությունը բոլորի՛ համար է: Իրաքը կքում է ամերիկացիների իշխանության ներքո, բայց նրանք «ժամանակի» կարիք ունեն: Ժամանակ են ուզում շահել: Քիսինջերը նման դեպքերում միշտ կողմնակից էր «կախարդական բացը մի կերպ լրացնելու» քաղաքականությանը: Վիետնամի պատերազմի ձախողման օրերին նա այդպես վարվեց: Այժմ էլ Բուշն է Իրաքում նույն «բացը» փորձում փակել: Այդտեղից դուրս գալու համար նրանք «կամուրջ» են ցանկանում կառուցել, իսկ կամուրջը, ինչպես գիտեք, 2 կողմերում հենարան պետք է ունենա: Ամերիկացիներն այժմ գտնվում են կիսատ, մի կողմը օդի մեջ կախված կամրջի վրա», բացատրում է Հեյքելը, որին Իրաքից բացի մեծապես մտահոգում է նաեւ Լիբանանի վիճակը:

«Լիբանանը խիստ կարեւոր մի անհրաժեշտություն է մեզ համար: Մենք նրա կարիքը շատ ունենք, նախ որպես հանդիպման վայրի, ապա որպես մեզ «լսող» մի պատվարի, եւ վերջապես որպես Միջերկրականից այն կողմ բացվող մի պատուհանի: Գիտեք, խոսելով Հարիրիի ժամանակաշրջանի մասին, ասեմ, որ երբեք նրանից առաջ չէի հանդիպել մի վարչապետի, որն ասեր. «Ես լիբանանցի չեմ: Սաուդցի եմ»:

Հարիրին, որին սպանեցին Բեյրութում երկու տարի առաջ, չի կարող հերքել այս խոսքերը: Նա Լիբանանում էր ծնվել, բայց գրպանում կրում էր սաուդյան անձնագիր:

«Նա փողատեր էր», շարունակում է Հեյքելը եւ ավելացնում. «Նա մի օր ինձ ասաց, որ վարչապետության պաշտոնը Բեյրութում միլիարդավոր դոլարներ արժի»:

«Ես հիմա Բեյրութ չեմ այցելում: Բոլոր ընկերներս մի կողմում են, քաղաքական համակրանքներս՝ մյուս: Կարող եմ ճաշել Ղասան Թուենիի հետ (թերթի հրատարակիչը, որը պաշտպանում է Ֆուադ Սինիորայի կառավարությանը եւ որի խմբագիր որդին՝ Ջիբրանը սպանվեց ավտոմեքենայի ռմբակոծության հետեւանքով) եւ հետո գնալ տեսնելու Հզբոլլահի առաջնորդ Նասրալլահին:

Սինիորան շատ լավ մարդ է, կայուն, որը գիտի պահպանել իր դիրքը: Այժմ նա ավելի մեծ դեմք է, քան Հարիրին: Նա Լիբանանի հանդեպ աշխարհի կարեկցանքը վաստակեց անցյալ տարվա պատերազմի օրերին, երբ տուժողի դերում հայտնվեց: Դուք, Ռոբերտ, արդար չէիք նրա նկատմամբ, երբ նշեցիք, որ Ուինստոն Չերչիլը լաց չէր լինում 1940-ին: Հիշեք, Սինիորան Չերչիլ չէ: Մյուս կողմից, Չերչիլը չէ՞ր, որ ասաց, թե այն ամենը, ինչ ուներ բրիտանացիներին հրամցնելու, դա «արյունն էր, քրտինքը եւ արցունքը»: Չէ՞»:

Ապագա՞ն: Արաբները համոզված են, որ ամերիկացիներն իրենց թշնամիներն են: «Մի ժամանակ նրանք՝ ամերիկացիները, «բարեկամության խոստում» էին նրանց համար: Երբ ես զրուցում եմ երիտասարդների հետ, փորձում եմ տարբերակել ամերիկացիներին ամերիկյան քաղաքական գործիչներից եւ ամերիկյան քաղաքականությունից: Բայց ամերիկացիների թշնամիները միայն թալիբները, համասները կամ հզբոլլահները չեն: Սովորական մարդկանց հսկայական մի բանակ կա, որ պարզապես ատում է ամերիկացիներին, որովհետեւ նրանք առաջ բերեցին այսօրվա «բեւեռացումը»: Նրանք տատանվում են անկարողության եւ հուսալքության միջեւ: Սա աղետալի երեւույթ է»:

Պետք է խոստովանել, սակայն, որ Հեյքելի մոտ դեռեւս մնացել է լավատեսության որոշակի տոկոս: «Կարծում եմ, հասարակության ճնշումների ներքո շատ կարեւոր բան է կատարվում Եգիպտոսում: Մեր ուսանողների շրջանում զարմանալին ոչ թե ուսման մակարդակն է, այլ գիտելիքներ ձեռք բերելու ձգտումը: Բջջայինների, համակարգիչների, արբանյակային հաղորդակցության ազդեցության ներքո մի նոր սերունդ է աճում, որը սովորական, ավանդական «հսկողությունից դուրս է»: Սերունդներն իրենք իրենց են վերստեղծում սովորաբար, բայց հիմա մեկ ուրիշ բան էլ է տեղի ունենում: Ոստիկանությունն ի վիճակի չէ արգելելու քաղաքական ցույցերը: Սրանք առայժմ մեծ չեն իրենց մասշտաբներով, բայց բջջայինների, ինտերնետի, SMS-ների օգտագործման հնարավորություններով նրանք պարտիզանական տեսակի մի նոր քաղաքական շարժում են սկսել, որն իր նախատիպը չի ունեցել: Գիտե՞ք, որ Եգիպտոսում երբեք բանակի բյուջեն ցածր չի եղել ոստիկանությանը հատկացված բյուջեից: Այժմ այդպես է մեզ մոտ: Դա մի բան ասո՞ւմ է ձեզ»:

Սրանք են այն դասերը, որ ես ստացա այդ մեծ մարդուց՝ Հասանեյն Հեյքելից, որն առանց իմ ակնարկին սպասելու ինձ հյուրասիրեց իր սիգարներից մեկը: Ես զգուշությամբ այն զետեղեցի իմ գրառումների արանքում, որպեսզի հանկարծ Խրուշչովի ոգին չհայտնվի սենյակի ինչ-որ մի անկյունից եւ այն ճզմելու փորձ չանի:

Թարգմանեց
ՀԱԿՈԲ ՇՈՒԼԻՅԱՆԸ

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Գիտություն

Ա էջից

աստղագետները, ովքեր ակտիվ աշխատում են եւ հայտնի են դրսում, ինչպես օրինակ Տիգրան Մաղաքյանը, Արմեն Գյուլբուդաղյանը, Արեգ Միքայելյանը, Արտաշես Պետրոսյանը, Նորայր Մելիքյանը, միջին սերնդի աստղագետներ են, որոնք հրատարակվում են այստեղ եւ արտասահմանում: Իսկ նրանց լայն հասարակությունը չի ճանաչում, որովհետեւ այսօր աստղագիտությունը չի գովազդվում, փող չկա, բայց դրանք գիտնականներ են, որոնք աշխատում են այստեղ եւ արտասահմանում, եւ գուցե արտերկրում ավելի հայտնի են»:

Ինչո՞վ են զբաղվում այսօր աստղադիտարանում

Բյուրականի աստղադիտարանում ի սկզբանե զբաղվել են ոսկեակի յուրահատուկ խնդիրներով: Դրանք կապված են եղել միշտ ակտիվ երեւույթների ուսումնասիրության հետ: Որպեսզի պատկերացում լինի՝ տրիմիտիվ նկարագրենք: Մեր արեգակը մեր գալակտիկայի բազմամիլիարդ, բայց ամենահանգիստ, ամենածերացած աստղերից մեկն է, որը թույլ է տալիս իր հանգիստ վերաբերմունքով մարդկությանը գոյություն ունենալ իր շրջապատում: Իհարկե, մենք եւս ուսումնասիրում ենք արեգակի ակտիվության փոփոխությունների 11-ամյա պարբերությունների մասին: Կան բռնկվող աստղեր, որոնք իրենց պայծառությունը մի քանի վայրկյանի կամ մի քանի րոպեի ընթացքում մեծացնում են տասնյակ-հարյուրավոր անգամ: Կան գերնոր աստղեր, որոնք պայթում են եւ իրենց պայծառությունը մեծացնում են միլիարդավոր անգամ: Եւ եթե գնում ենք ավելի բարձր՝ գալակտիկաների մակարդակ, ապա ակտիվության նույն տիպի երեւույթներ դիտում ենք այնտեղ, որոնց մասշտաբները բոլորովին այլ են: Այսօր աստղադիտարանը զբաղվում է դրանցով: Աստղադիտարանը զբաղվում է այն երեւույթներով, որոնք տիեզերքի դանդաղ փոփոխման ֆոնի վրա արագ փոփոխություններով ցույց են տալիս, թե ինչ ուղղությամբ է գնում զարգացումը: Ինչն է հիմնականը՝ զարգացումը, օբյեկտների փոփոխությունը, էվոլյուցիան, եւ հիմա շարունակվում են այդ հետազոտությունները ակտիվության տարբեր՝ աստղային եւ գալակտիկական մակարդակներում: Մինչեւ Բյուրականի հետազոտությունները՝ աշխարհում կարծում էին, թե բոլոր աստղերը նույն տարիքի են: Բյուրականյան հետազոտությունները, հիմնականում համբարձումյանական գաղափարները թույլ տվեցին, պատկերավոր ասած, տիեզերքին կյանք տալ, այն է՝ կան եւ երիտասարդներ, եւ նորածիններ, եւ ծեր աստղեր: Դա նշանակում է, որ տիեզերքի բնականոն ընթացքը շարունակվում է, այսօր էլ ծնվում են աստղեր եւ մեռնում են աստղեր: Բյուրականում շարունակում եւ զարգացնում են համբարձումյանական գաղափարները:

Ոտեսն՝ նախ ծեր ու երիտասարդ աստղերի խնդիրն է Բյուրականը ցույց տվել: Հաջորդ հիերարխիկ մակարդակը՝ որ մի ծավալի մեջ կարող են լինել երիտասարդ գալակտիկաներ եւ ծեր գալակտիկաներ. «Ես կարծում եմ, որ այսօր Բյուրականի աստղադիտարանն այդ խնդիրն է լուծում եւ հույս ունեմ, որ առաջիկա տարիներին ապացույցներ կբերվեն, որ ճիշտ նույն ձեւով, ինչ կատարվում է աստղերի ընտանիքում, նույն բանը կատարվում է նաեւ գալակտիկաների ընտանիքում: Այսինքն՝ մենք մեր հարեւանությամբ ունենք երիտասարդ, նոր ծնված գալակտիկաներ: Սա կոսմոլոգիայի եւ կոսմոգոնիայի տեսակետից փոխում է ընդհանրապես աշխարհայացքը», աստղադիտարանի տնօրենի՝ այս պահին իրենց աշխատանքի ուղղվածության համառամասնելի բնորոշիչներից է:

Մի խոսքով՝ երիտասարդ եւ ծեր գալակտիկաների բյուրականյան կոնցեպցիան գործում է, դրա սահմաններում այդ բանն ապացուցվեց: Կան աստղագետներ, որոնք ինչ ասես պնդում են՝ սկսած մեծ պայթյունից, սեւ անցքերից, որոնք այսօր լրատվամիջոցներում դարձել են ամենից շատ արծարծվող նյութը, չնայած դեռ ոչ մեկը չի ապացուցել սեւ անցքերի գոյությունը: Այսօր սեւ անցքի մասին խոսելը մոդայիկ է: Դրանք ավելի շատ սենսացիոն բնույթի հաղորդագրություններ են, որոնք ժամանակի ընթացքում դառնում են գերիշխող, որովհետեւ այսօր գերիշխող է այս ուղղությունը: Այսօր հայտնաբերում են շատ կարեւոր արտաարեգակնային մոլորակները, ինչը ցույց է տալիս, որ տիեզերքում միայն մեր մոլորակային համակարգը չէ: Բյուրականի աստղադիտարանը դրանով չի զբաղվել, հիմա բյուրականցիները մտածում են՝ զբաղվել- չզբաղվել դրանով, թե՞ շարունակել այն գիտությունը, որը Բյուրականի համար շատ ավելի կարեւոր ու խոստումնալից է, բայց ֆինանսավորում դրսից տալիս են մոդայիկ ծրագրերին. «Այսինքն՝ հաճախ ստիպված ես լինում նաեւ անել այդ գործերը, որ դրանցով ֆինանսավորում ստանաս՝ անելու համար այն, ինչ քո սեփականն է: Խոսքը տվյալ դեպքում վերաբերում է տվյալ ծավալում, իրար կողքի երիտասարդ եւ ծեր գալակտիկաների գոյությանը», ճշտում է տնօրենը. այստեղ էլ հայկական ինքնատիպությունն է փաստորեն գործում:

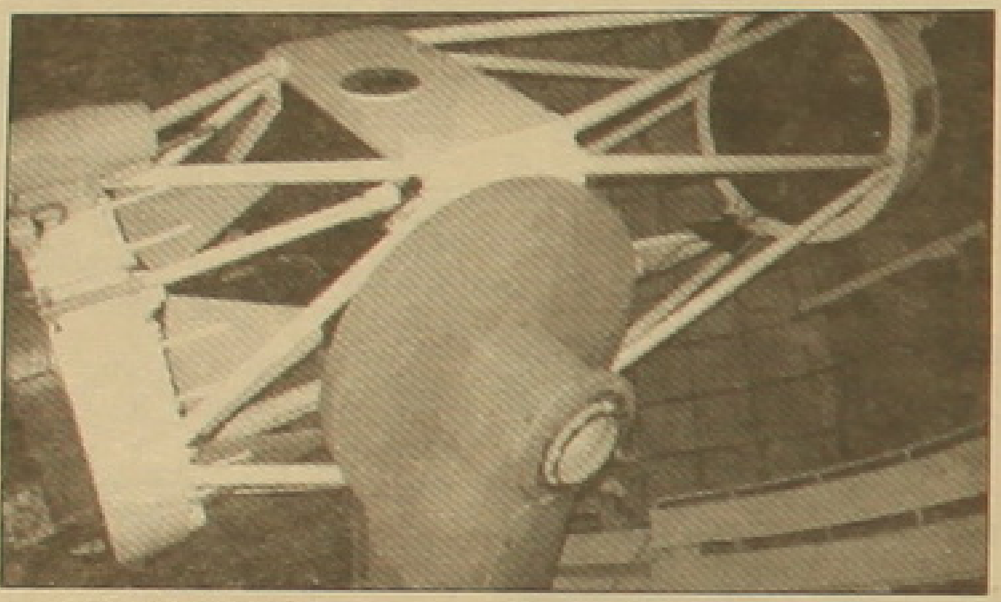

Ընդհանուր առմամբ՝ Բյուրականի աստղադիտարանում 5 բաժին է աշխատում, բացի դրանցից՝ բազային բաժիններ էլ կան: Վերջին տարիներին Բյուրականում սկսել են վերականգնել այն, ինչ կորցրին անկախությունից ի վեր՝ 90-ական թվականների սկզբից. «Հիմա մեր հիմնական միջոցները մենք ստանում ենք մեր գործընկերներից, աստղագիտական-դիտողական գործիքները արվում են կամ դրամաշնորհի միջոցով, կամ մեր կոլեգաների միջոցով՝ Ֆրանսիայից, Իտալիայից, Ռուսաստանից, Նախանգներից»:

Ինչն է, որ շատ է խանգարում բյուրականցիներին: Խոչընդոտների մասին խոսելիս բոլոր դեպքերում նշվում է ֆինանսների անբավարարությունը. եթե դրանք բավարար լինեին, ապա մյուս խնդիրները կարելի է լուծել: Նույն պատճառով դժվար է լուծել սերնդափոխության խնդիրը: Աստղադիտարանի աշխատողների միջին տարիքն անցնում է 50-ից, երիտասարդները մի տասը հոգի են, երեսունից-քառասուն տարեկան աշխատակիցները՝ 1-2-ը. «Աշխատակիցները երբ հասնում են ոսկեակի տարիքի եւ ուզում են գիտությամբ զբաղվել բավականաչափ, փորձում են միջոցներ գտնել նաեւ արտասահմանում: Մենք ունենք կադրեր, որոնց միջոցով տեղափոխվում են արտասահման, միջոցներ են գտնում եւ մնում են այնտեղ», ափսոսում է Հ. Հարությունյանը: «Երիտասարդներին պահպանելու համար փորձում ենք ինտեգրել աստղադիտարանի արտասահմանյան ծրագրերի մեջ, դա այն հիմնական խայծն է, որով նրանց կարելի է բերել աստղագիտություն: Երբ առաջարկվում է երիտասարդին 20 կամ 22 հազար դրամ՝ դա բոլորովին գրավիչ չէ: Այսօր մենք ունենք մեկական ասպիրանտ համալսարանում եւ Բյուրականում, երկուսն էլ ներգրավված են հայ-ֆրանսիական համագործակցության մեջ, որպեսզի ինչ-որ չափով նաեւ ֆինանսական փոխհատուցում ստանան եւ հասկանան, որ Հայաստանում կարելի է գիտական աշխատանք կատարել»: Համագործակցություն է ծավալվում իտալացիների, ռուսների, ֆրանսիացիների հետ, հայ-գերմանական համագործակցությունն ուժեղանում է: Ֆինանսավորումն իրականացվում է այն երկրների կողմից, ում հետ համագործակցության պայմանագիր է ստորագրվում:

Խոչընդոտ է նաեւ իրավական դաշտի անկատարությունը. «Երբ ուրիշների կողմից գնված սարքեր ենք բերում՝ պարզվում է ուրիշների նվիրածի համար մենք դեռ այստեղ մաքս պետք է վճարենք կամ էլ հարկադրված ենք գնալ ինչ-որ բարեգործությունների կողմից՝ ապացուցելու, որ այդ սարքերը նվեր ենք ստացել: Սա ժամանակ է խլում մեզանից: Եթե այդ բոլորը, որոնք պետության ֆունկցիաներն են՝ վերցնենք մեզ վրա, ընդհանրապես չենք կարող զբաղվել գիտությամբ: Օդակայան- մաքսատուն ճանապարհը մեզանից ժամանակ է խլում»:

Հ.Գ.- Հետաքրքրվողների համար ասենք, որ հայ գիտնականների անունով կոչվել են մի շարք երկնային մարմիններ: Գոյություն ունեն Մարգարյանի, Շահբազյանի, Ղազարյանի գալակտիկաներ, Ստեփանյանի աստղ, Պարսամյանի, Գյուլբուդաղյանի, Մաղաքյանի եւ Պետրոսյանի միգամածություններ: Այսօր անընդհատ հայտնաբերում են նոր օբյեկտներ ու անուն տալիս են ոչ թե աստղին, գալակտիկային, այլ նոր դասին:

■

Գ էջից

«ԱՏՈԼԼ»-ի առեղծվածը

Դ.- Մամա, դա նրանք հատուկ նպատակով են արել: Իսկ վաղը նրանք հայրիկին կասեն. «Տեսնո՞ւմ ես, մենք ոչինչ չենք արել, իսկ բարեկամները մոռացվում են»:

Ե.- Նրանք հայրիկին կասեն. «Մենք պարզապես ծրբակալել էինք, իսկ հեռուստատեսությամբ, տեսեք, թե ինչ հաղորդագրություն գնաց»: Եվ Բարունկովը ճիշտ է ասում. «Այս ամենը Բերեզովսկին է արել, ես ինչ կապ ունեմ»:

Դ.- Մամ, դե, դա պետք չէ: Ես այդ կամպանիային ուշադիր եմ հետեւել ու գիտեմ, թե ով ինչ եւ ինչպես է անում:

Ե.- Հասկացիր վերջապես, որ ժողովրդի համար այդպիսի հաղորդագրություններ պետք չէ անել:

Դ.- Այ, հենց ժողովրդի համար այդպիսի բաները շատ են պետք: Եվ հայրիկն այս ամենից հետո նրանց պիտի հեռացնի: Դա ընտրություններում հաղթանակի հասնելու համար հայրիկի միակ ճանապարհն է, որովհետեւ ողջ երկիրն արդեն հոգնել է Ալեքսանդր Վասիլեւիչի իշխանության տակ ապրելուց:

Ե.- Հայրիկը նրանց չի հեռացնի...

Դ.- Այդ դեպքում հայրիկը չի հաղթի ընտրություններում, մայրիկ: Դու հարցրու Լյոշային, նա քեզ ամեն ինչ կպատմի:

Ե.- Պարզապես պետք չէ այդպիսի հայտարարություններ անել հեռուստատեսությամբ: Դա ծիծաղելի է: Եվ ահա, եթե վաղը նրանց ազատ արձակեն, հետո՞... Վաղը մեկը պատասխան կտա սրա համար: Հենց Բերեզովսկին: Բարունկովը պատասխան չի տա: Նա ինձ արդեն ասաց, որ մինչեւ առավոտ իրեն այլեւս չզանգեմ:

Դ.- Ճիշտ էլ անում է: Վախենում է:

Ե. (Ձեռ առնելով)- Դե, իհարկե:

Դ.- Մամ, ինչպե՞ս կարելի է այդ-

Բորիս Բերեզովսկի, Ռոման Աբրամովիչ

քան բան անտեսիժ անել: Դու ինձ հասկացրու: Ինչպե՞ս:

Ե.- Դու Բարունկովին ոչ մի կերպ չես համոզի, եւ հայրիկին էլ չես համոզի:

Դ.- Ծայրահեղ դեպքում ես պապային կասեմ ամեն ինչ, որ մտածում եմ:

Ե.- Նա քեզ չի էլ լսի:

Դ.- Մամ, էլ ինչ կարիք կա որեւէ բան ձեռնարկել: Այդ դեպքում՝ վերջ: Այդ դեպքում ավելի լավ, որ չեն ընտրի, որովհետեւ դա երկրին պետք չէ: Դու պարզապես չես հասկանում այս պրոբլեմի ողջ խորությունը: Դա հիմա միակ ելքն է, դա իսկապես այդպես է: Եվ պետք չէ ասել, որ ես ինչ-որ մեկի ազդեցության տակ եմ ընկել կամ դրա նման մի բան: Ոչ: Մայրիկ, հավատա, ամեն ինչ արվել է հայրիկին հարվածներից փրկելու համար: Բայց ուրիշ ել... Չի կարելի չասել: Որովհետեւ այդ մարդիկ...

Ե.- Տանյա, հասկացիր, հայրիկին փրկելու, նրան անջրպետելու կարիք չկա: Նրան չի կարելի մեկուսացնել ոչ մեկից, դա մի ամբողջություն է:

Դ.- Իսկ ես կարծում եմ, որ կարելի է:

Ե.- (Փոքր ինչ հանգստացած).- Դե, լավ: Բայց ամեն դեպքում հեռուստատեսությամբ այդպիսի բաներ հաղորդել չի կարելի:

Դ.- Դա միակ հնարավոր տարբերակն է: Ամեն ինչ մտածված է 250 անգամ:

Ե.- Դե, առավոտյան նրանց բաց կթողնեն: Հետո՞...

Դ.- Մամ, իսկ դա ինչպե՞ս կոչել: Ոչ ոք այլեւս կամպանիայի ժամանակ չի ուզենա աշխատել: Դա ուղղակի ահաբեկում է: Դու հասկանո՞ւմ ես, թե այդ ամենն ինչպես է արվում: Դու ինձ ասա, հայրիկը ինա՞ծ է:

Ե.- Այո:

Դ.- Ես պարզապես վախենում եմ, որ այս ամենը նա չի կարողանա տանել: Եվ հետո... Նրանք հող են նախապատրաստել, իհարկե: Իհարկե, նրանք երկար են փորել: Ինչ թունավոր օձեր ասես ընտրական կամպանիայով չեն զբաղվում:

Ե.- Ես մի բան չեմ հասկանում. նրանք, ինչ է, ցանկանում են, որ Զյուգանո՞վը լինի:

Դ.- Նրանք ցանկանում են իրենք կառավարել: Հայրիկին կհեռացնեն, ուժային ինչ-որ տարբերակով, եւ՝ ողջույն:

Ե.- Իսկ ինչպե՞ս դուրս կթողնեն հայրիկին, եթե երկրորդ փուլը հիմա պիտի լինի:

Դ.- Դե հիմա էլ ի՞նչ երկրորդ փուլ, երբ նրանք այդպիսի բաներ են անում: Նրանք ինչպե՞ս կվերցնեն այն մարդկանց, ովքեր զբաղվել են ընտրությունների ֆինանսավորմամբ: Դրանք կարեւոր մարդիկ են: Եվ կարեւոր է այդ ծրագիրը՝ «Քվեարկիր, եթե ոչ՝ կպարտվես...»: Չգիտեմ, մամ, միակ ելքը դա իսկապես նրանց հեռացնելն է:

▼▼▼

Այն, ինչ եղավ հետո, քաջ հայտնի է: Առավոտյան, մերձավորների եւ ընտանիքի ճնշման տակ, Ելցինը հեռացրեց «պայթած» գեներալներին, ովքեր «շատ բան էին վերցնում եւ քիչ բան էին տալիս»:

Հետագայում ՌԴ առաջին նախագահը հնարավորություն ուներ ըստ արժանվույն գնահատել այն փայլուն մտահղացումը, որում նրա համար շախ-ամլոսի դեր էր նախատեսված: Քանզի ոչ մի դավադրություն, ոչ մի հեղաշրջում էլ չկար իհարկե:

Գիշերային այս ամբողջ խառնաշփոթության մեջ ինձ առաջին հերթին ապշեցրեց մի հանգամանք: «Հայրիկը ինե՞ց», իր ամուսնուն հարցնում է Տատյանա Դյաչենկոն: «Այո,- պատասխանում է հնազանդ ամուսինը: - Նա նորմա տարավ»:

Ամեն մի նորմալ մարդ այս խոսքերից հետո ամենաքիչը կանհանգստանար, կտագնապեր: Բայց Տատյանա Ելցինա-Դյաչենկոն՝ ոչ:

«Դե լավ, Լյոշ, երբ առավոտյան հայրիկը ուշքի գա...»,- գործունյա տոնով, որպես պատասխան, հրամայում է նախագահի դուստրը: Եվ՝ վերջ: Ելցինի վիճակի մասին այլեւս խոսք չկա: Դուստրը չի հետաքրքրում, թե ինչ նորմա է եղել, ինչպես է իրեն զգում ծանր հիվանդ հայրը: Իշխանություն եւ փող. ահա, թե ինչն էր իրականում հետաքրքրում Դյաչենկոյին այդ պահին:

Նա ու Բերեզովսկին իրար արժեն: Ի դեպ՝ ինչպես եւ այս օձակծիկի մյուս բոլոր մասնակիցները, կծիկ, ուր դաշնություններն ու կոալիցիաները փոփոխվում էին գրեթե ամեն օր, բարեկամները թշնամիներ էին դառնում, իսկ հետո կրկին հարազատանում: Ասես ոչ մի բան էլ չէր եղել՝ իրար գլխի էին հավաքվում:

Ինչ-որ չափով ես հասկանում եմ Բորիս Աբրամովիչին. իր վիճակում այդպիսի մարդկանց մասին վարկաբեկող նյութեր չհավաքելն առնվազն հիմարություն կլիներ...

Պատրաստեց
ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՅԱՆ

Խոնարհ հերոսներ

Ավետիսը կամ Մեհմեդ էֆենդին, լինելով թուրքական ոստիկանական պաշտոնյա Բաշ կոմիսեր Տարոնում եւ Վասպուրականում, մեծ ծառայություններ է մատուցել հայ հեղափոխական շարժմանը, եւ նրա մասին հայերից իմացել են միայն երկու հոգի՝ Ռուբեն Տեր-Մինասյանը եւ Տատրակը՝ Գեղամ Տեր-Կարապետյանը՝ Մշո հոգեւոր առաջնորդի քարտուղարը, որը հետագայում դարձավ Օսմանյան պառլամենտի երեսփոխան: Ամեն ինչ կատարվել է խիստ գաղտնի պայմաններում, հակառակ դեպքում վտանգի մեջ կհայտնվեին թե ինքը՝ Ավետիսը, եւ թե նրա հետ կապ պահպանող հայ հեղափոխականները:

Ավետիսի ծննդյան եւ մահվան թվականները հայտնի չեն: Ռուբենն իր յոթհատորյա հուշերի 5-րդ հատորում գրում է, որ նա ծնվել է Տարոնի Փոկանըխ գյուղում, մկրտության անունը եղել է Ավետիս, բայց դպրոցում նրան անվանել են Արմենակ: 1885 թ. նա ուսուցչություն է արել Տարոն աշխարհում, որտեղ այդ ժամանակ արդեն ծիլեր էին արձակում հեղափոխական գաղափարները: Ավետիսը եւս մտել էր հեղափոխականների շարքերը: Նրանց մեջ ամենականավոր դեմքը Վարդենիսի Մարգար վարժապետն էր, որին թուրքերը երկար ժամանակ հետապնդելուց հետո ձերբակալել եւ կախել էին Բիթլիս քաղաքում: Հետապնդումներ էին սկսվել նաեւ մյուս հեղափոխականների, նրանց թվում նաեւ Ավետիսի նկատմամբ: Շատերին բանտարկել էին: Ձերբակալվել էր նաեւ Ավետիսը: Թուրքերը սոսկալի տանջանքների էին ենթարկում կալանավորներին. նրանց վրա կախված էր մահվան վտանգը:

Ավետիսը չի դիմացել ֆիզիկական տանջանքներին եւ մահմեդականություն ընդունելով՝ փրկվել է մահապատժից: Թուրքերը վստահել են նրան եւ ընդունել իրենց ոստիկանների շարքը: «Ստեղծվել էր մի արտառոց կացություն, գրել է Ա. Աստվածատրյանը, արտաքինով եւ դրսի աշխարհի համար նա թուրք էր՝ Մեհմեդ էֆենդի, իր ներքին աշխարհում նա նույն հայն էր, իսկ թուրքերի աչքում՝ դավանափոխ գյավուր» (տե՛ս նրա, «Բաշ կոմիսեր Մեհմեդ էֆենդին» հոդվածը «Հայրենիք» ամսագրի 1956 թ. հուլիսի համարում, էջ 81):

Ավետիսը մեծ ողբերգություն էր ապրում: Նա գիտակցում էր, որ եթե կրկին հավատափոխ լինի, հայերից ոչ ոք չի հավատա իրեն, իսկ թուրքերը հաստատ կախաղան կբարձրացնեն: Նրան տանջում էր այն միտքը, թե ինչ ձեւով կարող էր ծառայել հարազատ ժողովրդին: Հնարավո՞ր էր մնալ թուրք՝ Մեհմեդ էֆենդի եւ միաժամանակ գործել հայ ազգի համար: Կար միայն մեկ ճանապարհ: Դա այն էր, որ թուրքերի համար «նա պետք է մնար մոլեռանդ հավատուրաց մահմեդական, իսկ հայերի աչքում կրկնակի ատելի դավաճան եւ հավատուրաց» (Ա. Աստվածատրյան):

Ռ. Տեր-Մինասյանը վկայում է, որ նա մահմեդական էր դրսում, թուրքերի շրջապատում, իսկ գիշերն իր ընտանիքի անդամների հետ մոլեռանդ քրիստոնյա էր: Նրանք տան մի անկյունը դարձրել էին եկեղեցի, ուր գիշերներն աղոթում էին մայրենի լեզվով եւ ապրում ազգային կյանքով: «Այդ կեղծիքը, գրում է Ռուբենը, ազնիվ էր, հարկադրանքի տակ եղած ծպտում մը: Մեհմեդ էֆենդիի ոստիկանական շորերում ներքեւ կապրեր նույն հին ազգասեր, հայրենասեր, հեղափոխական հայը»:

Նրանից շատ առաջ ճիշտ այդպիսի վիճակում էին հարկադրաբար մահմեդականություն ընդունած բազմաթիվ համշենահայեր, որոնք ցերեկները մահմեդական էին, իսկ գիշերները՝ քրիստոնյա: Այդ պատճառով նրանց կոչում էին «կես-կես»:

Մեհմեդ էֆենդին հայ հեղափոխականների բարեկամն էր եւ նրանց հետ ծառայում էր նույն նպատակին: Միայն ի տարբերություն նրանց, թշնամուն նա հարվածում էր ոչ թե դրսից, այլ ներսից: Որպես ոստիկանական պաշտոնյա, նա քաջատեղյակ էր այն քայլերին, որ թուրքական իշխանությունները ծրագրում էին կատարել հայերի դեմ: Նա այդ ամենի մասին նախապես հայտնում էր Տատրակին՝ «ցույց տալով, թե ինչ միջոցներով կարելի էր խուսափել պատրաստված ծրագրեն, որպեսզի չիմացվի, թե կառավարության քայլերը հայտնի դարձած են: Այն մեկ ձեռքով կառավարության ծրագիրը կպատրաստեր, մյուս կողմե կքանդեր ու կչեզոքացներ» (Ռուբեն):

Տատրակի միջոցով նա տեղեկանում էր հայերի կարեւոր ձեռնարկներին եւ «պետք եղած ցուցմունքները կուտար կառավարության ուշադրությունը ուրիշ կողմ շեղեցնելու» (Ռուբեն):

Առաջին անգամ Ռուբենը նրա հետ հանդիպել էր 1896-97 թթ. ձմռանը, երբ թուրքերի հետապնդումներից խուսափելու համար որոշել էր թաքնվել Մուշ քաղաքում՝ մի բան, որ կապված էր մեծ վտանգների հետ: Նախքան Մուշ մեկնելը Ռուբենը հանդիպել էր Մեհմեդ էֆենդու հետ: «Ներս մտավ Մեհմեդ էֆենդին պաշտոնական հագուստը վրան, սուրը չխկացնելով, պատմում է Ռուբենը, հսկա մարդ էր եւ գեղեցիկ: Կարծես գերմանացի ըլլար»: Սկսվում է մտերմիկ խոսակցություն, որի ժամանակ Մեհմեդ էֆենդին ասում է, թե ինքն աշխարհի մեջ ամենադժբախտ մարդն է, որովհետեւ մենակ է: Իր զավակներն (նա յոթ զավակ ուներ) իրեն չեն հասկանում: Բիրտ ուժը ստիպում է իրեն դուրս գալ ուղիղ ճանապարհից: Եթե ինքը վերադառնա «շիտակ ճամփան»՝ թե օգուտ չունի եւ թե որեւէ արժեք: «Եվ որ բերդի դուռը ներսեն չբանան, սելաֆն ալ անկարող կլինի քանդել այս անիծյալ ուժը... Ես ձեր արժեքը կհասկնամ, դուք ալ հասկցեք իմ արժեքը»:

Խոսակցության ժամանակ պարզվում է, որ Մեհմեդ էֆենդին այն կարծիքին է, որ հեղափոխության հաջողության համար հարկավոր է գործակցել թուրք եւ քուրդ ազատամիտ տարրերի հետ: Նա Ռուբենին տալիս է ցուցակը թուրք եւ քուրդ այն գործիչների, որոնք իշխանությունների նկատմամբ ընդդիմադիր կեցվածք ունեին եւ որոնց հետ կարելի էր բանակցությունների մեջ մտնել:

Մեհմեդ էֆենդու խորհրդով Ռուբենը Մուշում հանդիպում է Բիթլիսի վիլայեթի կուսակալ Քեոսե փաշայի հետ: Վերջինս համբերությամբ եւ ուշադրությամբ լսում է Ռուբենի հեղափոխական քարոզը եւ առաջարկը՝ անցնելու շարժման գլուխ եւ ապստամբելու կենտրոնական իշխանության դեմ: Դրանից հետո նրանք սիրով բաժանվում են եւ Քեոսե փաշան սիրալիր բարեւներ է հղում «կառավարության ոչ նվազ վտանգավոր թշնամուն՝ Գեւորգ Չավուշին, Մշո աշխարհի այդ առասպելական հերոսին» (Ռուբեն):

Մեհմեդ էֆենդին Ռուբենի հետ հանդիպման ժամանակ մանրամասն տեղեկություններ է հաղորդում Վանում գործող հայ լրտեսների մասին: Դրանք եղել են մոտ 20 հոգի, որոնցից երեքը՝ դաշնակցականների շարքերում: Մեհմեդը բացատրում է, որ ամեն պաշտոնյա լրտես ունի, լրտես էլ կա լրտեսի վրա: Ինքն էլ ունեցել է իր լրտեսները: Մրցակից լրտեսներին նա ձերբակալել էր տալիս որպես ֆիդայի, որի շնորհիվ լրտեսը վերանում էր, իսկ լրտեսները՝ վարկաբեկվում: Ռուբենին նա խորհուրդ է տալիս ահաբեկել մի քանի վտանգավոր լրտեսների: Հայտնում է նաեւ, որ քաղաքում (Մուշում) լուր է տարածվել Ռուբենի ժամանման մասին եւ որ շուտով խուզարկություններ են լինելու: Հետո նրանք համբուրվում են եւ բաժանվում:

Իսկապես, Մուշում սկսվում են խուզարկություններ Ռուբենին ձերբակալելու համար: Ռուբենը հուսալիորեն թաքնվում է հայ հեղափոխական Կոտոյի Հաջիի քույրերի պատրաստած թաքստարանում: Թուրք խուզարկուները, որոնց գլխավորում էր Մեհմեդ էֆենդին, լինում են նաեւ Կոտոյի Հաջիի տանը: Բնականաբար ոչ մեկին չեն գտնում, իսկ խուզարկողները 10 թուրք զինվորներ էին, մեկ սպա եւ ինքը՝ Մեհմեդ էֆենդին:

Մեհմեդ էֆենդին այնպիսի վարպետությամբ է խաղացել իր դերը, որ Ռուբենի հետ մտերիմ թուրք առաջադիմականները նույնիսկ առաջարկել են մեջտեղից վերացնել այդ մոլեռանդ ոստիկանին: «Ռուբենը հավանություն է տալիս, բայց հոգու խորքում հաստատում է Մեհմեդ էֆենդիին ու հավանում նրա վարքագիծը» (Ա. Աստվածատրյան):

Ինչպե՞ս էր օգնում հայերին Մեհմեդ էֆենդին: Նա նախօրոք տեղեկություններ էր տալիս նրանց թուրքերի մտադրությունների, սպասվող զորական տեղաշարժերի, գյուղերի խուզարկությունների եւ, ընդհանրապես, թշնամու բոլոր գաղտնիքների մասին: Դա չափազանց օգտակար էր հայ հեղափոխականների համար: Այդ առումով նրա օգնությունն անգնահատելի էր: Նա միշտ զգուշավորության կոչ էր անում հայերին եւ ասում, որ նրանք պետք է պատրաստ լինեն ամեն անակնկալի:

Իրենց հերթին հայ գործիչներն իրենց կատարելիք գործողությունների վերաբերյալ նախապես խորհրդակցում էին Մեհմեդ էֆենդու հետ եւ ուշադրությամբ լսում նրա խորհուրդները: Դա վերաբերում էր թե կազմակերպչական միջոցառումներին, եւ թե պատրաստվող ահաբեկչություններին:

Այդ ամենի մասին հետաքրքրական տեղեկություններ կան Ռուբենի հուշերում:

Ռուբեն Տեր-Մինասյանի հետ Մեհմեդ էֆենդին երկրորդ անգամ անձնապես հանդիպում է օսմանյան սահմանադրության ընդունումից հետո (1908 թ.): Մեհմեդ էֆենդին լավ հասկանում էր, որ սահմանադրությունը ոչինչ չպետք է փոխեր Թուրքիայի կյանքում: «Սահմանադրություն, սահմանադրություն... կկրկներ Մեհմեդ էֆենդին, եւ տարօրինակ մը ժպիտ եկավ երեսին..., սահմանադրությունը եկած է ավելի դժոխք դարձնելու մեր կյանքը: Ես այս ազատության հարայ-հրոցին բնավ չեմ հավատար: Շփում ունիմ ամենքի հետ, պաշտոնիս բերումով բոլորի հոգին ալ պիտի գիտնամ: Լավ գիտեմ, որ մազաչափ բան չէ փոխված. ավելի մոլեռանդ, ավելի դաժան են դարձած, քան առաջները» (Ռուբեն):

Նա հասկացնում է հայ գործիչներին, որ չհավատան ստեղծված նոր կացությանը: Անկախության վերաբերյալ գաղափարները կարող են հող գտնել Բալկաններում, որտեղի ժողովուրդները Օսմանյան կայսրությունից բաժանվելու կողմնակից են, Եմենում, արաբական ցեղերի, քրդերի մոտ, որոնք կարող են դաշնակից լինել թուրքերին, իսկ հայե՞րը... Նա ասում է. «Դժբախտաբար հայերը հարբած եւ քնացած են, պետք է արթնացնել..., ըսածս այն է, որ արթուն, պատրաստ եղեք»: Նա զգում էր, որ թուրքահայոց գլխին կախված է մեծ եղեռնի ահավոր վտանգը:

Մեհմեդ էֆենդին շատ է սիրել իր ծննդավայրը եւ հիացմունքով է խոսել տարոնցիների մասին: «Աշխարհ պտըտիս տարոնցիի նման ինքնուրաց, հավատով, ազնիվ ու քաջ հայրենասեր, ճշմարիտ եւ առաքինություններով օժտված ժողովուրդ չես կրնար գտնել», ասում էր նա:

Ռուբենին հետաքրքրում է նրա կարծիքը Վանի եւ Վասպուրականի ժողովրդի մասին: Նա պատասխանում է, թե լավ չի ճանաչում Վասպուրականի ժողովրդին այնպես, ինչպես գիտի տարոնցիներին. «Վանեցին տարբեր ժողովուրդ է թե արտաքինով, եւ թե ներքինով: Արտաքինով տարոնցին խոշոր է, վանեցին պզտիկ է: Բայց պզտիկության նայելու չէ. սրանց (վանեցիների) կեսը գետնի վրա է, կեսը գետնի տակից կքալե»: Ռուբենը հարցնում է, թե թուրքական կառավարությունը այդ տարբերությունը գիտի՞:

«Թուրք պաշտոնյան հայվա՞ն կկարծես, պատասխանում է Մեհմեդ էֆենդին, թուրքը կղեկավարե, իսկ ղեկավարելը շատ նուրբ արհեստ է, զոր ան ունի՝ անկախ կրթութենեն: Կառավարության համար Վանը մի կատու է, Մուշը՝ մի գայլ. մեկը կհամարվի պիծակի բույն, մյուսը՝ մի ոհմակ: Այդ նմանության համաձայն ալ իր վերաբերմունքը կորոշվի» (Ռուբեն):

Հետաքրքիր է Մեհմեդ էֆենդու կարծիքը Դեռոյի դավաճանության ժամանակ ստեղծված կացության վերաբերյալ, երբ թուրքերի ձեռքն ընկավ զանազան պահոցներում հայերի հավաքած մեծ քանակությամբ զենք-զինամթերքը: Նա հայտնում է, որ այդ ամենն արվել է Արամին (Արամ Մանուկյանին- Վ. Գ.) եւ Իշխանին (Նիկոլ Միքայելյանին- Վ. Գ.) ժողովրդի աչքում վարկաբեկելու համար: «Եղած ամբաստանությունները (ոմանք Դավոյի անունով ստորագրված) բոլորն ալ խմբագրված են ոստիկանության ձեռքով» (Ռուբեն):

Մեհմեդ էֆենդին Վանում երկար չի մնում: Նրան արդեն կասկածում էին: Նա տեղափոխվում է Հալեպ, Դամասկոս եւ ապա Մուսուլ՝ իբրեւ ոստիկանության պետ: «Այնտեղ էլ շարունակում է մնալ նույն լավ հայը եւ ձեռքից եկած օգնությունը հասցնում է տարագրված հայերին, որի պատճառով «կասկածի տակ կիյնա» (Ա. Աստվածատրյան):

Շուտով անգլիացիները գրավում են Մուսուլը եւ նրանց օգնությամբ Մեհմեդն իր ընտանիքը տեղափոխում է Կ. Պոլիս, որը գտնվում էր դաշնակիցների հսկողության տակ:

Ռուբենը Մեհմեդ էֆենդուն օգնելու նպատակով, դեռեւս սահմանադրության ընդունման ժամանակ, նրան առաջարկել էր ընտանիքով տեղափոխվել Երեւան, որտեղ նրանք կարող էին ապրել իր հովանավորության տակ:

Սակայն Մեհմեդ էֆենդին չի համաձայնվում՝ «Երեւի գիտնալով նախապես Երեւանի անկումը եւ մեր վախճանը» (Ռուբեն): Նա Կ. Պոլսի պատրիարք Զավեն սրբազանի միջոցով իր զավակներին քրիստոնյա է մկրտել տալիս: Աղջիկներից մեկին, որն ամուսնացած էր թուրք սպայի հետ, բաժանել է տալիս: Զավակներից մի քանիսին ուղարկում է ԱՄՆ, մյուսներին՝ Իրան իր ազգականների մոտ: Ռուբենը ենթադրում է, որ նա իր կնոջ հետ մենակ է մնում եւ մահանում ու թաղվում է Թուրքիայում: ■

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Մոռացված հերոսը՝ Բաշ կոմիսեր Մեհմեդ էֆենդին

Կան դեմքեր, որոնց հերոսական գործերը հայտնի են հանրությանը եւ նրանք ճանաչված, սիրված ու գնահատված են թե ժամանակակիցների, եւ թե հետնորդների կողմից: Կան նաեւ հերոսներ, որոնց օգտաշատ գործունեությունը գաղտնի է պահվել իրենց ժամանակ ապրած մարդկանցից, իսկ հետնորդները շատ քիչ կամ ոչինչ չեն իմացել նրանց մասին: Վերջիններիս թվին է պատկանում տարոնցի ուսուցիչ Ավետիսը՝ Բաշ կոմիսեր Մեհմեդ էֆենդին: Նրա հերոսական գործունեության մասին վկայող միակ սկզբնաղբյուրը պետական եւ հասարակական նշանավոր գործիչ Ռուբեն Տեր-Մինասյանի (1882-1951 թթ.) հուշերն են: Նրա մասին գրել է նաեւ քաղաքական եւ կուսակցական գործիչ, բազմաթիվ աշխատությունների եւ հուշագրությունների հեղինակ Արշալույս Աստվածատրյանը (1882-1972 թթ.):

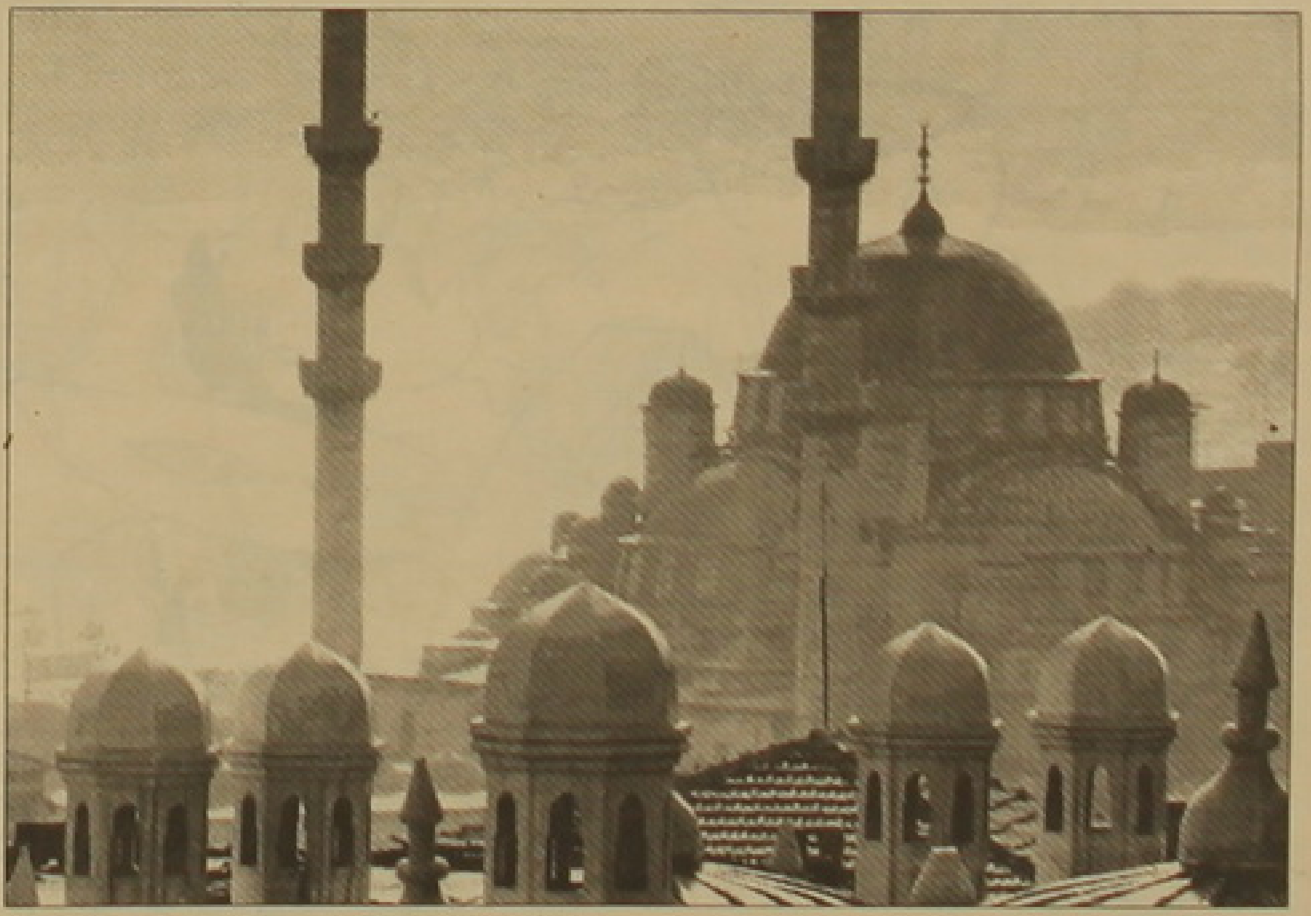

Ըստ ՄԱԳԱՏԷ-ի տվյալների՝ ռադոնի երկարատեւ ճառագայթման ներգործության հետեւանքով ընչափողի եւ թոքերի քաղցկեղից, արյան լեյկոզից աշխարհում տարեկան մահանում է շուրջ 80 հազար մարդ: Ռադոնը բնական ռադիոակտիվ, թունավոր գազ է՝ անհոտ, անհամ, անգույն, օդից 7,5 անգամ ծանր, տարածվում է ապարներում, ջրերում, շինանյութերում: Փոքր քանակությամբ ռադոնն ունի բուժիչ հատկություն եւ կիրառվում է ռադոնային լոգանքների ձեւով, առողջարաններում: Մեծ քանակությունը վտանգավոր է: Ռադոնը ներխուժում է մարդու օրգանիզմ շնչուղիներով՝ մտնելով արյան, թոքերի մեջ եւ այլ ծակոտկեն օրգաններ՝ առաջացնելով քաղցկեղածին երեւույթներ: Այն ազդում է նաեւ վեգետատիվ նյարդային համակարգի վրա, դանդաղեցնում է արյան շրջանառությունը՝ դառնալով սիրտ անոթային, հոգեկան եւ սթրեսային այլ հիվանդությունների պատճառ: Ռադոնի հիմնախնդիրը ներկայումս ԱՄՆ-ում, եվրոպական երկրներում եւ ՌԴ-ում դարձել է պետական ու ազգային ծրագրերի անբաժանելի մաս: Ռադոնի մեծ պարունակություն ունեցող տարածքները համարվում են «թեժ» կետեր:

Ռադոնը կուտակվում է հատկապես շենքերի նկուղներում: Օրինակ՝ ԱՄՆ-ում նկուղներում տեղադրված են օդափոխիչներ, որոնք չկան մեր շենքերում: Իսկ եթե կան էլ, շատ դեպքերում վատ են աշխատում, որի պատճառով առաջին եւ վերջին հարկերում ռադոնը կուտակվում է գրեթե նույն քանակությամբ:

Ռադոնի հետ կապված հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հասմիկ Գուլակյանի հարցազրույցը հանքաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր ԷՄՄԱ ՍԱՂԱԹԵԼՅԱՆԻ հետ առնչվում է մեր ազգային անվտանգության հիմնախնդիրներին:

Է. Ս.- Ռադոնի հիմնական աղբյուր համարվում է շինանյութերի եւ գետնահողերի ռադիոակտիվությունը: Մեզ համար առավել վտանգավոր է ոչ թե ՀՀ տարածքի ապարների ռադիոակտիվության աստիճանը, որը համապատասխանում է ընդունված չափանիշներին, այլ նրանց ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները, մասնավորապես՝ ծակոտկենությունը եւ միկրոծակոտկենությունը, հատկապես սեյսմակտիվ տարածքներում:

Բնակչության առողջության համար ռադոնի վտանգավորությունը մեզ մոտ գիտական հետազոտող խումբն առաջին անգամ ապացուցել է Սպիտակի երկրաշարժից հետո: Ինչպես ցույց տվեցին կատարված հետազոտությունները, այն երկրաշարժի դրսեւորում է, կախված է երկրաշարժի հզորությունից ու էպիկենտրոնից բնակելի տարածքի հեռավորությունից: Այդ եզրակացության հիմքում ավելի քան 500 հազար չափումներն են, որոնք կատարվել են բժշկական գիտությունների թեկնածու Ա. Պետրոսյանի ղեկավարությամբ՝ Երեւանի բնակելի շենքերի, դպրոցների, մանկապարտեզների տարբեր հարկերում, տարվա տարբեր ամիսներին՝ երկրակեղեւի կայուն ու ծայրահեղ լարված վիճակներում:

1987 թվականին, երբ երկրակեղեւը կայուն վիճակում էր, բնականաբար դիտվել է ռադոնի կուտակման (կոնցենտրացիայի) շատ ցածր նիշ՝ սանիտարական նորմաների համեմատությամբ: Բարձրացման միտումը նկատվում է սկսած 1988 թվականի հուլիս-օգոստոսից, երբ բնակարաններում ռադոնի քանակությունը 1987 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ ավելացել էր 8-10 անգամ:

Ըստ ուսումնասիրությունների արդյունքների ռադոնի տարեկան ներգործուն (էֆեկտիվ), համարժեք քանակության մեծությունները երկրակեղեւի կայուն վիճակում 1987, 1991-1993 թվականներին սահմանված չափից ցածր էին: 1989 թվականի հունվար-փետրվարին տարեկան չափաքանակը դրանք գերազանցել են մոտ 16 անգամ, իսկ 1987, 1991-93 թվականների համեմատությամբ՝ ավելի քան 50 անգամ: Այսինքն՝ երկու ամսվա ընթացքում բնակչությունն ստացել է տարեկան ճառագայթման չափաքանակի մոտ երկու երրորդը: Պարզ է, որ երկրաշարժի էպիկենտրոնի տարածքում (Նալբանդ եւ այլն) այդ չափաքանակը գերազանցվել է մի քանի տասնյակ անգամ:

ՀՀ առողջապահության նախարարության վիճակագրական տվյալների համեմատությունը Սպիտակի երկրաշարժի դինամիկայի հետ ցույց է տվել, որ ռադոնի քանակության կտրուկ ավելացման հետեւանքով անհամեմատ շատացել են շնչուղիների հիվանդությունները, քաղցկեղը, հոգեկան հիվանդությունները, որոնք ավելի ցայտուն են արտահայտվել երեխաների մոտ:

ՀՀ ԳԱ էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնում կատարված աշխատանքները պարզեցին, որ ռադոնը շենքեր է

ՀԱՍՄԻԿ ԳՈՒԼԱԿՅԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՐԱԶԵԿՎԱԾ ՉԷ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՌԱԴՈՆՈՎ ԱՂՏՈՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՄԱՍԻՆ

Անհրաժեշտ է պետական մտահոգություն

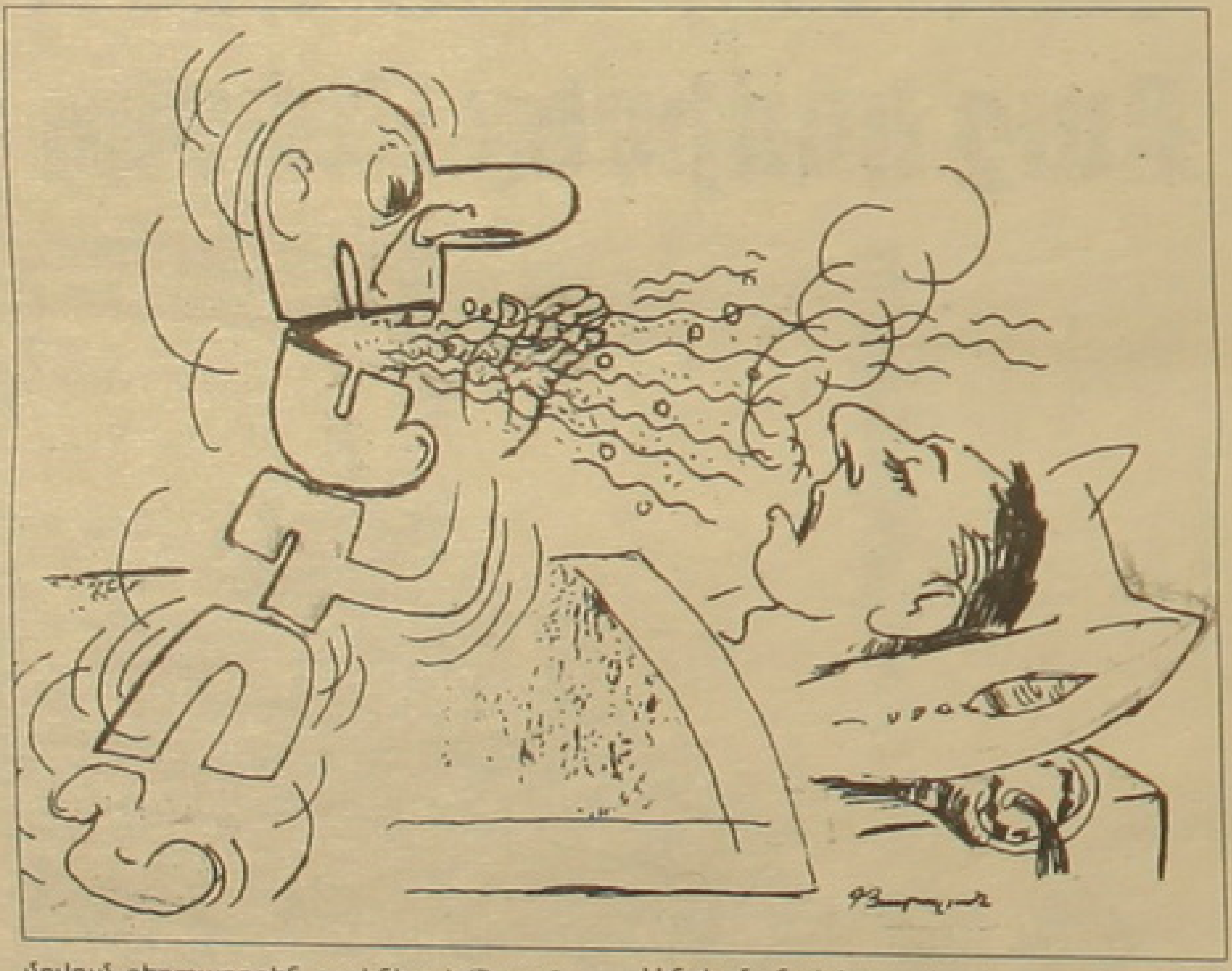

մղվում գեոպաթոգեն գոտիներով (Հարթմանի գլոբալ ցանցերով, որոնք տարածված են ինչպես երկրի մակերեւույթին, այնպես էլ փակ տարածքներում եւ որոշվում են բիոլոկացիայի մեթոդով): Դա հնարավոր եղավ ապացուցել լուսանկարչական գրանցումների շնորհիվ: Այսպիսով՝ կարելի է եզրակացնել, որ երկրաշարժի հետեւանքով տեղի է ունեցել երկու տիպի բնական ճառագայթման (իոնիզացված եւ էլեկտրամագնիսական) ներգործություն բնակչության վրա: Դրանով պետք է բացատրել այն փաստը, որ, ըստ առողջապահության նախարարության տվյալների, վերոհիշյալ հիվանդություններով տառապող մարդկանց թիվը 1989 թվականին մոտ 12 անգամ գերազանցել է երկրաշարժի զոհերի թիվը (զոհերը՝ 25 000, տարբեր հիվանդություններով տառապողները՝ ավելի քան 300 000 մարդ):

Երկրաշարժից հետո դիտվում է քաղցկեղի զարգացման երկու փուլ՝ ա) Սպիտակի երկրաշարժից հետո մեկ տարի անց, բ) 10 տարի անց՝ 2000 թվականից մինչ օրս:

- Ինչո՞ւ նախկինում չգիտեինք ռադոնի մասին:

Է. Ս.- 1950 թվականից այդ խնդրով զբաղվում էին ԱՄՆ-ում եւ եվրոպական երկրներում: Խորհրդային Հայաստանում ռադոնի հիմնախնդիրն ուշադրության արժանացավ Սպիտակի երկրաշարժից հետո: ԵՊՀ-ում տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Վրույր Սարգսյանի հետ ստեղծեցինք առաջին գիտահետազոտական խումբը: Մեր խնդիրն աղետի գոտի ներկրվող շինանյութերի ռադիոակտիվության աստիճանը որոշելն էր:

Այն ժամանակ Կոլա թերակղզուց բերում էինք գրանիտներ, որոնց ռադիոակտիվ տարրերի պարունակությունը սահմանված չափից բարձր էր: Ստուգեցինք նաեւ այդ տարրերի պարունակությունը տեղական շինանյութերում:

Ներկայումս ռադոնի եւ գեոպաթոգեն գոտիների ուսումնասիրությամբ զբաղվողները համախմբվել են ՀՀ ԳԱ էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնում: Այն զինված է ռադոնի չափումների ժամանակակից սարքավորումներով եւ հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրել ռադոնի աղտոտվածության աստիճանը փակ տարածքներում, գետնահողերում, ջրում, օդում եւ այլն: Վերջին տարիներին ստեղծվել է նաեւ տարածաշրջանային խումբ, որին մասնակցում են Վրաստանի եւ Ադրբեջանի մասնագետները:

- Ասացիք, որ մի շարք երկրներում ռադոնի վտանգը չեզոքացնելու համար մղվող պայքարը համարվում է պետական ու ազգային անվտանգության խնդիր: Նման ծրագիր կա՞ ՀՀ-ում:

Է. Ս.- ՀՀ-ում չկա նման ծրագիր, իսկ ճառագայթային անվտանգության մասին օրենքում առհասարակ չկա ռադոնի մասին որեւէ կետ: Մինչդեռ ԵՃՊՀ-ի եւ էկոկենտրոնի հետազոտական խմբերի համագործակցության շնորհիվ հայտնաբերվել են նոր իրողություններ:

Ռադոնի մեծ քանակության արտանետման պատճառ են նաեւ այսպես ասած՝ կոսմոֆիզիկական գործոնները՝ գեոմագնիսական դաշտի տատանումների, արեւի ժայթքման եւ լիալուսնի օրերը:

Ներկայումս ՀՀ-ում կատարվում է լայնածավալ բնակարանային շինարարություն, բայց մինչ այժմ մեզ մոտ չի գործում թեկուզ այն օրենքը, որը կիրառվում է ՌԴ-ում, համաձայն որի շինհրապարակների ընտրությունը պետք է կատարվի՝ հաշվի առնելով հողից արտանետվող ռադոնի քանակությունը, որն առավել խիտ է խորքային խզվածքների տարածքներում: Շենքերում եւ բնակելի տարածքներում ռադոնի կուտակումը կանխարգելելու համար շենքերի նախագծման եւ շինարարության ժամանակ պետք է հաշվի առնել բոլոր տեխնիկական կանոնները: Վիճակը բարդանում է նրանով, որ շինարարության ժամանակ չեն կազմում տարածքի ռադիացիոն առողջապահական-հիգիենիկ փաստաթղթեր, ռադոնի դիտարկում (մոնիտորինգ) չեն կատարում, հասարակությունն իրազեկված չէ ռադոնի վտանգի մասին, չի վերահսկվում ռադոնով աղտոտվածության աստիճանը ո՛չ շենքերում, ո՛չ էլ այն տարածքներում, որտեղ գոյություն ունեն վտանգավոր արտադրական օբյեկտներ:

Հաշվի առնելով, որ վտանգի հանդեպ առավել խոցելին երեխաներն են, անհրաժեշտ է միջոցներ հատկացնել՝ մանկապարտեզներում եւ դպրոցներում ռադոնի խտությունը չափելու համար:

Ներկայումս ՀՀ տարածքում դիտվում է երկրակեղեւի լարվածության աստիճանի մեծացում. Երեւանից 50 կմ շառավղով հեռավորությամբ տեղի են ունենում փոքր երկրաշարժեր, որոնց հետեւանքով խզվածքներին կից բնակելի շենքերում նկատելի է ռադոնի քանակության ավելացում՝ նորմայից 6-9 անգամ: Էկոկենտրոնի եւ սեյսմիկ ծառայության տվյալների համաձայն՝ հզոր երկրաշարժի հավանականությունը ՀՀ տարածքում բավական մեծ է:

Նկատի ունենալով Սպիտակի երկրաշարժի հետ կապված ճառագայթման հետեւանքները՝ պետք է ասել, որ ռադոնի հիմնախնդիրը ՀՀ-ում առողջապահական լուրջ խնդիր է, որը պետք է համարվի առաջնային եւ լինի կառավարության ուշադրության կենտրոնում: Էկոկենտրոնը պատրաստ է մասնակցել ինչպես օրենսդրական, այնպես էլ ազգային տարբեր ծրագրերի կազմմանը եւ իրագործմանը:

Ներկայումս էկոկենտրոնում գործում է հատուկ ծառայություն՝ բնակելի տարածքներում ռադոնի քանակությունը չափելու համար: Կարելի է զանգահարել 56-93-31 հեռախոսահամարով եւ ստուգել անվտանգությունը սեփական բնակարանում: Սակայն մինչ լուրջ ծրագրերի մշակումը եւ իրագործումը, անհրաժեշտ է բնակելի տարածքները պարբերաբար օդափոխել, հատկապես մագնիսական օրերին, եւ կառավարության մակարդակով լուծել բնակչության իրազեկման հարցը: ■

Ազգային

ԱՐԳԱՄ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

Մեզ պետք են մտքի առաջնորդներ ու զորավարներ

Մեր ազգային, պետական, հասարակական ու քաղաքական, գիտական միտքը դեռեւս չի հստակեցրել համազգային նշանակության հիմնախնդիրները

Այս միտքը ես հրապարակավ արտահայտել եմ 2006 թվականի փետրվարի վերջերին Երեւանի Հանրապետության հրապարակում կայացած եւ ուղիղ եթերով հանրապետությունում եւ սփյուռքում սփռված բազմահազար հանրահավաքում ներկայացրած իմ հակիրճ ելույթում: Մի՞թե մենք չունենք այդպիսիները, կտարակուսի կամ էլ կհարցնի ընթերցողը: Անշուշտ, հայ ժողովուրդն աշխարհի փոքրաթիվ, սակայն ակնառու տաղանդաշատ ժողովուրդներից է, որի մտքի ու մշակույթի արժեքները հնագույն ժամանակներից ի վեր ծլում-ծլարձակում են դարեր շարունակ: Ինչպես նախորդ դարերում, այնպես էլ այսօր համարյա չկա մարդկային ստեղծագործության ու քաղաքակրթության մի բնագավառ, որտեղ հայը կամ էլ արմատներով ու ծագումով հայն ակնառու եւ մնայուն ներդրումներ, մարդկային մտքի փայլատակումներ չունենան: Սակայն երբ մտածում ենք, որ Աստծո պարգեւած այս անգնահատելի շնորհը մեր իսկ կողմից, հենց մեր ժողովրդի համար, օգտագործում ենք ոչ պատշաճորեն, երբեմն էլ անտարբերության դրսեւորումներով, նույնիսկ մեր տաղանդաշատ միտք ու մշակույթը հանգիստ խղճով, կամ էլ օրինաչափություն համարելով, տրամադրում ենք այլ ժողովուրդների ու պետությունների, չմտահոգվելն ու չտագնապելն անհնար է դառնում: Հենց այդպիսի դեպքերում էլ անհրաժեշտություն են դառնում մեր ժողովրդի մտավոր, մարդկային կարողությունները խելամտորեն մեկտեղելու, ազգային շահերն ու համահայկական նպատակներն ու ծրագրերը զորընդեղելու, միակամությամբ իրականացնելու խնդիրները: Ասել է թե՛ մենք զգում ենք մեր ուժերը միավորող մտքի զորավարների պակասությունը:

Զորավարների, որոնք ինչպես կռվի դաշտում, որտեղ գերագույն հրամանատարներ համակարգում են յուրաքանչյուր մարտ ու գործողություն, մտածում ու ծրագրում ամեն մի զինվորի անելիքը, սոսկում ամեն մեկի կյանքի համար... Զորավարներ, անզուգական ու ճշմարիտ հայ մարդիկ, որոնք տագնապում-տառապում են պատմական առումով Հայաստան աշխարհի ու աշխարհասփյուռ հայության ցավերով ու իղձերով:

Զորավարներ-առաջնորդներ, որոնք իրապես արժանացած լինեն ժողովրդի ու հայրենիքի սիրուն ու հարգանքին, վստահությանն ու հավատին, տոգորված լինեն ազգային տենչերով, առօրյա եւ գալիք ապրումներով: Մարդիկ, որոնք իրենց մեջ կրում են ժողովրդի ու նրա պատմական հիշողությունը, ազգային գաղափարախոսությունը, իրենց առօրյա կյանքով, վարք ու բարքով դառնում են ժողովրդի սրտի ու մտքի պայծառաձայն շեփորահարներն ու զինվորները եւ որպես զորավարներ, ի մի են բերում, մեկ մտքի ու գործի դրոշի տակ են մեկտեղում մեր ցիր ու ցան մտքերն ու գործողությունները:

Այսօրինակ առաքինի հատկանիշներ ներկայացնող անձանց, իրավամբ կնկատի նաեւ ընթերցողը, դժվար է գտնել: Սակայն այստեղ պետք է այնքան էլ համամիտ չլինեմ ընթերցողի հետ: Քանզի մեր իսկ գործողություններից է կախված այդպիսի անձ-զորավարներ թե՛ ունենալը, եւ թե՛ նրանց ընտրել-առանձնացնելը, նրանց մտքի, առանցքի շուրջը մեկտեղվելը: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է, որպեսզի բոլորս՝ անհատապես, թե ազգովին, ամենուր եւ ամեն ինչում լինենք արժեքներն ու կատարված աշխատանքները եւ ոչ թե անձերը գնահատողներ, սկզբունքներն ու ազգային շահերը եւ ոչ թե զգացմունքներն ու ծանոթությունները, օրենքի գերակայությունը եւ ոչ թե բարեկամական կապերը, հավաքականն ու միակամությունը եւ ոչ թե անձնական ու խմբային, եսասիրական շահերը գնահատողներ:

Այդպիսի վարք ու բարքի տիրապետության ժամանակ ինքնըստինքյան տեսանելի կլինեին առաքինի, ազգային գաղափարախոսությամբ, իրապես ժողովրդի հոգսերի մասին մտածող եւ ապագան կերտող եւ այդ գործին զինվորագրված անձինք ու գործիչներ, որոնք իրավամբ կարող են ազգային մտքի միավորողներ, իղձերի աստիճանաբար իրականացնող զորավարներ լինել: Այլապես միշտ էլ անհնար է դառնում առաջնայինը երկրորդականից, լավագույնը լավից, վատը լավից տարբերելը: Քանզի զանազան խոսումներով ու կարգախոսներով ազգային զանազան հավաքների ու համաժողովների քննարկած ծրագրերն ու նպատակները մնում են խոսքի ու խոստումների երազանքներ, ժամանակավոր խանդավառություններ ու ոգեշնչող պատգամներ: Շատ հաճախ էլ՝ ստեղծված բազմաթիվ ու բազմազան կուսակցություններն ու միավորումները, հաստատությունները, առաջնորդվելով գործող եւ չգործող օրենքներով ու նպատակներով՝ այս կամ այն կառույցի հիման վրա ստեղծում են նյութական կառույցներ ու տիրույթներ, գերի դառնում իրենց իսկ ստեղծած, ազգային եւ հանրային շահերն անտեսող կառույցներին: Այդ ընթացքում էլ առաջ են գալիս դրամագլուխ-մարդ, պաշտոնակիր-մարդ եւ նմանատիպ հասկացողությունները, որոնց կրողները, նույնիսկ իրենց ցանկությանը հակառակ, արդեն էապես հեռացած են լինում ազգային գաղափարախոսությունից: Այն աստիճանի հեռացած, որ Հայաստանում մեկ անգամ չէ որ ասել-ասում են՝ «մեր դեմ խաղ չկա»: Ճիշտ եւ ճիշտ այնպես, ինչպես Երվանդ Օտյանի փանջունիական հերոսն էր ասում՝ «մենք ենք օրէնքը, եւ մեզմէ դուրս ամէն ինչ ապօրէն է»:

Ասել է թե, մեծահարուստ վերնախավը, անտեսելով մարդկային վարք ու բարքի տարրական խոհեմությունը, խոսք ու չափի կշիռը, իրենց համար՝ պետության մեջ ստեղծել են ավատատիրական, կլանային իշխանություն-պետություն: Մի երեւույթ, որը գալիս է փաստելու այն պարզ իրողությունը, որ ազգի ապագան չպետք է ներփակված տեսնել միայն երկրի տնտեսական առաջընթացի ու հզորացման մեջ, այդ լծակներին տիրապետող առաջնորդների առկայությամբ: Այնպես որ երկրի ու ժողովրդի նյութական չափանիշներին զուգահեռ նախեւառաջ պետք են նաեւ ժողովրդի մշակութային ու հոգեւոր, մտավոր ու գիտական առաջընթացի ու հզորացման ապահովման խնդիրները: Այս երկուսի համատեղ զարգացմամբ է պայմանավորված երկրի ու ազգային առաջընթացի բազկերակի բաբախման համահայկական միասնականությունը: Այլապես մենք դատապարտված ենք լինելու հարատեւորեն գոյատեւող մտքի ու գաղափարների, հայաստանաբնակ ու սփյուռքաբնակ երկփեղկվածության կործանարար վտանգի խաչմերուկներում դեգերելու: Քանզի մենք՝ մեր ազգային հոգեբանությամբ եւ իրական կյանքում դժվար կառավարելի ազգ ու ժողովուրդներից ենք եւ չենք հանդուրժում կամ էլ դժվարություններով ենք համակերպվում, որպեսզի ինքներս մեզ առաջնորդ ու ղեկավարներ լինենք: Այստեղ տեղին է հիշելու այն, որ ամեն 2-րդ հայն իրեն պատկերացնում է որպես Տիգրան 2-րդ:

Եվ այսպես, փորձենք քննության առնել համահայկական մի քանի խնդիրների վերաբերյալ մեր տագնապներն ու տեսակետները: Լրագրի թույլատրելի ծավալի շրջանակներում, պիտի փորձեմ հնարավորինս հրատեսորեն, պատմական իրադարձությունների զարգացման տրամաբանությամբ, ժամանակի եւ իրադարձությունների գործոնի տեսադաշտի սահմաններում ներկայացնել տագնապահարույց հարցերը:

Ա. Ժողովրդի միասնականության ու միակամության խնդիրներ

Փաստերը որպես անբեկանելի կռվաններ հիմք ընդունելով՝ փորձենք, օրինակ, դիտարկել մեր ազգին բնորոշող գլխավոր եւ ընդհանուր հատկանիշներից մեկը՝ կրոնը, որը միատարր չէ: Պատմական անցյալի քաղաքական զանազան դրդապատճառների հետեւանքով (չանդրադառնանք դրանց) հայ իրականության մեջ կրոնը՝ քրիստոնեական Հայ Առաքելական եկեղեցին, ահա քանի դար է, ինչ ունի կաթոլիկ, բողոքական, ավետարանչական համայնքներ (իրենց առանձին հոգեւոր առաջնորդներով), որոնք հայության մեջ ունեն բավական ազդեցիկ դեր ու նշանակություն: Ընդ որում, հայոց կաթոլիկ միաբանությունն էլ իր հերթին՝ 1773 թվականից, 227 տարի գործում էր երկու մասի բաժանված եւ միայն 2000 թվականին միավորվեցին: Արդյոք նպատակահարմար է, որ կրոնի համազգային կառույցը՝ Հայ Առաքելական եկեղեցին ունի երկու կաթողիկոսներ ու երկու կենտրոն՝ Էջմիածին ու Անթիլիաս: Արդյոք այդպիսի կրոնական աղճատվածության պարագայում հնարավոր է նպատակասլաց կերպով կազմակերպել ազգի ու պետականության միասնականության խնդիրները... Ո՛չ, կարծում եմ համաձայն կլինի ընթերցողը:

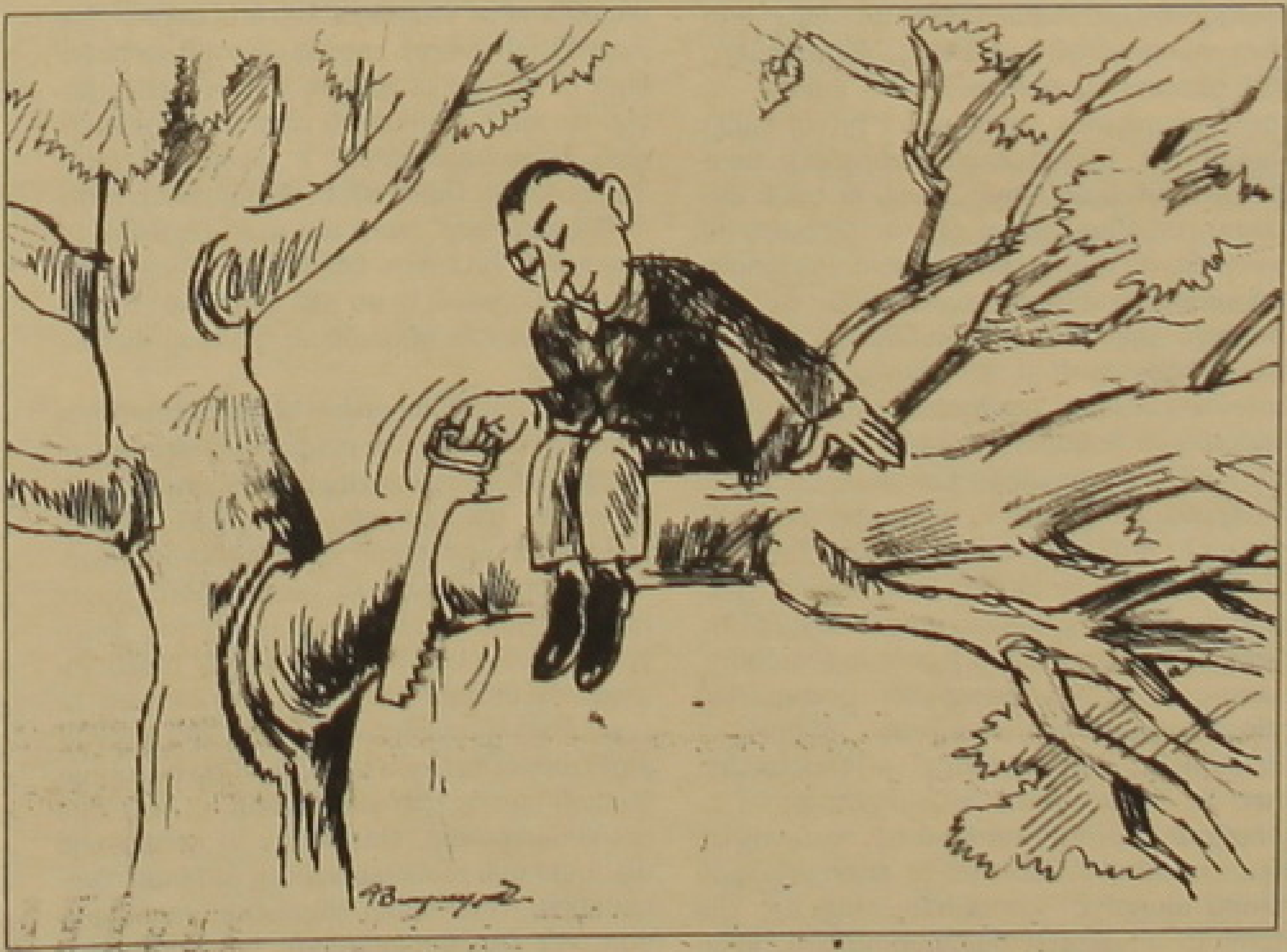

Քննարկենք միասնականության խնդրի աշխարհիկ կյանքին վերաբերող մեկ հարց: Այսօր Հայաստանում գործում են 70-ից ավելի կուսակցություններ, 4500-ի հասնող հասարակական-քաղաքական, հայրենակցական, կրոնական եւ այլ գրանցված կազմակերպություններ, որոնք ունեն գաղափարապես թե՛ իրար նմանվող, եւ թե՛ տարբեր ծրագրեր: Եթե հաշվի առնենք, որ այսօր Հայաստանի բնակչությունը մարդահամարի 3 միլիոն 300 հազարի դիմաց իրականում կազմում է 2 միլիոնից քիչ ավելին, ապա պարզ կդառնա, որ նման պայմաններում ուղղակի անհնար է կազմակերպել ազգային միասնականություն ու ժողովրդի միակամության համատեղ գործողություններ (այստեղ բացառություն պետք է համարել արցախյան շարժման սկզբնական շրջանի, ինչպես եւ սպիտակյան երկրաշարժի նկատմամբ ցուցաբերված աննախադեպ միասնականությունները):

Այս իրավիճակը, կարծում եմ, գիտակցում ենք բոլորս, սակայն անհասկանալին այն է, որ տուրք տալով անձնականին եւ անտեսելով հանրային ու պետական շահերը (զուգեւ արտաքին միջամտություններին կույր գնալով) շարունակում ենք ստեղծել իրար կրկնող հասարակական-քաղաքական, կուսակցական նորանոր կազմակերպություններ, հրատարակել ոչինչ չասող թերթեր ու ամսագրեր, հեռուստատեսային ու ռադիոեթերները լցնել նորանոր հեռուստառադիո ընկերությունների հաղորդումներով:

Այստեղ նշենք, որ նման բազմազանությունն ամենեւին էլ ճշմարիտը գտնելու-որոնելու գրավականը չէ: Քանզի անորոշ հիշողություններով ու ազգային, պատմական պատճառներով զինված այս կամ այն խմբերն ու կուսակցությունները, պալատական մտավորականությունը, վարձկան մունետիկների նման գաղափար ու կուսակցությունները հագուստ փոխելու նման սովորություն դարձած պետական այրերը տեղի-անտեղի, թմբկահարների նման իրենց գոյությունն արդարացնելու, նպատակներին հետամուտ լինելու համար իրենց գործունեությամբ ուղղակի սղոցում եւ լվացման են ենթարկում մարդկանց ուղեղները, շահարկումներով արծարծում կամ վերաքննության են ենթարկում համազգային եւ պետական այս կամ այն խնդիրները:

Թվարկածս մոտեցումներն ու գաղափարները, բնականաբար, ժողովրդին վեր են ածում մի խայտաբղետ ամբոխի, որի առջեւ ժամանակ առ ժամանակ ծառանում են գորդյան հանգույցի նման դժվար լուծելի հարց ու խնդիրներ: Այսպիսով էլ արժեզրկվում են ազգային միասնականության ու գաղափարախոսության մեջ պարփակված իմաստներն ու խորհուրդները, վեհ զգացմունքներն ու բովանդակությունը: Ահա սրանք են մեր կարծիքով այն գլխավոր պատճառները (նաեւ աշխարհասփյուռ լինելը), որոնց մասին դարեր շարունակ խոսում ենք եւ վճռորոշ ու գործնական քայլերի չդիմելով՝ շարունակաբար կրում ենք մեր անմիաբանության եւ դրանից բխող բոլոր վնասները:

Այս առումով մի խնդիր եւս: Արդյոք մենք այսօր համազգային ու պետական պարտավորվածություն ու հոգատարություն զգում ենք ոչ հեռու անցյալում՝ 1880-1915 թթ. Արեւմտյան Հայաստանի տարածքում բռնի իսլամացված (քրդացած, թրքացած) մեր այն բազմահազար՝ շուրջ 1,5 միլիոնի հասնող հայերի նկատմամբ, որոնք հենց այսօր էլ Թուրքիայի տարածքում՝ այս ու այն կողմից, իրենց պապերի արյան կանչով բարձրաձայնում են իրենց հայկականության մասին: Հիշենք, որ Թուրքիայի տարածքում զանազան պատմաքաղաքական պատճառներով իսլամացած հայության հետ կապը պահպանելու համար Կ. Պոլսում մեր ազգային կառույցները թուրքատառ հայերեն թերթ ու գրքեր էին տպագրում, աշխատում էին ինչ-որ կերպով վերականգնել-պահպանել նրանց հայությունն ու հայ լինելը: Իսկ այսօ՞ր... Արդյոք մենք կատարում ենք նման հոգատարություն, ունե՞նք այդ ուղղությամբ ազգային ծրագրեր...

Բ. Ներգաղթի, արտագաղթի խնդիրներ

Հայ ժողովուրդն աշխարհի այն եզակի ժողովուրդներից է, որն իր ոչ այնքան հեռու անցյալի ընթացքում պետականություն է կերտել-վերականգնել մի շարք անգամներ (Արարատյան, Երվանդունիների, Արշակունիների, Բագրատունիների, Արծրունիների, Սյունիքի, Խաչենի): Եվ նույնիսկ օտար տարածքներում՝ XI-XIV դդ. ստեղծվել է Կիլիկյան Հայաստան պետական կազմավորումը: Մեր օրերում էլ ականատեսն ենք հայկական երկրորդ պետական միավորի՝ Արցախի Հանրապետության ստեղծմանը: Այնպես որ մեր ժողովրդի ցավն ու խնդիրը պետական կառուցվածքի երկարաժամկետ բացակայության մեջ չէ, այլ դրա ամրապնդման ու պահպանման գործին անհրաժեշտ ջանք ու եռանդ չներդնելու, համազգային ու պետականակերտ որոշումներով չառաջնորդվելու մեջ:

Շարունակությունը՝ էջ C

Ազգային

Մեզ պետք են մտքի ...

է էջից

Մեր իրականության մեջ մարդկային ռեսուրսը հին դարերից սկսած աշխարհասփյուռ է եւ ամեն ժամանակների համար էլ խնդիր է առաջացել-մնացել աշխարհացրիվ հայության մեկտեղելու, հայրենադարձելու գերհարցը: Այստեղ տեղին եմ համարում մեջբերելու XI դ. վերջերին եւ XII սկզբներին գործած մեր իմաստուն գիտնական-բանաստեղծներից մեկի՝ Հովհաննես Սարկավագ Իմաստասերի հետեւյալ խոսքը. «տեսանելի օրինակաւ իմանամք եւ քննեմք զառաջիկայն որ լինելոց է»:

Այս արտացոլ միտքը պատգամվել է սերունդներին այն ժամանակ, երբ Հայոց լեռնաշխարհ մուտք էին գործել թուրքական վաչկատուն ցեղերը եւ երկրի բնիկներին հրի ու սրի մատնելով՝ տեղահան էին անում, ավերում երկիրը եւ նրա հազարամյակների մշակույթը: Եվ այդ ժամանակներից էլ սկսած հայոց երկրում խարխլվեց բնականոն կյանքի ու մշակույթի զարգացման ընթացքը... Եվ ժողովուրդը հարկադրաբար՝ հոծ խմբերով սկսեց գաղթել հայրենի շեն ու ավաններից, տառապել հայրենի եզերքը վերադառնալու (ներգաղթելու) կարոտախտով ու ըղձանքով:

Հիմա էլ Հովհաննես Իմաստասերի միտքը հնչում է այժմեական կոչ ու կոչնակ եւ մեզ պարտադրում է ի վերջո դասեր առնել մեր պատմության տխրալից էջերից եւ գործել միայն ու միայն ազգային ռազմավարականությամբ ու միակամությամբ:

Դառնալ դիմենք փաստերին: Սփյուռքում տասնամյակներ շարունակ ազգային կառույցները, եկեղեցին գրեթե ամենօրյա աշխատանքներ են ծավալել հայրենիք վերադառնալու՝ հայրենադարձության ուղղությամբ: 1946-48 թթ., ապա 1970-ական թվականների ընթացքում սփյուռքի տարբեր երկրներից խորհրդային Հայաստան ներգաղթեց շուրջ 100 հազար հայություն: Արդյոք մենք կարողացանք ինչպես հարկն է ընդունել, տիրություն անել մեր հայրենակիցներին: Ամենեւին: Քանզի հայրենիքում նրանք հանդիպեցին բազում բնական եւ արհեստական խոչընդոտների: Մենք անհրաժեշտ աշխատանքներ չտարանք բնական բարոյահոգեբանական բարդույթները (մտածելակերպ, մշակույթ, աշխատանք, կենցաղային այլեւայլ սովորություններ եւ այլն) սահունորեն վերացնելու համար:

Այդպիսի դժվարությունների առաջ կանգնեցին նաեւ 1988-89 թվականների արցախյան շարժման ընթացքում Ադրբեջանից բռնագաղթվածները, որոնց մի զգալի մասը Հայաստանից արտագաղթեց Ռուսաստան, ԱՄՆ եւ այլ երկրներ: Այդպիսով Հայաստան ներգաղթողները մայր երկրի մեջ իրենց զգում էին օտար, խորթացած ու մեկուսացած տեղացիներից, քանզի համարվում էին անվստահելի (պիտակավորվում նաեւ «ախպար» վիրավորական տերմինով), չէին նշանակվում (բացառությունները չհաշված), բարձր պաշտոնների ու պատասխանատու աշխատանքների: Մի՞թե դա չէ պատճառներից մեկը, որ այսօրվա ազատ եւ անկախացած Հայաստան չեն ներգաղթում սփյուռքի մեր հայրենակիցները: Նկատենք, որ վերջին 10-12 տարիներին սփյուռքից Հայաստան մշտական բնակության են տեղափոխվել 600-650 մարդուց ոչ ավելի, որը շատ աննշան թիվ է: Ինչն է պատճառը, ինչո՞ւ սփյուռքի հայրենիք վերադարձի փիլիսոփայությունը, որով սերունդներ են դաստիարակվել, այսպես սնանկ եւ ունայն դարձավ: Պատասխանը բոլորիս է հայտնի՝ Հայաստանում անապահով կյանքի դրվածքը, անընդմեջ շարունակվող արտագաղթը, ընդունված օրենքների ոչ իրատեսական կիրառումը, անասելի չափերի հասած կառավարական փտախտն ու կաշառակերությունը, բարոյահոգեբանական անառողջ մթնոլորտը, վարակի նման տարածվող կեղծիքն ու աշխատատեղերի բացակայությունը... Մի խոսքով, համատարած գործում է հայկական ասացվածքի տրամաբանությունը՝ «ուր հաց, այնտեղ էլ կաց»:

Այդպիսի դեպքերում, իրոք որ չես կարող մեղադրել ոչ արտագաղթող հայաստանաբնակ հային, եւ ոչ էլ չներգաղթող սփյուռքահային: Ասել է թե, հօդս է ցնդում այն գաղափարը, որ իբր հայկական սփյուռքը ժամանակավոր երեւույթ է: Եթե այսօր այս մասին բարձրաձայնելով չենք խոսում, ապա լռելյայն գիտակցում ենք, որ մեր սփյուռքը մնայուն երեւույթ է: Մնայուն է այնքան ժամանակ, մինչեւ որ կտարալուծվի:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ այսօր Հայաստանում թռիչքային թվերով ծլում-ծաղկում է մի քանի տասը դրամական ու նյութական կարողություններ ձեռք բերած հաղորդավոր միլիոնատերերի ի հայտ գալու գործընթացը: Նկատենք, որ մեկեն կարողությունների տեր դարձած այդ մեծահարուստները գրեթե ամբողջովին պետական ու քաղաքական գործիչներ են: Եվ այս ամենին տեր ու տիրական են դարձել ամենեւին էլ ոչ ազնիվ ու օրինական, բնական ճանապարհներով, նրանց եկամուտների աղբյուրները (մեծ մասով) գործում են ոչ թե պետական-հարկային, այլ ստվերային տնտեսության դաշտում: Այս հանգամանքով էլ ազգային մեծահարուստների մեծ մասը գրեթե ցեց ու տզրուկների, խաժամուժի նման անպատժելիորեն ծծում են սեփական ժողովրդի ստեղծած ազգային հարստությունները ու բարիքները: Կարծում եմ այստեղ տեղին է նման անձանց վերաբերյալ հիշելու մեծանուն Եղիշե Չարենցին, որն իր «Պատմության քառուղիներում» պոեմում հանճարեղորեն բանաստեղծել է.

«Ոսոխների նման անկերպարանք
Ամրել եք ու կանգնել օդե ապարանքներ,
Օտար խարույկներից հայցել ոգու կրակ,-
Որ ամբողջ ձեր գոյության
հազարամյակներում
Չեք ծնել եւ ոչ մի խոհ սերունդների համար-
Որ ո՞ր պատմիչը ձեզ պիտի կարդա
ներում...»:

Միով բանիվ կարելի է արձանագրել, որ Հայաստանից արտագաղթող հայությունը, որը երկրի բնակչության 30-35 տոկոսն է կազմում, փախչում է ոչ թե Հայաստանից, իր ծննդավայր հայրենի հող ու ջրից, այլ հենց հայից, երկրում օրենքների չգործելուց ու ժողովրդավար չլինելուց, աշխատանք ու ապահովության հույս ու հավատ չունենալուց: Եվ ստացվում է, որ Հայաստանից արտագաղթողները փնովում են հայրենիքը, մնացողները՝ փոքր մասով՝ կողոպտում, մեծ մասով՝ մի կերպ գոյատեւում: Այդպիսին է իրավիճակը: Քանզի մեր քաղաքական գործիչների, մտավորականների մի մասը, մաշկ ու գույն փոխելով, անձնավաճառ գիր ու ելույթներով, հոդվածներով դարձել են այս կամ այն խումբ-խմբակցությունների կամակատար-ձայնափողերը: Այդպիսի պայմաններում ամենեւին էլ հեշտ գործ չէ քաղաքական շուկայի, նպաստավաճառի հոգեբանությամբ, համհարզական հոգեբանությամբ մտավորականությամբ ու պետական քաղաքականություն իրականացնող այրերով ազգային լուրջ խնդիրներ ու ծրագրեր իրականացնելը: Իսկ ազգային հարստությունների, կողոպուտի, չբացահայտվող քաղաքական սպանությունների, մարդկային իրավունքների բռնաբարումների, արտագաղթի, չքավորության վերաբերյալ ընդդիմության բարձրացրած խնդիրների նկատմամբ, կարծես արդեն օրինականացված ու համատարած անտարբերություն եւ լռություն է տիրում: Կարծում եմ, որ այդպիսի պարագաների համար չէ, որ ժողովրդական խոսքն ասում է՝ «լռությունը ոսկի է»: Այս դեպքում լռությունը համակերպվելու, ստրկության եւ ազգային անճարակության, եսը, անձնական շահը ազգայիններից գերադասելու ցցուն վկայություն է: Սա է խնդիրների խնդիրը, որը հավանաբար չենք կարողանում ինչպես հարկն է հաղթահարել: Իսկ այս ամենն էլ բերում են ժողովրդի թե՛ միակամության, եւ թե՛ միասնականության, հավատի ու վստահության կորստին, որի վերականգնումը մեխանիկական արտադրական կատեգորիա չէ եւ տասնամյակներ ու տքնաջան աշխատանքներ է պահանջում:

Վերջին տարիներին վերոնշյալ խնդիրներին ինչ-որ չափով անդրադառնալու միտում են դրսեւորել հայրենիք-սփյուռքի երեք խորհրդաժողովները: Սակայն կարելի է փաստել, որ դրանք այնքան էլ արդյունավետ չեն: Քանզի ավելի կենտրոնացած ենք լինում մեր երկու խոշոր հատվածների՝ միատարր Հայաստանի եւ բազմատարած ու տարակարծություններով, զանազան նիստուկացերով ու մտածելակերպերով սնվող սփյուռքի հետ մեզ տարբերակող, եւ ոչ թե միացնող խնդիրների շուրջը: Ամենքը եւ ամենուր ասես գործում են «հանուն» միասնության, սակայն առավել ցայտունը պերճախոսությունն ու ինքնացուցադրումն է: Ամենքը ջանում են ազգային ներկայանալ ու ցուցադրաբար մենաշնորհել այս կամ այն առաքը, այս կամ այն խնդրով զբաղվելը: Շատ հաճախ էլ սփյուռքը եւ սփյուռքահայությունը դիտվել եւ դիտվում են Հայաստանի համար ոչ որպես հայրենիքի անբաժանելի, նրա ճակատագրով զբաղվելու իրավունք ունեցող մաս, այլ միայն նրան նյութական կարողություններով օժտելու աղբյուր: Իսկ այս ամենը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ազգը երկփեղկվածությամբ պահելու եւ այն խորացնելու քաղաքականություն: Առնվազն խորը տարակուսանքների տեղիք են տալիս, օրինակ, Հայրենիք-սփյուռք վերջին՝ Գ խորհրդաժողովում հնչած ելույթ-քննարկումներն այն մասին, թե զանազան պատճառներով ոչ զտարյուն հայերից (խառն ամուսնություններից, տատ ու պապերից սերող, հայերեն չխոսող եւ այլն), որի՞ն պետք է համարել հայ: Տպավորությունն այն է, որ դեռեւս մենք խորությամբ չենք տիրապետում նույնիսկ մեր ծագումնաբանության խնդիրներին: Այդպիսի դեպքերում էլ նորից նույն շեշտը՝ մեզ պետք են ազգային ծրագրեր կազմող եւ այն գործողությունների մեջ դնող մտքի առաջնորդներ ու զորավարներ:

Գ. Հայ դատի ու ցեղասպանության խնդիրներ

Մեր ազգային, պետական, հասարակական ու քաղաքական, գիտական միտքը դեռեւս ըստակված չէ նաեւ մի այնպիսի համազգային խնդրի, ինչպիսին է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման եւ դրանից բխող հարցերի նկատմամբ: Խորհրդային իշխանության տարիներին այս խնդրի թե՛ արծարծման, եւ թե՛ միջազգայնացման համաշխարհային հասարակական-քաղաքական կարծիքի ձեւավորման հիմնական նախաձեռնողը եւ իրականացնողը սփյուռքն էր իր ազգային կառույցներով եւ ավանդական երեք կուսակցություններով: Խնդրի պետականորեն արծարծման եւ հետամուտ լինելու ուղղությամբ վերջին մի քանի տարիներին ակտիվ դիվանագիտական աշխատանքներ է կատարում նաեւ Հայաստանը: Սփյուռքի եւ Հայաստանի ուժերի մեկտեղմամբ՝ տարի առ տարի նկատելի են աշխարհի երկրների կողմից թե՛ Հայոց ցեղասպանության, եւ թե՛ այն մերժման օրենսդրական ակտերի ընդունման դրական աշխատանքները:

Կատարվող գնահատելի տեղաշարժերի հետ նկատելի են նաեւ այն բացն ու թերացումը, որ այդ խնդրի շուրջ պետական մոտեցումների եւ Սփյուռքի ցեղասպանագիտության հայաստանյան եւ սփյուռքյան տեսակետների, հասարակական-քաղաքական կառույցների միջեւ դեռեւս չկան միասնական կարծիք ու մոտեցում, նպատակներին միասնաբար հասնելու ազգային ծրագիր: Մի՞թե սա չէ պատճառը, որ այս խնդրի վերաբերյալ միջազգային հանրության առջեւ հանդես են գալիս մեկ հասարակական կազմակերպություններն ու այս կամ կուսակցությունը, մեկ առկա եւ նորաստեղծ այս կամ այն հանձնախմբերը (օրինակ Պրո-Արմենիա, Ամերիկայի հայկական համագումար, ՀՅ Դաշնակցություն, հայ-թուրքական հաշտեցման հանձնախումբ եւ այլն), գիտաուսումնական հաստատությունները: Եվ ամեն մեկն իր իմացած ու չիմացած ծրագրերով, նեղմիտ ու միակողմանի մոտեցումներով, ուղղություններով ու որոշումներով: Այս խնդրում որպես պահանջատեր եւ Թուրքիայի հետ պաշտոնական բանակցություններ վարող կողմ ո՞վ պետք է հանդես գա՝ Սփյո՞ւռքն իր ազգային կառույցներով, կուսակցություննե՞րը, գիտական, իրավաբանական հաստատություննե՞րը, Հայաստանի Հանրապետությո՞ւնը, թե՞ այս ամենի կողմից լայն լիազորություններով օժտված հատուկ մարմին կառույցը, որը մինչեւ օրս չունենք... Արդյոք այս հարցի ազգային ծրագիրն ու պատասխանը մենք այսօր ունենք: Չէ՞ որ ցեղասպանության ճանաչումը, իմ կարծիքով, այնքան էլ սարերի ետեւում չէ: Բացի այդ Թուրքիայի կողմից ցեղասպանության ճանաչումը սոսկ պետականորեն ներողություն խնդրելու հարց չէ: Չէ՞ որ առկա է նյութական ու մարդկային արժեքների վնասի հատուցման, ի վերջո՝ հողատարածքների խնդիր: Իսկ մենք պատրաստ ենք արդյոք այդպիսի խնդիրների շուրջը անհրաժեշտ ու պարտադրող, պատմական ու իրավաբանական, դիվանագիտական պաշարներով՝ պահանջատիրության բանակցությունների սեղանի շուրջը նստել Թուրքիայի հետ: Կասեի որ, ոչ: Ոչ, որովհետեւ մինչեւ այժմ մեր բոլոր ջանքերը՝ Սփյուռքում եւ Հայաստանում, գործադրվում են միայն մի ուղղությամբ՝ պատմական եւ իրավաբանական փաստերով ապացուցել Թուրքիայի կողմից ցեղասպանությունը պետականորեն իրականացնելու եւ 1,5 միլիոն մարդ (առանձին դեպքերում՝ 2 միլիոն) ոչնչացնելու իրողությունը: Եվ այն էլ մեկ միայն 1915 թվականին կատարված, մեկ՝ 1915-1920 թթ., մեկ՝ 1890-1915 թթ., մեկ՝ 1890-1920-ական թվականներին: Կողքից դիտողի համար այդպիսի տարաձայնությունները անհասկանալի են եւ ամենեւին էլ չեն նպաստում միասնաբար եւ միակարծիքությամբ այս խնդիրը լուծելու գործին:

Չեմ կարող չընդգծել, որ մինչեւ այժմ, մեղմ ասած, գրեթե մոռացության կամ ետին պլան են մղված եղեռնի ընթացքում մարդկային կորստից բացի հայ ժողովրդի ստեղծած ազգային հարստության, նյութական ժառանգության՝ կայք եւ ունեցվածքի, կալվածքների, հուշարձանների ու ձեռագիր մատյանների, դպրոցների ու վարժարանների եւ նման բազմաթիվ ու բազմազան արժեքների փաստագրման, իրավաբանորեն ու գիտականորեն, տնտեսապես ու դրամապես արժեւորելու աշխատանքները: Մանավանդ որ հենց այսօր էլ Թուրքիայի պետական քաղաքականությունն ուղղված է փոքրամասնություններ կազմող ժողովուրդների (առաջին հերթին հայերի եւ հույների) ազգային կառույցներին պատկանող կալվածքների բռնագրավմանը, որն սկսվել է 1955 թ. եւ մի նոր ուժ ու թափ է ստացել 2004 թ.-ից սկսած:

Խոսելով Հայոց ցեղասպանության խնդիրների մասին, անհնար է չանդրադառնալ դրա գլխավոր նպատակներից համարվող հողատարածքների հարցին: Ինչպե՞ս ենք մենք պետականորեն եւ ազգովին պատկերացնում այս խնդրի արծարծումը եւ դրա գործնական իրականացումն ապագայում: Թուրքիան Արեւմտյան Հայաստանի տարածքը (կամ նրա մի մասը) արդյոք պետք է զիջի Հայաստանին, այդ տարածքներից այլ վայրեր պե՞տք է տեղափոխվի այժմյան բնակչությունը, արդյոք հողհատկացումներ պետք է հատկացնի ներգաղթող հայության համար, թե՞ առհասարակ պետք է հրաժարվի տարածքները վերադարձնելուց: Արդյոք այս ուղղությամբ համազգային միասնական մոտեցումն ու ծրագրեր, հստակեցումներ, քննարկումներ ունենք: Կարծում եմ, որ ոչ: Այստեղ փաստենք, որ ամեն դեպքում էլ հողատարածքների խնդրի արծարծումը նախեւառաջ նշանակում է հայությամբ բնակեցում: Հետեւապես, եթե այսօր Թուրքիան դեռեւս միջազգայնորեն չճանաչելով ցեղասպանություն իրագործած լինելու իր արարքը, ճանաչում եւ ընդունում է ինչ-ինչ նկատառումներով հայ ժողովրդի (իր քաղաքացիների) զանգվածային տեղահանություններն իրենց բնակավայրերից, ինչո՞ւ մենք պահանջատեր չենք դառնում տեղահանված մեր պապերի ու ծնողների բնօրրանում (որպես նրանց ժառանգներ) վերաբնակվելու: Ինչն է խանգարում մեր պատմական հողատարածքների տեր դառնալու իղձն ու երազանքն այս կերպ՝ ավելի դյուրին ճանապարհով լուծելու ծրագրին: Այս դեպքում ասել է, թե իրագործում ենք «վերադարձ երգիր» փիլիսոփայությունը, բնակվում ենք մեր պատմական հողերի վրա, դառնում Թուրքիայի քաղաքացիներ, պայքարում մեր ազգային իրավունքների, նյութական մշակույթի ժառանգության պահպանման ու վերականգնման, ինքնավարության ձեռքբերման եւ ապագայում Հայաստանին միավորվելով ստեղծում ազատ, անկախ ու միացյալ Հայաստան: Չէ որ սա ավելի դյուրին ելք է, քան մտածել, որ Թուրքիան հայկական տարածքները դափ-դատարկ, սկուտեղի վրա կհանձնի Հայաստանին ու հայ ժողովրդին:

Չէ որ այս հարցերին ժամանակին ձեռնամուխ չլինելը կամ էլ անտեսելը, իրենց հերթին ծնում են նորանոր եւ անընդհատ խճճվող խնդիրներ: Այնպես որ մեր բոլոր ջանքերն ու ազգային հնարավորությունները պետք է գործադրենք ի նպաստ համազգային ու համահայկական ծրագրեր ու միասնականություն ունենալու, մեր պետականության ուժն ու կարողությունը ամրապնդելու, մեր ազգային իղձերն ու բաղձանքներն այսօր եւ ապագայում քայլ առ քայլ իրականացնելու նվիրական գործին: Իսկ այս ամենի իրականացման համար՝ խոսքս ավարտելով, վերստին դիմեմ ընտրածս վերնագիր-մտքին՝ մեզ իսկապես որ պետք են մտքի զորավարներ: Այլապես մենք հավերժորեն կմնանք որպես պատմաքաղաքական ճակատագրի աշխարհագրությամբ երկփեղկված, ճանապարհորդ, աշխարհին ու մարդկությանը մտքի հարկատու ժողովուրդ: ■

ԱԶԳ

Միջազգային

«Համաս»-«Ֆաթհ» բախումների սցենարը նոր չի գրվել

Այլ եղել է տարածաշրջանում մեկուսացված Գազան Պաղեստինի մյուս հատվածից մեկուսացնելու ծրագրի բաղադրիչ մասը

Մերձավոր եւ Միջին Արեւելքը՝ խճճված հակասություններով, թերեւս աշխարհի ամենաբարդ տարածաշրջանն է: Իրաքում ամերիկյան օկուպացիայից բխող քաոսն ու քաղաքական անկանխատեսելի զարգացումները, Լիբանանում քաղաքացիական պատերազմի վտանգն ու երկիրն օտարերկրյա միջամտություններից պաշտպանելու լիբանանյան կառավարության անզորությունը, Աֆղանստանում ծավալվող պարտիզանական պատերազմը, Սիրիային եւ Իրանին ճնշում ռազմական ներխուժման սպառնալիքի տակ պահելու պաշտոնական Վաշինգտոնի նկրտումները, ԱՄՆ-ի տարածաշրջանային քաղաքականության համարեցումն Իսրայելի շահերին, ինչպես նաեւ միջազգային ուժերի շանիսկ պաղեստինա-իսրայելական հակամարտությունը: Ավելին, չնայած 2005 թ. խորհրդարանական ընտրություններում «Համասի» հաղթանակին, որը նրան իշխանության բերեց Պաղեստինի ինքնավարությունում, «Ֆաթհը» դարձավ պաղեստինյան կողմի միակ լիազոր ներկայացուցիչը Իսրայելի հետ բանակցություններում:

Այդ առումով չափազանց կարեւոր է Իսրայելի վարչապետ Էհուդ Օլմերտի հետ Պաղեստինի ինքնավարության ղեկավար Մահմուդ Աբբասի հունիսի 25-ին Եգիպտոսում նշանակված հանդիպումը, որովհետեւ նրան է ենթարկվում Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության ռազմական թեւը հանդիսացող «Ֆաթհը»: «Համասի» միջազգային մեկուսացման առումով

րեւէ պետության վերահսկողությունը, միաժամանակ կարողանում էր նպատակի շուրջը համախմբել պաղեստինյան տարբեր խմբավորումներին, այդ թվում կոմունիստներին եւ իսլամ արմատականներին: Նրան փոխարինող Աբբասը չունի Արաֆաթի խարիզման: Ավելին, մեղադրվում էր կաշառակերության, անօրինականության եւ կամայականության մեջ: Թերեւս դա է պատճառը, որ «Ֆաթհի» երիտասարդական թեւն Աբբասին տապալելու առաջադրանքով անհաշտ պայքար էր սկսել շարժման ղեկավարների դեմ:

Դրությունը փրկեցին 2006 թ. հունվարի 25-ի խորհրդարանական ընտրությունները Պաղեստինում: Դրանց նախօրյակին ԱՄՆ-ը, տրամադրելով «Ֆաթհին» ավելի քան 2 մլն դոլար՝ նախընտրական պայքարի համար,

հանդիսական շահագրգռություններն անընդհատ խախտում են Մերձավոր եւ Միջին Արեւելքի ռազմաքաղաքական հավասարակշռությունը, ինչի հետեւանքով ապակայունացումն ու լարվածության աճը մշտական գործոն են դառնում տարածաշրջանում:

Այս ամենով հանդերձ հարկ է նշել, որ տարածաշրջանի ապակայունացման, այնտեղ լարվածության աճման եւ հակասությունների խճճման վրա իր կնիքն է թողնում պաղեստինա-իսրայելական հակամարտությունը: Դրա կարգավորումը ենթադրում էր որոշել Երուսաղեմի կարգավիճակը, ապահովել պաղեստինցի փախստականների վերադարձը հայրենիք, լուծել հրեա վերաբնակների հարցը եւ հռչակել Պաղեստինի անկախ պետականության ստեղծումը:

Գազայում պաղեստինյան երկու շարժումների զինված բախումները, որոնց հետեւանքով «Ֆաթհը» վտարվեց այս հատվածից եւ գերիշխանությունն այնտեղ անցավ «Համասին», գերազանցեց բոլոր ենթադրությունները: Գազայի հատվածի գրավումից հետո Պաղեստինի ինքնավարությունը փաստացի մասնատվեց: Մասնատված հատվածում հաստատվեցին իսլամական կարգեր: Գազան՝ տարածաշրջանում, իսկ «Համասը» միջազգային ասպարեզում լիարժեք մեկուսացան: Սաստկացավ հատվածի դեմ կիրառվող տնտեսական շրջափակումը: Պաղեստինի դե ֆակտո մասնատման պայմաններում «Ֆաթհը» հայտարարեց «Համասի» հետ բոլոր տեսակի կապերը խզելու մասին:

Այս ամենը հանգեցրեց «Ֆաթհ»-«Համաս» հակամարտության աննախադեպ սրմանը, որի պայմաններում երկրորդ պլան մղվեց նույնիսկ էլ, որն անշուշտ կխթանի Գազայի շրջափակման սաստկացումը, մտահոգիչ պետք է համարել Եգիպտոսի դեսպանության տեղափոխումն Այսրհորդանան, այսինքն՝ Արեւմտյան ափ: Ակնհայտ է, որ սաստկացման պայմաններում կխորանա Գազայի հատվածում տիրող քաոսը, բնակչությունը կշարունակի սովի մատնվել, կաթվածահար կլինի «Համասի» կառավարությունը եւ կդադարեն պետական իշխանական կառույցների գործունեությունը:

«Համաս»-«Ֆաթհ» բախումներում ԱՄՆ-ի եւ Եվրոմիության, առավել եւս Եգիպտոսի, Հորդանանի պես արաբական երկրների անվերապահ աջակցությունը նախագահ Մահմուդ Աբբասին հիմք է տալիս պնդելու, որ միջազգային ուժերը՝ Իսրայելը ներառյալ, պաղեստինյան երկու շարժումների բախման միջոցով ինքնավարության մասնատումը ծրագրել էին վաղուց: Դա թերեւս մշակվել էր մինչեւ 2004 թ. նոյեմբերի 11-ը, երբ առեղծվածային ձեւով վախճանվեց Պաղեստինի ազատագրական պայքարի խորհրդանիշ Յասեր Արաֆաթը:

1958 թ.-ին նա էր ստեղծել «Ֆաթհ» խմբավորումն, ընդ որում՝ հայրենիքից դուրս: Ի տարբերություն դրա, Իսլամական դիմադրության շարժում «Համասը» Եգիպտոսում գործող «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության հիմքի վրա ստեղծվել է 1987 թ. վերջերին, երբ Արաֆաթը վերադառնալով աքսորից, Պաղեստինում բարձրացրել էր առաջին ապստամբությունը՝ Ինթիֆադան: 1988 թ.-ին Յասեր Արաֆաթը հռչակեց նաեւ պաղեստինյան պետության ստեղծումը:

Արաֆաթը հաջողությամբ կանխում էր Պաղեստինի ազատագրության շարժման վրա արաբական ո-

փաստորեն ապահովեց «Համասի» առանց այդ էլ ենթադրվող հաղթանակը ընտրություններում: Քանի որ «Համասը» չէր ընդունում պաղեստինա-իսրայելական հակամարտության կարգավորման «Ճանապարհի քարտեզ» կոչվող «Ուղեցիծը», մերժում էր Իսրայելի հետ ամեն տեսակի բանակցությունները եւ կազմավորվել էր Հորդանան գետից մինչեւ Միջերկրական ձգվող տարածում, որն ամբողջությամբ ներառում է նաեւ Իսրայելը, իսլամական հիմունքներով պաղեստինյան անկախ պետության ստեղծման գլխավոր նպատակով, ուստի Իսրայելը հրաժարվեց ճանաչել ընտրությունների արդյունքում Պաղեստինում իշխանության եկած «Համասի» կառավարությանը: Ինքնաբերաբար դադարեցին «Ուղեցծի» շուրջը Պաղեստին-Իսրայել խաղաղ կարգավորման բանակցությունները: Իսրայելին իսկույն արձագանքեց ԱՄՆ-ը: Շուտով «Համասի» հարցում վերջինի դիրքերն անցավ ԵՄ-ը:

«Համասին» պաղեստինցիներից մեկուսացնելու համար միջազգային ուժերը շրջափակեցին Գազան: Սակայն ո՛չ Իսմայիլ Հանիեի կառավարության միջազգային մեկուսացումը, ո՛չ Գազայի հատվածի շրջափակումը, ո՛չ էլ Պաղեստինի ժողովրդին «Համասի» դեմ հանելու փորձերը չհանգեցրին ակնկալվող արդյունքի: Այդ պայմաններում շրջանառության մեջ դրվեց «Համաս»-«Ֆաթհ» բախումների սցենարը: Դրան, ըստ ամենայնի, նպաստեց Մահմուդ Աբբասը: Այսպիսով, նախադրյալներ ստեղծվեցին, որ տարածաշրջանում մեկուսացված Գազայի հատվածը մասնատման միջոցով մեկուսանա նաեւ Պաղեստինի ինքնավարության մյուս հատվածից:

ՏԱԳՈՐ ՋԱՆՐՅԱՆ

Բեն Լադենին շնորհվել է «Ալլահի թուր» տիտղոս

Պակիստանի կրոնական հեղինակությունների (ուլեմների) խորհուրդը հանդիսավոր պայմաններում «Ալլահի թուր» (Սեյֆուլլահ) կոչում է շնորհել «Ալ Ղաիդայի» առաջնորդ Ուսամա բեն Լադենին: Ֆրանսպրեսը հաղորդում է, որ այդ քայլը ձեռնարկել է՝ ի պատասխան Մեծ Բրիտանիայում գրող Սալման Ռուշդիին ասպետի տիտղոսի շնորհման: Հնդկական ծագումով բրիտանացի գրող Սալման Ռուշդին անցյալում աշխարհի միլիոնավոր մահմեդականների զայրացրել էր իր «Սատանայական բանաստեղծություններ» գրքով, որտեղ անվայել ակնարկներ են արվում առհասարակ իսլամի եւ մասնավորապես Մուհամմեդ մարգարեի հասցեին:

Ուլեմների խորհրդի ընդունած հայտարարության մեջ նշվում է, որ բեն Լադենին շնորհված «Ալլահի թուր» տիտղոսը «բարձրագույն կոչումն է ռազմիկ-մահմեդականի համար»: Ինքը՝ բեն Լադենը պարգեւատրման արարողությանը ներկա չի եղել ապահովության նկատառումներով:

Ուլեմների խորհուրդը Պակիստանի մահմեդական աստվածաբանների խոշորագույն ոչ կառավարական միավորումն է: Դրա իսկական անդամների թիվը հասնում է մոտ 2000-ի:

Ռուշդիին ասպետի տիտղոսի շնորհումը անչափ հիվանդագին հակազդեցություն առաջացրեց մահմեդական որոշ երկրներում: Պակիստանում եւ Իրանում բրիտանացի դեսպաններին արտգործնախարարություններ կանչեցին սխալ հարցի կապակցությամբ պարզաբանումներ ստանալու նպատակով:

Ներկայումս իսլամիստների զանազան ծայրահեղական կազմակերպություններ Սալման Ռուշդիի գլխի դիմաց խոստանում են 150-165 հազար դոլար պարգեւավճարներ:

Պ. Ք.

МОСКВА

Բալուեւսկին ԱՄՆ-ին առաջարկում է ռադար տեղադրել Թուրքիայում

Ռուսաստանի բանակի գլխավոր շտաբի պետ Յուրի Բալուեւսկին Մոսկվայում կազմակերպված մամլո ասուլիսում հայտարարել է, որ Ռուսաստանն ԱՄՆ-ի ծրագրերի կապակցությամբ ավելի հանգիստ կլինի, եթե հակահրթիռային պաշտպանության ամերիկյան համակարգի բաղադրիչները տեղակայվեն ոչ թե Արեւելյան Եվրոպայում, այլ Թուրքիայում:

«Իրանը մեծ հեռահարության հրթիռներ կարող է ունենալ 2015 թ. ոչ շուտ: Ուրեմն ինչո՞ւ դրանց կալանման միջոցները չտեղակայվեն Թուրքիայում», հարց է տվել Բալուեւսկին եւ ինքն էլ պարզաբանել է, որ «հենց այստեղ է թաղված շան գլուխը»:

ՌԻՄ գործակալությունը մեջբերում է Բալուեւսկու այն խոսքերը, որ Գաբալայի (Ադրբեջան) ռադարը համատեղ օգտագործելու Մոսկվայի առաջարկությունից Վաշինգտոնի հրաժարումը «ցույց կտա Եվրոպայում տեղաբաշխվող հակահրթիռային նոր համակարգի իրական խնդիրները»:

Թուրքիան՝ Եվրոմիության ճանապարհին

Դժվար է ասել, որպես զվարճալի թե սենսացիա ներկայացվեց մոսկովյան թերթերի այն հաղորդումը, որ Թուրքիայի ծովափնյա քաղաքներից մեկում լույս աշխարհ է եկել հյուրանոց... սեքսուալ փոքրամասնությունների համար: Պարզ է, որ Անկարան եւս մի հզոր քայլ է արել Եվրոմիությանը հաճոյանալու համար: «Պլանետա Վիկտորիա» լիրիկական անունով չարաբաստիկ հաստատությունն ունի 70 համար եւ նախատեսված է բացառապես հոմո եւ լեսբի զույգերի համար: Անհաս մարդիկ այստեղ կարող են կասկածներ առաջացնել, թեեւ, ասենք, նորմալ տղամարդն այստեղ անելու բան չունի, քանզի բոլոր ներքին ծառայություններն ու զվարճանքները՝ պարասրահ, բաղնիք, սաունա, լողավազան եւ այլն, կոչված են համասեռասիրահարական «ընտանեկան» տվայտանքների համար:

Մուսուլմանական երկրների մեծ մասը հոմոսեքսուալիստներին կամ գնդակահարում է, կամ բանտ նստեցնում: Այդ իմաստով Թուրքիան, իրոք, համարձակ քայլ է արել, ինչը ջերմորեն ողջունել են «լիբերալ» արեւմտաեվրոպացիները: Իսկն ասած, երեւի հենց նրանց առջեւ էլ իր հյուրընկալ դռները կբացի «Վիկտորիան»:

Ինչ «զոհողությունների» ասես չի դիմում Թուրքիան Եվրոմիությանը դուռ գալու համար: Հանդուրժողականությո՜ւն, խնդրեմ: Մնում է միայն ենթադրել, թե քանի միավոր բերեց այս քաջարի քայլը Անկարային քրիստոնեական հանրակցություն խցկվելու նրա մաքառումներում:

ՌՈՒԲԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ
Մոսկվա

ԿՀՎ-ն գաղտնազերծում է 1950-1970-ական թթ. իր փաստաթղթերը

ԱՄՆ Կենտրոնական հետախուզական վարչությունը որոշել է գաղտնազերծել 1950-1970-ական թթ. իր գործունեությանը վերաբերող նյութերը: Այդ փաստաթղթերի մեջ ամենահետաքրքրականը 1973 թ. ԿՀՎ տնօրեն Ջեյմս Շլեզինգերի կարգադրությամբ պատրաստված 693 էջանոց գործն է: Դրա ստեղծման որոշումը ընդունվել էր ԱՄՆ նորագույն պատմության խոշորագույն՝ «Ուոթերգեյթի» սկանդալի բացահայտումից հետո, երբ պարզվել էր, որ ԿՀՎ նախկին գործակալները նախագահ Ռիչարդ Նիքսոնի կարգադրությամբ գաղտնալսման սարք են դրել Սպիտակ տան ղեկավարի քաղաքական հակառակորդների կենտրոնակայանում:

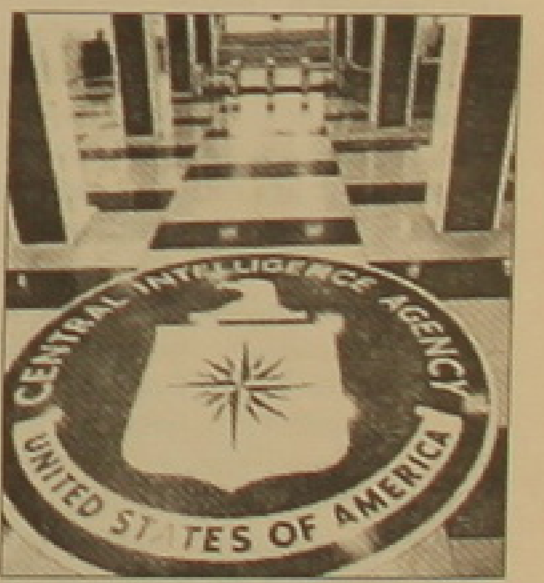

Ֆրանսպրեսը հաղորդում է, որ գրեթե 25 տարի «հույժ գաղտնի» նշումը կրած փաստաթղթերը բացահայտում են ինչպես ԱՄՆ-ում, այնպես էլ արտերկրում նշանավոր քաղաքական ու հասարակական գործիչների դեմ մահափորձերի նախապատրաստման մանրամասնությունները, պատմում են ամերիկացի լրագրողների եւ հակապատերազմական շարժման ակտիվիստների հալածանքների եւ նրանց խոսակցությունների անօրինական գաղտնալսումների մասին:

ԿՀՎ-ն երկար ժամանակ հրաժարվում էր գաղտնազերծել այդ գործը, իր վարքագիծը պատճառաբանելով պետական գաղտնիք պարունակող հետախուզական տվյալների առկայությամբ: Ասոշիեյթեդ պրես գործակալությունը ընդգծում է, որ մինչեւ օրս գաղտնազերծված էին 693 էջանոց գործի ընդամենը մի քանի տասնյակ էջեր:

ԿՀՎ ներկայիս տնօրեն Մայքլ Հեյդենը արխիվային փաստաթղթերի գաղտնազերծման կապակցությամբ հայտարարել է, որ դա «առաջին քայլն է 1998 թ. հռչակված ԿՀՎ թափանցիկության հայեցակարգի իրականացման ճանապարհին»:

ԿՀՎ գաղտնազերծված փաստաթղթերը 2007 թ. հունիսի 25-ից մատչելի կլինեն վարչության պաշտոնական կայքէջում:

Պ. Ք.

«Էնթերփրայզ» ավիակիրը շարժվում է դեպի Մերձավոր Արեւելք

Ամերիկյան հրամանատարության արդեն երրորդ հարվածային նավախումբն է ուղարկել դեպի Մերձավոր Արեւելք: Այս խմբի առաջատարը «Էնթերփրայզ» ավիակիրն է, որին ուղեկցում են հրթիռակիր 3 էսկադրային ականակիրներ, մեկ հածանավ, 1 ատոմային սուզանավ եւ 1 մատակարար նավ:

Ավիակրի վրա կան բազմանպատակ F/Q-18 Super Hornet կործանիչներ, հեռավոր ռադիոլոկացիոն հայտնաբերման օդանավեր, հակասուզանավային ռազմօդանավեր եւ փոխադրական օդանավեր:

Այս նավախումբը կմիանա արդեն Պարսից ծոցի եւ Արաբական ծովի շրջանում գտնվող «Ջոն Սթեննիս» եւ «Նիմից» ավիակիրների նավախմբերին, հաղորդում է DEBKA գործակալությունը:

Մերձավոր Արեւելքում ամերիկյան ծովուժի հզորացումը պատճառաբանված է Գազայի վերջին իրադարձություններից հետո տարածաշրջանի ապակայունացում թույլ չտալու մտադրությամբ: Վաշինգտոնյան աղբյուրների համաձայն, Պենտագոնը քննության է առնում նաեւ Կարմիր ծով հարվածային նավախումբ մտցնելու հարցը: Դա կլինի Մերձավոր Արեւելքում ամերիկյան 4-րդ նավախումբը, որը պետք է ապահովի նավագնացության անվտանգությունը Կարմիր ծովում, Սուեզի ջրանցքում եւ Արեւելյան Միջերկրածովքում:

ԱԶԳ

Մշակույթ

Հայ գրողների միավորման խորհրդի հայտարարությունը

Հայաստանի գրողների միության վարչության 1990 թ. փետրվարին կայացած պլենումի որոշման մեջ ասվում էր. «Ելնելով ժամանակի ոգուց, ժողովրդավարացման կուրսից, վերափոխվում են նաեւ հասարակական կազմակերպությունների կառուցվածքի մինչեւ հիմա եղած ձեւերը՝ դրանց ավելի անկախ բնույթ տալու նպատակով» («Գրական թերթ», թիվ 25, 1990 թ.): Պլենումը միաձայն որոշեց ստեղծել Հայ գրողների ընկերություն (միություն), որի կանոնադրությունը պետք է հաստատվեր 1990 թ. սեպտեմբերին կայանալիք համագումարում:

Հայաստանի ԳՄ անդամ գրողների շուրջ կեսը, որոնցից շատերը մրցանակակիր եւ շքանշանակիր ավագագույն գրողներ էին, հրաժարվեցին իրենց իսկ որոշումից, չմասնակցեցին Հայ ԳՄ հիմնադիր համագումարին, գումարեցին (1934 թ. հաստված) իրենց հերթական՝ 10-րդ համագումարը, պահպանեցին ԽՍՀՄ գրողների միության կազմի մեջ իրենց ենթակա կարգավիճակը եւ «Լիտ. Գազետա»-ում թերթի թղթակից Զորի Բալայանը հոդված գրեց. «Հաղթեց առողջ բանականությունը», որի մեջ ողջամտություն էր համարում այն, որ գրողների կեսը մնում էր մոսկովյան գրական կենտրոնի ենթակայության տակ:

Անկախ հայ ԳՄ-ի նախագահ ընտրվեց Սերո Խանզադյանը, առաջին քարտուղար՝ Հովհաննես Մելքոնյանը: Հայաստանի ԳՄ-ի նախագահ ընտրվեց Վահագն Դավթյանը:

Ամիսներ անց ԽՍՀՄ-ը փլուզվեց, ինքնալուծարվեց 1934 թ. Ստալինի ստեղծած ԽՍՀՄ գրողների միությունը: Ստեղծագործական եւ քաղաքական նախասիրություններից ելնելով՝ անկախ Ռուսաստանում ստեղծվեցին գրողական 5 միություններ, ԽՍՀՄ նախկին հանրապետություններում նույնպես 2 եւ ավելի միություններ, որոնք գույքի, ունեցվածքի եւ ֆինանսական միջոցների արդարացի բաժանումից հետո, փոխադարձ հանդուրժողականությամբ, մրցակցային առողջ մթնոլորտում սկսեցին գործել եւ գործում են մինչեւ հիմա: «Առողջ բանականության» տեր ՀԳՄ-ն հայտնվեց աննախանձելի դրության մեջ, ինքը ժամանակին չէր հրաժարվել տեր Մոսկվայից, սակայն այժմ արդեն Մոսկվան էր հրաժարվում նրանից:

Հայաստանի ԳՄ-ն իր կարգավիճակով երկար ամիսներ չեղյալ վիճակում մնաց եւ ուշացումով ստիպված գումարեց նոր համագումար եւ իրեն հռչակեց Հայաստանի գրողների միություն:

1992-96 թթ. Ռուսաստանի գրողական 5 միությունները, նախկին հանրապետություններից մեկական միություն, Հայաստանից Հայ գրողների միությունը համատեղ հիմնադրեցին Գրողական միավորումների միջազգային ընկերություն (ԳՄՄԸ), որը տնօրինում է նախկին ԽՍՀՄ գրողների միության անշարժ, շարժական գույքը եւ ֆինանսները:

Մյուս հանրապետություններում ստեղծված գրողական կազմակերպություններում գույքային կամ այլ կարգի տարաձայնությունները փոխադարձ համաձայնությամբ կամ դատական կարգով վճռվեցին եւ ի կատար ածվեցին, Հայաստանում նույնպես դատական վճիռներ կայացվեցին Հայաստանի ԳՄ եւ Հայ ԳՄ միջեւ շարժական, անշարժ գույքի եւ ֆինանսական միջոցների բաժանման հարցում:

ՀՀ Պետարբիտրաժը (տնտեսական բարձրագույն դատարան) կայացրեց 3 վճիռ.

Վճիռ առաջին. «Հայցվորի պահանջները բավարարել: Հայաստանի գրողների միությունը պարտավորվում է հանձնել Հայ գրողների միությանը ութ սենյակ՝ ընդհանուր մակերեսով 137.7 քմ Մարշալ Բաղրամյան պողոտայի թիվ 3 շենքում» (1991 թ. դեկտ. 29):

Վճիռ երկրորդ. «Հայցային վաղեմության ժամկետը վերականգնել: Հայցվորի հայցը բավարարել: Պարտավորել Հայաստանի գրողների միությանը հանձնել Հայ գրողների միությանը Երեւան քաղաքի Մարշալ Բաղրամյան պողոտայի թիվ 3 շենքում 13 սենյակ՝ 358 քմ ընդհանուր մակերեսով, այդ թվում՝ նկուղային հարկում 3 սենյակ՝ 180 քմ մակերեսով, առաջին հարկում 6 սենյակ՝ 102.5 քմ մակերեսով, երկրորդ հարկում 4 սենյակ՝ 85.5 քմ մակերեսով» (1996 թ. մարտի 28):

Վճիռ երրորդ. «Հայցվորի հայցը բավարարել: Հայ գրողների միությանը իրավունք վերապահել Հայաստանի գրողների միության հետ հավասարապես օգտվելու գրական ֆոնդի նյութական, ֆինանսական եւ այլ միջոցներից» (1996 թ. մարտի 28):

Սակայն ՀԳՄ ղեկավարության եւ այդ միության մեջ ընդգրկված անկոտրում կամք ու կոփված ունեցող գրողները շարունակեցին Հայ ԳՄ-ն անտեսելու, ընդունելու եւ դատական վճիռները կասեցնելու չկամ գործունեությունը:

1999 թ. մարտի 12-ին ՀԳՄ-ն անշարժ գույքի կադաստրի կենտրոնի ստորաբաժանման միջոցով, ապօրինի ձեւերով, Մարշալ Բաղրամյան պողոտայի թիվ 3 շենքի պետական գրանցման նկատմամբ պահանջ ներկայացրեց եւ ստացավ սեփականության վկայական: Հայ ԳՄ-ն 2000 թ. սեպտեմբերի 22-ին Երեւանի կենտրոն եւ Նորք-Մարաշի առաջին ատյանի դատարանին ներկայացրեց հայց:

Ահա վճիռը.

«Հայ գրողների միության հայցն ընդդեմ Հայաստանի գրողների միության եւ անշարժ գույքի կադաստրի ստորաբաժանման ոչ բնակելի տարածքի բաժանման եւ Երեւանի Մարշալ Բաղրամյան պող. թիվ 3 շենքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի գրանցումն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին բավարարել մասնակի: Անվավեր ճանաչել Մարշալ Բաղրամյան պողոտայի թիվ 3 շենքի նկատմամբ Հայաստանի գրողների միության սեփականության իրավունքի 1999 թ. մարտի 12-ին կատարված պետական գրանցումը եւ դրա հիման վրա տրված սեփականության վկայականը»:

Այս վճռից հետո կադաստրի պաշտոնյան հեռացվեց զբաղեցրած պաշտոնից ապօրինության համար: Սակայն աննախադեպ ապօրինություն, այնուամենայնիվ, տեղի ունեցավ:

1996 թ., ՀՀ ներքին գործերի նախարար, գործած բազում հանցանքների պատճառով այժմ փախուստի մեջ գտնվող Վանո Սիրադեղյանը կատարեց իր հերթական հանցանքը. ոտնահարելով անկախ Հայաստանի օրենքները, ՀՀ պետարբիտրաժի վճիռները՝ բռնի ուժի գործադրմամբ Հայ գրողների միության եւ նրա «Պարույր Սեւակ» հրատարակչության, «Հայ գրող», «Ավետաբեր» թերթի 42 աշխատակիցներին վտարեց Գրողների տնից, Հայ ԳՄ 300 անդամներին զրկելով նրանց վերապահված իրավունքներից:

Հանրապետության բյուջեից տարեկան 30-40 միլիոն դրամ է հատկացվում պետպատվերով այլեւայլ գրքերի հետ նաեւ հայ գրողների գրքերի հրատարակման համար: Հայաստանի ԳՄ նախագահը տնօրինելով այդ գումարները՝ տպագրել է տալիս մեծ մասամբ պաշտոնի հեղինակների խոտան գրքերը՝ փքուն արժեքներով, այսինքն՝ չարաշահումներով: Հայ ԳՄ անդամ գրողներին ոչ մի լումա չի հատկացվում այդ գումարներից՝ նրանց գրքերը հրատարակելու համար:

Կարծում ենք, որ ՀՀ մշակույթի նախարարությունը այսուհետեւ պետական միջոցները հավասարապես կտրամադրի եւ ՀԳՄ-ին, եւ հայ ԳՄ-ին՝ պահանջելով որակյալ գրքեր:

ՀԳՄ-ն տարբեր հեռուստամարաթոնների միջոցով դրամահավաքներ է կազմակերպում՝ հավաքելով հսկայական գումարներ: Ամենախոշոր նվիրատու Արա Աբրահամյանից մինչեւ ամենահամեստ նվիրատուն նշում են, որ իրենք գումարը տալիս են հայ գրողներին, այսինքն՝ բոլորին, նրանց կարիքները հոգալու եւ գրքերը տպագրելու համար, սակայն այդ գումարի գլխավոր բաժանարար Հայաստանի ԳՄ նախագահը իր ղեկավարած միության անդամներին խղճուկ աղքատաբաժին տալով՝ հարցը համարում է փակված, անտեսելով Հայ ԳՄ անդամներին:

Ինչպես ԱՊՀ բոլոր երկրներում, այնպես էլ Հայաստանում այլընտրանքային երկու գրողական կազմակերպության գոյությունը ժողովրդավարացման մեր ժամանակի պարտադիր պահանջն է, ժխտումը նախկին բռնատիրական սկզբունքների, որոնք սկսած 1934 թ. հայ գրական կյանքում ողբերգական հետեւանքներ են թողել հատկապես մեծ գրողների ճակատագրի մեջ, ինչպիսիք էին Չարենցը, Բակունցը, Թոթովենցը, Պարույր Սեւակը...

Սկսած 1996 թվականից՝ 11 տարի շարունակ Հայաստանի ԳՄ ղեկավարությունը վարձակալության տալով Հայ ԳՄ պատկանող 358 քմ. մակերեսով սենյակները՝ ստացված ֆինանսական միջոցները տրամադրել է իր աշխատակիցներին եւ իր անդամներին, յուրացրել է Ծաղկաձորի եւ Սեւանի ստեղծագործական տներից ստացված եկամուտները, Գրական ֆոնդում եղած եւ տարիների ընթացքում գոյացած ֆինանսական միջոցները:

Այս բոլորի համար Օրենքի առաջ ո՞վ է պատասխան տալու, սակայն Գրողների միավորման հանդեպ անարդարացի վարվողները պետք է պատասխան տան եւ չուշացնեն հատուցումը:

Հայ ԳՄ-ն դատական վճիռներով իրեն պատկանելիքը ստանալուց հետո, պատրաստ է համագործակցել Հայաստանի ԳՄ-ի հետ՝ Հայաստանի ԳՄ-ն եւ Հայ ԳՄ-ն դիտելով որպես թռիչքի մեջ գտնվող երկու թեւեր՝ հանուն մեր անկախ երկրի գրականության զարգացման, հանուն հայ գրողի արժանապատվության բարձրացման:

Հայ գրողների միավորման խորհուրդ

Գ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՎԸ

«Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպ» պատվո շքանշան Պերճ Զեյթունցյանին

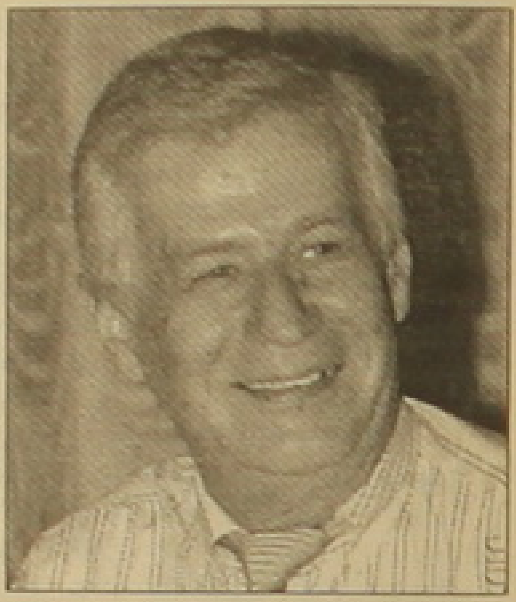

Վերջերս Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի վեհարանի հանդիսությունների դահլիճում Ռուբեն Մաթեւոսյանի եւ Սվետլանա Գրիգորյանի հետ միասին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու «Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպ» պատվո բարձր շքանշան հանձնվեց գրող, հրապարակախոս, **«Ազգ»** թերթի լավագույն բարեկամ Պերճ Զեյթունցյանին, որի համար մեր թերթի խմբագրակազմը ջերմորեն շնորհավորում է մրցանակակրին:

Մրցանակի հանձնման ժամանակ կարդացվեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի Կոնդակը, որում մասնավորապես ասված էր. «Հարգարժան պարոն Զեյթունցյան, տաղանդավոր հայորդուդ անունն ու գրական գործունեությունը հանրածանաչ են ընթերցասեր լայն շրջանակներում: Դուք արժեքավոր ստեղծագործություններով բարեզարդում եք հայ գրականության հարուստ անդաստանը՝ ազգասեր ու հավատավոր մտավորականի Ձեր արժանավոր մասնակցությունը բերելով մեր մշակույթի նորոգ զարթոնքին ու հասարակական կյանքի առաջընթացին: Ձեր գրական գործերը, որ հատկանշվում են խոհափիլիսոփայական մտածողությամբ, ընթերցողին վեր են բարձրացնում առօրյա իրականությունից, հաղորդակցում ճշմարիտ ու մնայուն արժեքներին, մարդկային վեհագույն խոհերին ու ձգտումներին: Այսօր Ձեր պիեսները հաջողությամբ բեմադրվում են մայրաքաղաքի թատրոններում՝ մեծ ընդունելության արժանանալով թատերասեր հասարակության կողմից»:

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Վաղն ուշ կլինի

Հարգելի պարոն խմբագիր

Կարդալով 2007 թ.-ի հունիսի 2-ի Ձեր թերթի «Սերիալների սերիա՜լ, «Կրիս կանա՜լ»...» վերտառությամբ Գորիսից Լենա Հովսեփյանի հոդվածը, միանգամայն համամիտ լինելով նրա մտահոգությանը, ցանկանում եմ ես եւ իմ մտահոգությունն արտահայտել այդ կապակցությամբ:

Բանն այն է, որ մեր ժամանակներում հասարակությունը դեգրադացնելու ավելի ու ավելի նուրբ մեթոդներ են կիրառվում թշնամի ուժերի կողմից: Բոլորին է հայտնի, թե ինչպես բացահայտվեց ճապոնացիների կողմից մուլտֆիլմերի միջոցով, որոնցում դեղին գույնը որոշակի հաճախականությամբ էր ցուցադրվում, էպիլեպտիկ նոպաների պրովոկացիան, կամ տարբեր աղանդների միջոցով դավանանքի եւ կրոնի ազատության քողի տակ նույն նպատակն է հետապնդվում:

Բոլորիս է հայտնի հեռուստահաղորդումների դերը հասարակության դաստիարակման հարցում եւ նրա մեծ հզորությունն ու կարողությունը: Հայկական ավանդական ընտանիքը մեր փոքր պետության, ազգի հիմքն է: Տարբեր այդ սերիալներն արդյոք նպատակ չունե՞ն խարխլելու հայկական ընտանիքի ավանդույթները: Սովետական ժամանակներում ֆիլմ ցուցադրելու թույլտվության ժամանակ բավականին մանրակրկիտ ուսումնասիրվում էին բոլոր հանգամանքները: Իսկ այժմ արդյոք բարեխիղճ ձեւով ուսումնասիրվում է այդ հարցը, թե այդպիսի ֆիլմերի թույլատրությունը տեղի իշխանավորներից «գնվում է», ինչպես շատ-շատ բաներ: Այս հարցին հարկավոր է մոտենալ ազգային անվտանգության հարցի տեսանկյունից: Վստահ եմ, որ այն չի արվում, իսկ հետո երբ գլխի կընկնեն, ուշ կլինի: Արդյոք որեւէ հետազոտություն արվել է, թե այդ ֆիլմերի պատճառով (նրանցում տեղ գտած ապրելաոճի եւ գաղափարների) քանի՜-քանի՜ ընտանիքներ են քանդվել, իսկ քանիսն էլ խեղաթյուրվել:

Վաղն ուշ կլինի, հարկավոր է այս հարցին մոտենալ ազգային անվտանգության հարցի տեսանկյունից:

Հարգանքով՝

Ս. ԱՎԱԳՅԱՆ, Երեւան

Թափալգլոր վայրէջք

Մի դարի գլխից հայտնվեցինք մեկ ուրիշ դարի սարահարթի վրա, եւ երեւույթը նույնիսկ առերեւույթ սիզիփոսյան Չէր, նույն փոսն է, որի մեջ շարունակվում է նույն վայրընթացը: Վայրընթացը ոչ միայն գահավիժում է, այլեւ վայրենի ընթացք է, եւ գահավիժումը ոչ թե գահավիժվածի անկում է, այլ մի խաբեբա փեսայի անսիրտ ու անգլուխ թագավորությունը: Բռնված Չէ, գող է: Հոգ Չէ, որ ձեզ թվում է, որ «Չէ» տիպի գրեհ: Անասնատիրոջը իրեն ապահով է զգում նրանով, որ անլեզու հայվանը չի կարող վիճել, հակաճառել, դատապարտել, արդարանալ: Լկտիությունն այն է, որ Չարիքը, իր զարշելի բոլոր հատկություններով հանդերձ, նույնիսկ հայտ է ներկայացնում սիրել-սիրվելու, եւ «Աստված մի արասցե», եթե ծնողները բացակայեն. Չարիքը կառչում է այն լավ զգացողությունից, ըստ որում անասունները իրենցից վախենում են: (Երբ ասում մարդը լռում է, ուրեմն անասուն է): Խոսքը կտուրին Չեմ զգում, որովհետեւ կտուրը քանդվել է, եւ միեւնույն է՝ տարափը պիտի թափվի իմ ու մյուսների գլխին, եթե եղանակը վայր գլորվի մեր լավատեսությունից: Կարմիր լինի թե դարչնագույն՝ բռնակալությունը ներկոտել է աշխարհագրության քարտեզը, ինչպես երեխա, որը պատերն է ներկոտում՝ իր նախասիրած երաժշտական աղմկարարներին գովազդելով: Այդ երեխան մերկ Չէ, մերկ է նրա գլուխը: Անցյալ դարագլխին նա գլխանց եղել է մերկ, մորեմերկ, խեղճ, անօգնական, դեռ նրա Չծծած կաթը վկա: Անասուն կովը եղել է կաթնատու, միամիտ, շահագրգիռ: Ենթադրում եմ: Ենթադրությունը Չի քողարկում ներկա դրությունը: Խնդալու եւ լալու պատճառ կա, նայած թե ինչպիսին է արցունքների արտադրողականությունը, նաեւ ատամների առողջական վիճակը: Հումանիզմն ստուգաբանորեն հասկանում են, որ մարդուն հում-հում պիտի ուտեն, որովհետեւ եփվելուց, միեւնույն է, նրա հոգին Չի թեթեւանա, նեգրի հոգեբանությունը վկա: Վկաներն անասնապահորեն ցուցմունք են տալիս, որ կովի կաթը Չկտրվի, պանրի սերուցքը խառնեն թարմ կաթնաշոռի հետ: Ըստ Ագնի Յոգայի, պանրի բոլոր տեսակները լուրջ վնաս են հասցնում մարդու օրգանիզմին, ֆիզիոլոգիային, վկա՝ թե ինչպիսի նեխահոտ է արձակում, երբ մորեմերկ ու ոչ մորեմերկ նրան պահում են պահարանի համակենտրոնացման ճամբարում: Բայց ի՞նչ անես, երբ ժողովրդական իմաստությունն ասում է՝ «Հաց ու պանիր, կե՛ր ու պառկիր»: Ասում է դարեդար:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

ԱԶԳ

Մարզական

Երեւանի «Արարատի» ֆուտբոլիստները մասնակցել են եվրոպական բոլոր չորս գավաթների խաղարկությանը: Եվրոպական մրցասպարեզում թիմի նորամուտը կայացել է 1972 թ. սեպտեմբերի 13-ին: Այդ օրը 1971 թ. ԽՍՀՄ առաջնության արծաթե մրցանակակիր արարատցիները Կիպրոսի Լառնակա քաղաքում ՈւԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկության 1/32 եզրափակիչում ուժեր չափեցին տեղի ԷՊԱ թիմի հետ: Հանդիպման ելքը վճռեց 57-րդ րոպեին Նիկոլայ Ղազարյանի կատարած հարվածը, որից հետո ԷՊԱ-ի պաշտպան Վասիլիուն գնդակը շեղեց սեփական դարպասը: Այդ տարի «Արարատը» հասավ մինչեւ 1/8 եզրափակիչ, որտեղ դրամատիկ պայքարում, միայն 11մ հարվածաշարով զիջեց գերմանական «Կայզերսլաուտեռնին»:

Վեցամյա ընդմիջումից հետո Երեւանի «Արարատը» կրկին իրավունք է ստացել հանդես գալու եվրոպական գավաթների խաղարկությունում: Այսօր Ինտերտոտոյի գավաթի մրցաշարի առաջին փուլում արարատցիները կհյուրընկալվեն Բելառուսի առաջնության բրոնզե մրցանակակիր Սոլիգորսկի «Շախտյորին»: Պատասխան հանդիպումը կկայանա հուլիսի 1-ին, Երեւանում: «Արարատի» ելույթները եվրոգավաթներում կարելի է պայմանականորեն բաժանել երկու մասի. խորհրդային շրջան, երբ թիմն արժանապատվորեն ելույթներ էր ունենում միջազգային ասպարեզում, եւ անկախության շրջան, որի ժամանակ արարատցիներին 3 անգամ հաջողվել է հաղթահարել միայն առաջին փուլի արգելքը:

Նոր մեկնարկի շեմին

«Արարատը» եվրոգավաթների մրցաշարերում

Արարատցիներն ամենամեծ հաջողությանը հասել են Չեմպիոնների գավաթի 1974/75 թթ. խաղարկությունում: Հաջորդաբար հաղթելով նորվեգական «Վիկինգին» (2-0, 4-2), Իռլանդիայի «Սելթիկին» (2-1, 5-0)՝ արարատցիները 1/4 եզրափակիչում մրցեցին հզոր «Բավարիայի» հետ, որի կազմում հանդես էին գալիս աշխարհի հինգ չեմպիոններ՝ Մայերը, Շվարցենբեկը, Բեկենբաուերը, Մյուլլերն ու Հյոնեսը: Մարտի 5-ին Մյունխենում կայացած խաղում արարատցիները լուրջ դիմադրություն ցույց տվեցին ահեղ մրցակցին: Եվ միայն խաղի վերջին 12 րոպեներին դաշտի տերերին վերջապես հաջողվեց կոտրել արարատցիների դիմադրությունն ու 2-0 հաշվով հաղթանակ տոնել:

Մարտի 19-ին լեփ-լեցուն «Հրազդանում» «Արարատը» համառ ու անզիջում պայքարում հաղթեց «Բավարիային»: Հանդիպման 34-րդ րոպեին Բեկենբաուերի հետ օդային պայքարում հաղթող դուրս գալով՝ Արկադի Անդրեասյանը գլխի հարվածով խոցեց Մայերի պաշտպանած դարպասը՝ հաղթանակ պարգեւելով արարատցիներին: Հարկ է նշել, որ այդ տարի «Բավարիան» նվաճեց չեմպիոնների գավաթը՝ միակ պարտությունը կրելով «Արարատից»:

1975 թ. Գավաթակիրների գավաթի խաղարկությունում «Արարատը» յուրօրինակ ռեկորդ սահմանեց խորհրդային թիմերի մեջ՝ 9-0 հաշվով ջախջախիչ պարտության մատնելով Կիպրոսի «Անորթոսիսին»: Այդ խաղում Էդուարդ Մարգարովը 5 գոլի հեղինակ դարձավ՝ խորհրդային ֆուտբոլիստների մեջ դառնալով յուրօրինակ ռեկորդակիր:

Անկախացումից հետո «Արարատը» Հայաստանի թիմերից առաջինն էր, որ մեր երկիրը ներկայացրեց եվրոգավաթներում: ՈւԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկության նախնական փուլում «Արարատը» 1994 թ. օգոստոսի 9-ին Սոֆիայում մրցեց տեղի ԲԿՄԱ-ի հետ եւ պարտվեց 0-3 հաշվով: Պատասխան խաղում գրանցվեց ոչ-ոքի (0-0): Հաջորդ տարի Գավաթակիրների գավաթի խաղարկությունում «Արարատն» իսկական մարզական սխրանք գործեց: Առաջին խաղում 0-2 հաշվով զիջելով լեհական ԳԿՍ թիմին՝ արարատցիները «Հրազդանում» Սամվել Դարբինյանի գլխավորությամբ ռեւանշի հասան նույնպիսի հաշվով եւ հաջողությամբ իրացնելով 11մ հարվածաշարը՝ մտան հաջորդ փուլ, որտեղ զիջեցին Մոսկվայի «Դինամոյին» (1-3, 0-1):

Առաջին փուլի արգելքը երկրորդ անգամ հաղթահարվեց 1997 թ., կրկին Գավաթակիրների գավաթի մրցաշարում: Ճիշտ է, դրան նպաստեց մրցակիցը՝ Բաքվի «Դինամոն», որի կազմում առաջին խաղում որակազրկված ֆուտբոլիստ էր հանդես եկել եւ ՈւԵՖԱ-ն չեղյալ համարեց հանդիպման արդյունքը (2-4) ու արարատցիներին տեխնիկական հաղթանակ գրանցեց 3-0 հաշվով: Եվ թեեւ Երեւանում էլ «Արարատը» պարտվեց (0-2), սակայն երկու խաղերի ընդհանուր արդյունքով մտավ հաջորդ փուլ:

«Արարատը» երկրորդ անգամ է մասնակցելու Ինտերտոտոյի գավաթի խաղարկությանը: Առաջին անգամ թիմն այդ մրցաշարում հանդես է եկել 1999 թ.: Նորամուտը հաջող էր: Հունիսի 19-ին ռումինական Բակեու քաղաքում արարատցիները 1-0 հաշվով պարտության մատնեցին տեղի համանուն թիմին՝ շնորհիվ 70-րդ րոպեին Հովհաննես Անտոնյանի խփած միակ գոլի: Պատասխան խաղում էլ Արկադի Անդրեասյանի սաները հաղթեցին շնորհիվ Հովակիմ Հովակիմյանի խփած գոլի: Իսկ ահա երկրորդ փուլում արարատցիների հաղթարշավը կանգնեցրեց բելգիական «Սենտ Տրյուդենը» (0-2, 1-3): Բելգիացիների հետ երկու հանդիպումներին էլ մասնակցել է «Արարատի» ներկայիս ավագ Արթուր Մինասյանը: Նա թիմի ներկայիս կազմի ֆուտբոլիստներից բոլորից շատ (6) խաղ է անցկացրել «Արարատում» եվրոգավաթներում, 2004 թ. էլ Արթուրը 2 խաղ է անցկացրել «Բանանցի» կազմում՝ «Իլիչեւեցի» հետ մրցախաղերում:

Եվրոգավաթներում արարատցիների վերջին ելույթը կայացել է 2001 թ. ՈւԵՖԱ-ի գավաթի մրցաշարում: Մեր թիմի մրցակիցը Թել Ավիվի «Հապոելն» էր, որը երկու հանդիպումներում էլ վստահ հաղթանակ տարավ (2-0, 3-0): Այդ խաղերին մասնակցել են ներկայիս արարատցիներ Արթուր Մինասյանն ու Գագիկ Սիմոնյանը:

Ֆուտբոլը Սոլիգորսկում սկսել է զարգանալ հենց քաղաքի ստեղծման սկզբից: Նախ թիմեր են կազմավորել հանքարդյունաբերական ձեռնարկությունները, իսկ 1962 թ. նրանցում հանդես եկող ֆուտբոլիստներից ձեւավորվել է քաղաքի հավաքականը: Հաջորդ տարի ստեղծվել է «Շախտյոր» վարպետների թիմը, որը սկսել է հանդես գալ Մինսկի մարզի առաջնությունում: Մեկ տարի անց «հանքափորները» նվաճել են Բելառուսիայի ԽՍՀ-ի առաջնությանը մասնակցելու իրավունք: Մինչեւ 1991 թ. «Շախտյորն» ընդմիջումներով մասնակցել է հանրապետության եւ Մինսկի մարզի առաջնություններին: Սոլիգորսկցի ֆուտբոլիստները երեք անգամ դարձել են ԲԽՍՀ-ի առաջնության մրցանակակիր, նույնքան անգամ նվաճել հանրապետության գավաթը:

ԽՍՀՄ փլուզումից եւ Բելառուսի անկախ հանրապետության ձեւավորումից հետո «Շախտյորը» մասնակցել է երկրի առաջնության բարձրագույն խմբի մրցաշարերին: Ամենամեծ հաջողության հասել է 2005 թ., առաջին անգամ նվաճելով չեմպիոնի կոչումը: Ընթացիկ մրցաշրջանում թիմը 10 տուրից հետո 15 միավորով (+4=3-3, 13-8) ընթանում է 6-րդ տեղում: Թիմն առաջին հերթին աչքի է ընկնում իր ամուր պաշտպանությամբ. կայացած 10 հանդիպումներից 6-ում «հանքափորներն» անառիկ են պահել սեփական դարպասը: «Շախտյորի» կորիզը կազմում են տարեց եւ փորձառու ֆուտբոլիստները, որոնք աչքի են ընկնում ֆիզիկական լավ տվյալներով: Թիմում հայտավորված են նաեւ երկու օտարերկրացի ֆուտբոլիստներ՝ լիտվացի պաշտպան Պաուլյուս Պակնիսը եւ ռուսաստանցի հարձակվող Իշրեֆ Մագոմեդովը:

«Արարատի» առաջիկա մրցակիցը եվրոպական գավաթների մրցաշարերին առաջին անգամ մասնակցել է 2001/02 թթ. մրցաշրջանում՝ մրցելով Սոֆիայի ԲԿՄԱ-ի հետ (1-2, 1-3): 5 անգամ մասնակցելով եվրոգավաթներին (10 խաղ, +2=2-6, գնդակները՝ 15-16), «Շախտյորին» դեռեւս չի հաջողվել հաղթահարել առաջին փուլի արգելքը:

Նոր մեկնարկից առաջ հաջողություն ենք մաղթում արարատցիներին՝ հուսալով, որ բելառուսական արգելապատնեշը կհաղթահարվի:

ՇԱԽՄԱՏ

Ոչ-ոքի բոլոր պարտիաներում

Շախմատի Իսպանիայի ակումբային առաջնությունում կայացավ 2-րդ տուրը: «Լինարես Մեջիկը» մրցեց «Ռեւերտե Ալբոքսի» հետ: Գրանցվեց ոչ-ոքի (3-3), ընդ որում բոլոր վեց պարտիաներն էլ խաղաղ ելք ունեցան: Վլադիմիր Հակոբյանը խաղում էր Պետեր Նիլսենի հետ, իսկ Գաբրիել Սարգսյանի մրցակիցը Զբինեկ Հրաչեկն էր:

2 տուրից հետո մրցաշարային աղյուսակը 3-ական միավորով գլխավորում են «Լինարես Մեջիկն» ու «Իրեսգա Գրուպը»: Վերջինս 4,5-1,5 հաշվով պարտության մատնեց ՈւԳԱ թիմին: Հաղթող թիմի կազմում առաջին երեք խաղասեղանների վրա հաջողության հասան Ալեքսանդր Մորոզեւիչը, Ռուստամ Կասիմջանովը եւ Վադիմ Միլովը: Բոլոր պարտիաներում վաստակած միավորների քանակով էլ (7,5-ական) առաջատարները միեւնույն ցուցանիշն ունեն:

Խաղաղ տուր

Ռումինական Բազնա քաղաքում ընթացող շախմատի միջազգային մրցաշարի 6-րդ տուրում մասնակիցները խաղաղասիրաբար էին տրամադրված: Կայացած բոլոր 5 պարտիաներում էլ գրանցվեց ոչ-ոքի: Աղյուսակը գլխավորող Ռաֆայել Վահանյանը սեւ խաղաքարերով ոչ-ոքի ավարտեց պարտիան շվեդ գրոսմայստեր Ուլֆ Անդերսոնի հետ: Միավորը բաժանեցին նաեւ Ռիբլին ու Մեկինգը, Շուբան ու Խալիֆմանը, Ձիբուրդանիձեն ու Պորտիշը, Սոկոլովն ու Բելյավսկին:

Վեց տուրից հետո 4-ական միավորով աղյուսակը գլխավորում են Խալիֆմանն ու Վահանյանը, սակայն առաջինը մեկ պարտիա պակաս է անցկացրել: 3-ական միավորով հաջորդ տեղերում են Ռիբլին, Բելյավսկին, Պորտիշը: Նրանցից կես միավորով հետ են մնում Սոկոլովը, Ձիբուրդանիձեն, Անդերսոնը եւ Շուբան: Աղյուսակը 1,5-ական միավորով եզրափակում են Թիմանն ու Մեկինգը:

Ռոբերտ Զեբելյանը տեղափոխվեց «Խիմկի»

Ֆուտբոլի Հայաստանի ազգային հավաքականի հարձակվող Ռոբերտ Զեբելյանը Կրասնոդարի «Կուբանից» տեղափոխվել է մերձմոսկովյան «Խիմկի»՝ պայմանագիր կնքելով ակումբի հետ: Նա «Խիմկիում» կարող է ելույթները սկսել օգոստոսից ոչ շուտ, երբ Ռուսաստանում կբացվի տրանսֆերային շրջանը: Այսպիսով, «Խիմկիում» հանդես կգան ՀՀ հավաքականի երկու ֆուտբոլիստներ: Հիշեցնենք, որ այդ թիմում է խաղում նաեւ Ռոման Բերեզովսկին:

Ընթացիկ մրցաշրջանն անհաջող դասավորվեց Զեբելյանի համար: Նա «Կուբանում» հազվադեպ էր ընդգրկվում թիմի կազմում: Իսկ ահա անցած մրցաշրջանում Զեբելյանը «Կուբանի» առանցքային խաղացողներից էր ու առաջին խմբի լավագույն ռմբարկուներից մեկը եւ մեծապես նպաստել էր բարձրագույն խմբի ուղեգրի նվաճմանը:

Կակային չի հետաքրքրում «Ռեալը»

«Միլանի» կիսապաշտպան Կական հայտարարել է, որ իրեն չի հետաքրքրում Մադրիդի «Ռեալի» առաջարկը, որը պատրաստ է կրկնապատկել բրազիլացի ֆուտբոլիստի աշխատավարձը: Արքայական ակումբի նախագահ Ռամոն Կալդերոնն իր պաշտոնավարության առաջին իսկ օրերից երազել է բրազիլացուն թիմ հրավիրել: Սակայն «Միլանը» մերժում է բոլոր առաջարկները, Կական էլ մտադիր չէ հեռանալ թիմից:

Անցած շաբաթ Կակայի հայրը, որ նաեւ որդու գործակալն է, հանդիպել էր «Ռեալի» ներկայացուցիչների հետ: Վերջիններս Կակային առաջարկել էին 8 մլն ֆունտ ստեռլինգ տարեկան աշխատավարձ եւ պատրաստ էին բրազիլացու համար «Ռեալին» 80 մլն ֆունտ ստեռլինգ վճարել: Ինչ վերաբերում է «Միլանին», ապա ակումբի ղեկավարությունը Կակային խոստացել է 4,3 մլն ֆունտ ստեռլինգ աշխատավարձ մինչեւ 2012 թ. ներառյալ:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/29» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ բնապահպանության նախարարության կարիքների համար գյուղատնտեսական նշանակության տրակտորի ձեռքբերման նպատակով**: Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 650 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՍՊԸ -ի 247230066158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Կ. Դումբյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 9.30-ը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) ՊԳԳ-ՄԲԱՇՁԲ-07/109 ծածկագրով կազմակերպում է մրցակցային բանակցություններ՝ **ՀՀ արդարադատության նախարարության քրեակատարողական վարչության կարիքների համար՝ Ցմահ դատապարտյալների նոր քրեակատարողական հիմնարկի շինարարական աշխատանքների ձեռքբերման նպատակով**: Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 6100 ՀՀ դրամ փոխանցել «Հայբիզնեսբանկ» ՓԲԸ «Հայջրնախագիծ ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի N 1150000088680300 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք.Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ. 28-93-25, հանձնաժողովի քարտուղար Հ. Ավետիսյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ մրցակցային բանակցությունների հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրը ժամը 11:00-ն:

Անվտանգ երթեւեկության համար

Երեւանի քաղաքապետարանի կողմից մայրաքաղաքում իրականացվող քաղաքաշինական ծրագրերի արդյունքում մարդատար ուղեւորափոխադրամիջոցների երթուղիների մի մասը ժամանակավորապես փոփոխությունների կենթարկվեն:

Այս տարվա ընթացքում շինարարական աշխատանքներն արդեն մեկնարկել են քաղաքի հետեւյալ հատվածներում.

Բնակիչների անվտանգ երթեւեկությունն ապահովելու նպատակով Նալբանդյան, Խանջյան, Ալեք Մանուկյան փողոցների խաչմերուկում 56 մետր երկարությամբ եւ 15 մետր լայնությամբ ստորգետնյա հետիոտն անցում է նախատեսվում կառուցել: Աշխատանքները ժամանակին ավարտելու նպատակով այս տարվա նշված հատվածում դադարեցված է խաչմերուկում տրանսպորտային երթեւեկությունը: Մյուս ստորգետնյա հետիոտն անցումը՝ 34 մետր երկարությամբ, 17 մետր լայնությամբ, կառուցվում է Վարդանանց-Խանջյան փողոցների խաչմերուկում: Այստեղ տրանսպորտային երթեւեկությունը կկազմակերպվի Խանջյան փողոցի ձախակողմյան հատվածով: Թումանյան, Սայաթ-Նովա փողոցների կողմից ընթացող հատվածում միակողմանի երթեւեկություն կկազմակերպվի դեպի օղակաձեւ զբոսայգի: Այստեղ կգործի ժամանակավոր ճանապարհ այնքան ժամանակ, մինչեւ կավարտվեն ստորգետնյա աշխատանքները:

Կառուցապատման աշխատանքներ են ընթանում նաեւ Տիգրան Մեծ-Խանջյան-Ագաթանգեղոս փողոցների խաչմերուկում: Հաշվի առնելով խաչմերուկի գերծանրաբեռնվածությունը, այստեղ ստորգետնյա բազմաֆունկցիոնալ թունելային անցում է կառուցվում: Այս տարվա ընթացքում «Այրարատ» կինոթատրոնի հարակից հատվածում միակողմանի երթեւեկություն է իրականացվում: Միակողմանի երթեւեկություն կկազմակերպվի նաեւ Ագաթանգեղոսի փողոցից դեպի Խանջյան փողոցն ընկած հատվածում: Քանի որ քաղաքի այս հատվածի երթեւեկությունը գերծանրաբեռնված է, ապա տրանսպորտային հոսքերին ամբողջովին չխոչընդոտելու համար տարածքը կկառուցապատվի հատված առ հատված:

Երեւանի քաղաքապետարանի տեղեկատվության եւ հասարակայնության հետ կապերի վարչություն

Անիտուր հատուկ մասնագիտացված պատմամշակութային զբոսաշրջության գործակալությունը սույն թվականի հուլիս-հոկտեմբեր ամիսներին կազմակերպում է 7 եւ 10 օրյա շրջագայություններ դեպի պատմական Հայաստան: Շրջագայության ընթացքում Դուք կլինեք *Կարս-Անի-Իգդիր-Բայազետ-Վան (Աղթամար կղզի) - Բիթլիս-Մուշ-Խնուս-Էրզրում-Սարիղամիշ* քաղաքներում:

Օգտվեք Ձեզ ընձեռված բացառիկ հնարավորությունից եւ մասնակիցը դարձեք մեր այս հիշարժան ուխտագնացությանը:

Մանրամասների համար զանգահարել
52-78-34, 091 203-206 կամ ***094 203-206*** հեռախոսահամարներով:

Սույն թվականի հունիսի 18-ից **ԱՐԱՐԱՏԲԱՆԿ ՓԲԸ-ն** հանդիսանում է ՀՀ ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարության գործընկերը ներքին պետական պարտքի կառավարման գործում: ՀՀ ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարության եւ ՀՀ ԿԲ-ի հետ կնքված եռակողմ պայմանագրի համաձայն, ԱՐԱՐԱՏԲԱՆԿ ՓԲԸ-ին շնորհվել է պարտատոմսերի առաջնային եւ երկրորդային շուկաներում ՀՀ պետական պարտքի կառավարման գործակալի կարգավիճակ:

ԱՐԱՐԱՏԲԱՆԿ-ի մամլո ծառայությունից

Երկարաժամկետ վարձակալության է տրվում

Առանձնատուն Վահագնի թաղամասում. չբնակեցված, հնարավոր է կահույքով:

Հեռ. 093 403532:

Eurasia Foundation

Eurasia Foundation (EF), an international non-profit organization supporting the development of civil society and private enterprise in the countries of the former Soviet Union, is accepting applications for the following position:

Country Director for Armenia.

Based in Yerevan and under the supervision of the Regional Vice President, the Country Director will manage the Foundations grant making and program operations in the Armenia. Significant professional experience (minimum 7 years) in civil society development, public sector reform, and grant-making is strongly preferred. Previous management-level professional experience in Central Europe, the Caucasus, or Central Asia, as well as fluency in written and spoken Armenian and English is required. Good Russian Language skills are highly desirable. Extensive experience in personnel management, strategic planning, fundraising and project management activities is also required. Master's degree or equivalent, preferably in the area of public policy/administration, economics, or business management is required. Salary will be commensurate with experience.

For more information on the activities of Eurasia Foundation Representative Office in Armenia and a complete job description, please visit the EF Armenia website at **www.eurasia.am.**

Please send a cover letter and resume to: **resume@eurasia.am.** No phone calls please.

ԿԲ կողմից կառուցվող բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսների վերաբերյալ

2005թ. սկզբից ՀՀ կենտրոնական բանկը նախաձեռնել է ոչ ֆինանսական, ֆինանսական կազմակերպությունների եւ տնային տնտեսությունների եռամսյակային հարցումներ: Հարցումների նպատակն է. (ա) գնահատել ներկա տնտեսական վիճակի փոփոխությունը նախորդ ժամանակաշրջանի նկատմամբ, (բ) գնահատել հետազոտվող սուբյեկտների տնտեսական սպասումները, (գ) հարցումների արդյունքների հիման վրա հաշվարկել եւ հրապարակել բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսներ:

Ընթացիկ եռամսյակում ընտրանքային սկզբունքով հետազոտվել են արդյունաբերության, շինարարության եւ ծառայությունների ոլորտների 824 կազմակերպություններ: Հարցման են ենթարկվել նաեւ 2621 տնային տնտեսություններ Երեւան քաղաքում եւ ՀՀ բոլոր մարզերում: Հարցումներն իրականացվում են ինտերնետի, հեռախոսակապի եւ ֆաքսի միջոցով: Հարցումների արդյունքների հիման վրա հաշվարկվել են գործարար միջավայրի, տնտեսական ակտիվության եւ սպառողների վստահության ինդեքսներ: Գործարար միջավայրի ինդեքսը հաշվարկվում է ռիսկերի եւ ընդհանուր տնտեսական վիճակի փոփոխությունների վերաբերյալ կազմակերպությունների գնահատականների միջինացման միջոցով, տնտեսական ակտիվության ինդեքսը՝ թողարկման ծավալների, արտադրության պատվերների եւ պաշարների վերաբերյալ կազմակերպությունների սպասումների միջինացման միջոցով: Սպառողների վստահության ինդեքսը հետեւյալ հարցերի պատասխանների միջին թվաբանականն է. տնային տնտեսության եկամուտների, կենցաղային ծախսերի եւ զբաղվածության փոփոխություններ, ինչպես նաեւ ներկա տնտեսական պայմանների նկատմամբ վերաբերմունք:

Հարցերը կրում են որակական բնույթ եւ ունեն պատասխանների հետեւյալ տարբերակները. «աճել է», «մնացել է անփոփոխ», «նվազել է»: Պատասխանների հիման վրա հաշվարկվում է յուրաքանչյուր տարբերակի տեսակարար կշիռը պատասխանների ընդհանուր քանակում, այնուհետեւ դրական պատասխանների տեսակարար կշռին գումարվում է չեզոք պատասխանների կշռի կեսը՝ ստանալով պատասխանների հաշվեկշիռները: Վերջիններիս արժեքները տատանվում են 0-100 միջակայքում: Ընդ որում, 50-ից բարձր արժեքը ցույց է տալիս դիտարկվող երեւույթի դրական միտում, 50-ից ցածր արժեքը՝ բացասական միտում, 50-ը նշանակում է անփոփոխ իրավիճակ:

Բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսների պատասխանների հաշվեկշիռները

Պատասխանների հաշվեկշիռներ	2005թ.			2006թ.				2007թ.	
	2-րդ եռ.	3-րդ եռ.	4-րդ եռ.	1-ին եռ.	2-րդ եռ.	3-րդ եռ.	4-րդ եռ.	1-ին եռ.	2-րդ եռ.
Գործարար միջավայր	53.9	52.2	54.1	58.3	57.1	53.1	47.8	57.8	56.6
Տնտեսական ակտիվություն	72.2	71	53.6	70.5	65.9	74.5	64.5	71.2	69.4
Սպառողների վստահություն	51.3	50.9	51.5	51.3	48.8	50.3	50.3	54.0	52.7

Պատասխանների հաշվեկշիռները հարաբերելով բազիսային ժամանակաշրջանի համապատասխան ցուցանիշին՝ ստանում ենք վերջնական ինդեքսները: Այսպիսով, 2007թ. երկրորդ եռամսյակում 2007թ. առաջին եռամսյակի նկատմամբ բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսները հետեւյալն են.

Գործարար միջավայրի ինդեքս՝	*98.0%*
Տնտեսական ակտիվության ինդեքս՝	*97.5%*
Սպառողների վստահության ինդեքս՝	*97.6%*

Գործարար միջավայրի ինդեքսի նվազումը պայմանավորված է բոլոր ճյուղերի ենթաինդեքսների նվազմամբ, բացառությամբ՝ արդյունաբերության (114.9%): ԳՄԻ-ի մեջ առավել կտրուկ նվազել են առեւտրի եւ շինարարության ճյուղերի գնահատականները: Առեւտրի ճյուղում ինդեքսի նվազման պատճառ է դարձել ենթաճյուղի տնտեսական վիճակի գնահատականը, որը նախորդ եռամսյակի խիստ բարձր սպասումների համեմատությամբ ավելի ցածր է եղել՝ կազմելով 82.7%: Շինարարության ճյուղում նախորդ եռամսյակի գնահատականների համեմատ ավելի ցածր գնահատականի են արժանացել ընթացիկ ժամանակաշրջանում ընկերությունների վրա ազդող ռիսկերը՝ 78.2% եւ ենթաճյուղի տնտեսական վիճակի սպասվող փոփոխությունները գալիք եռամսյակում՝ 79.5%:

Տնտեսական ակտիվության ինդեքսի նվազումը հիմնականում պայմանավորված է առեւտրի եւ ծառայությունների ճյուղերի ենթաինդեքսների նվազմամբ: Առեւտրի ճյուղում նախորդ եռամսյակի համեմատ ավելի ցածր են գալիք եռամսյակի պատվերների (83.3%) եւ շրջանառության ծավալների (90.2%) սպասումները:

Ծառայությունների ճյուղում նախորդ եռամսյակի նկատմամբ անկում են ապրել գալիք եռամսյակի պատվերների ծավալի գնահատականները՝ 79.0%:

Սպառողների վստահության ինդեքսը 2007թ. երկրորդ եռամսյակում նախորդ եռամսյակի նկատմամբ նվազել է՝ կազմելով 97.6%: Այս նվազումը տեղի է ունեցել ինչպես ընթացիկ պայմանների ենթաինդեքսի 96.6%, այնպես էլ ապագա պայմանների ենթաինդեքսի 98.4% նվազման շնորհիվ:

Ընթացիկ պայմանների ենթաինդեքսը պայմանավորվել է նախորդ եռամսյակի համեմատ տնային տնտեսությունների եկամուտների (5.3%) եւ կենցաղային ապրանքների ձեռքբերմանն ուղղված ծախսերի (11.0%) նվազմամբ: Հետաքրքրական է, որ այս պարագայում ներկա տնտեսական պայմանների վերաբերյալ գնահատականի ինդեքսը բարձրացել է՝ նախորդ եռամսյակի համեմատ կազմելով 108.5%:

Ապագա պայմանների ենթաինդեքսի բոլոր բաղադրատարրերի ինդեքսները նախորդ եռամսյակի համեմատ ցույց են տալիս անկում: Այսպես, կենցաղային ապրանքների ձեռքբերմանն ուղղված ծախսերը, եկամուտների եւ զբաղվածության մակարդակները համապատասխանաբար նվազել են 0.3%, 3.0 եւ 11.4% -ով:

ԿԲ մամուլի ծառայություն

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

«Հետազոտական մաթեմատիկա հիմնադրամի» 2006թ. գործունեության մասին

2006թ. հիմնադրամը իրականացրել է հետեւյալ ծրագրերը (չափի միավորը՝ հազ. դրամ).

Հայ մաթեմատիկոսների գործուղում միջազգային գիտաժողովներ	225
Աջակցություն ՀՀ ԳԱԱ մաթեմատիկայի ինստիտուտին	1000
Ուսանողական գիտական [illegible] ֆինանսավորում	149
Միջազգային գիտաժողովների մասնակի ֆինանսավորում	1551
«Մաթեմատիկա» ամսագրի եւ այլ հրատարակչական ծախսեր	528
MathSciNet ինտերնետային կայքի տարեկան վճար	163
Կրթաթոշակներ ընտիր ասպիրանտներին եւ մագիստրանտներին	1560
Գերազանցիկ ուսանողների ուսման վարձի վճարում	237
Միջազգային ուսանողական մաթեմատիկական օլիմպիադաներին հայ ուսանողների մասնակցության մասնակի ֆինանսավորում	1062
Հայկական մաթեմատիկական ասոցիացիայի անդամավճարը Միջազգային մաթեմատիկական միությանը	803

Ընդամենը 2006թ. ծախսվել է 8 654 000 դրամ, որում վարչական-տնտեսական ծախսերը կազմել են 1 220 500 դրամ: 2006թ. հիմնադրամը ֆինանսավորվել է սփյուռքահայ մաթեմատիկոսներ [illegible], [illegible] եւ [illegible] ընտանիքի կողմից, ընդամենը՝ 14875 ԱՄՆ դոլար:

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հաշվապահական հաշվեկշիռ (չափի միավորը՝ հազ. դրամ)

ԱԿՏԻՎ	Նախորդ տարվա վերջին	Հաշվետու տարվա վերջին	ՊԱՍՍԻՎ	Նախորդ տարվա վերջին	Հաշվետու տարվա վերջին
[illegible]	137	137	Կուտակված շահույթ	(308)	(308)
Ընթացիկ ֆինանսական ներդրումներ	9284	4524	Սեփական կապիտալի այլ տարրեր	17155	12312
Դրամական միջոցներ եւ դրանց համարժեքներ	7426	7343	Ընդամենը սեփական կապիտալ	16847	12004
Ընդամենը ընթացիկ ակտիվներ	16847	12004			
ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ	16847	12004	ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ	16847	12004

Դրամական միջոցների հոսքեր (չափի միավորը՝ հազ. դրամ)

Ցուցանիշի անվանումը	Գումար	Այդ թվում		
		Դրամարկղ	Բանկային հաշիվներ	
		դրամ	դրամ	արտարժույթ
Դրամական միջոցների տարեսկզբի մնացորդը	7426		267	7159
Գործառնական գործունեությունից դրամական միջոցների մուտքեր				
Անհատից	3		3	
Ֆինանսավորում	5865			5865
Ընդամենը գործառնական գործունեությունից մուտքեր	5868		3	5865
Գործառնական գործունեությունից դրամական միջոցների ելքեր				
Վճարումներ աշխատակիցներին եւ նրանց անունից	731	64	667	
Վճարումներ բյուջե	30		30	
Վճարումներ սոցիալական ապահովագրության հիմնադրամ	236		236	
Գործառնական այլ գործունեությունից ելքեր	7662	1331	5290	1041
Ընդամենը գործառնական գործունեությունից ելքեր	8659	1395	6223	1041
Գործառնական գործունեությունից դրամական զուտ հոսքեր	(2791)	(1395)	(6220)	4824
Ֆինանսական գործունեությունից մուտքեր	7877		448	7429
Ֆինանսական գործունեությունից ելքեր	4525		4525	
Ֆինանսական գործունեությունից դրամական զուտ հոսքեր	3352		448	2904
Արտարժույթի փոխարժեքային տարբերություններ	(644)			(644)
Ներքին շարժեր		1395	10698	(12093)
Դրամական միջոցների մնացորդը տարվա վերջին	7343		5193	2150

Աուդիտորի եզրակացությունը. «Ֆինանսական հաշվետվությունները կազմակերպության ֆինանսական վիճակի՝ առ 1-ը հունվարի 2007թ., ինչպես նաեւ հաշվետու ժամանակաշրջանի ֆինանսական արդյունքների եւ դրամական հոսքերի մասին, տալիս են ճշմարիտ եւ իրական պատկեր»: Աուդիտոր՝ [illegible] (Լիցենզիա ԱՁ N 047, 10.03.2006)

Հետազոտական մաթեմատիկա հիմնադրամի նախագահ, ակադեմիկոս

Ն. Առաքելյան

ԳՈՎԱԶԴԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ՝ 58-29-60

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Յակոբ Աւետիքեան: Տպաքանակ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 22.06.2007, գինը՝ 100 դրամ, տպագրում է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունյաց 2: